

#8(60), 2020 часть 1
Восточно Европейский научный журнал
(Москва, Россия)
Журнал зарегистрирован и издается в России
В журнале публикуются статьи по всем
научным направлениям.
Журнал издается на русском, английском,
польском и немецком языках.

Статьи принимаются до 30 числа каждого
месяца.
Периодичность: 12 номеров в год.
Формат - A4, цветная печать
Все статьи рецензируются
Каждый автор получает одну бесплатную
печатную копию журнала
Бесплатный доступ к электронной версии
журнала.

Редакционная коллегия

Redaktor naczelny - Adam Barczuk

Mikołaj Wiśniewski

Szymon Andrzejewski

Dominik Makowski

Paweł Lewandowski

Rada naukowa

Adam Nowicki (Uniwersytet Warszawski)

Michał Adamczyk (Instytut Stosunków
Międzynarodowych)

Peter Cohan (Princeton University)

Mateusz Jabłoński (Politechnika Krakowska
im. Tadeusza Kościuszki)

Piotr Michalak (Uniwersytet Warszawski)

Jerzy Czarnecki (Uniwersytet Jagielloński)

Kolub Frennen (University of Tübingen)

Bartosz Wysocki (Instytut Stosunków
Międzynarodowych)

Patrick O'Connell (Paris IV Sorbonne)

Maciej Kaczmarczyk (Uniwersytet
Warszawski)

#8(60), 2020 part 1
Eastern European Scientific Journal
(Moscow, Russia)
The journal is registered and published in Russia
The journal publishes articles on all scientific areas.
The journal is published in Russian, English,
Polish and German.

Articles are accepted till the 30th day of each
month.
Periodicity: 12 issues per year.
Format - A4, color printing
All articles are reviewed
Each author receives one free printed copy of the
journal
Free access to the electronic version of journal

Editorial

Editor in chief - Adam Barczuk

Mikołaj Wiśniewski

Szymon Andrzejewski

Dominik Makowski

Paweł Lewandowski

The scientific council

Adam Nowicki (Uniwersytet Warszawski)

Michał Adamczyk (Instytut Stosunków
Międzynarodowych)

Peter Cohan (Princeton University)

Mateusz Jabłoński (Politechnika Krakowska
im. Tadeusza Kościuszki)

Piotr Michalak (Uniwersytet Warszawski)

Jerzy Czarnecki (Uniwersytet Jagielloński)

Kolub Frennen (University of Tübingen)

Bartosz Wysocki (Instytut Stosunków
Międzynarodowych)

Patrick O'Connell (Paris IV Sorbonne)

Maciej Kaczmarczyk (Uniwersytet
Warszawski)

**Dawid Kowalik (Politechnika Krakowska
im. Tadeusza Kościuszki)**
Peter Clarkwood(University College London)
Igor Dziedzic (Polska Akademia Nauk)
Alexander Klimek (Polska Akademia Nauk)
**Alexander Rogowski (Uniwersytet
Jagielloński)**
Kehan Schreiner(Hebrew University)
**Bartosz Mazurkiewicz (Politechnika
Krakowska im. Tadeusza Kościuszki)**
Anthony Maverick(Bar-Ilan University)
Mikołaj Żukowski (Uniwersytet Warszawski)
Mateusz Marszałek (Uniwersytet Jagielloński)
Szymon Matysiak (Polska Akademia Nauk)
**Michał Niewiadomski (Instytut Stosunków
Międzynarodowych)**
Redaktor naczelny - Adam Barczuk

1000 экземпляров.
Отпечатано в ООО «Логика+»
125040, г. Москва, Россия
проспект Ленинградский, дом 1,
помещение 8Н, КОМ. 1
«Восточно Европейский Научный Журнал»
Электронная почта: info@eesa-journal.com,
<https://eesa-journal.com/>

**Dawid Kowalik (Politechnika Krakowska
im. Tadeusza Kościuszki)**
Peter Clarkwood(University College London)
Igor Dziedzic (Polska Akademia Nauk)
Alexander Klimek (Polska Akademia Nauk)
**Alexander Rogowski (Uniwersytet
Jagielloński)**
Kehan Schreiner(Hebrew University)
**Bartosz Mazurkiewicz (Politechnika
Krakowska im. Tadeusza Kościuszki)**
Anthony Maverick(Bar-Ilan University)
Mikołaj Żukowski (Uniwersytet Warszawski)
Mateusz Marszałek (Uniwersytet Jagielloński)
Szymon Matysiak (Polska Akademia Nauk)
**Michał Niewiadomski (Instytut Stosunków
Międzynarodowych)**
Editor in chief - Adam Barczuk

1000 copies.
Printed by Logika + LLC
125040, Moscow, Russia
Leningradsky prospect, building 1,
8N, flat. 1
"East European Scientific Journal"
Email: info@eesa-journal.com,
<https://eesa-journal.com/>

СОДЕРЖАНИЕ

Искусствоведение

Лян Цайюн

МАРИЯ КАЛЛАС: ТЕХНОЛОГИЯ ВОПЛОЩЕНИЯ ЖЕНСКИХ ОПЕРНЫХ ОБРАЗОВ НА МИРОВОЙ СЦЕНЕ4

Соловей О.В.

ПЛАСТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СТАНКОВОГО ЖИВОПИСУ МИКОЛИ СТОРОЖЕНКА: ВІД «СУВОРОГО СТИЛЮ» ДО МЕТАФІЗИКИ КАРТИННОЇ ПЛОЩИНИ8

Хребтенко М.С.

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНІКИ ЖИВОПИСУ ІКОН З ІКОНОСТАСУ ВОЗНЕСЕНСЬКОЇ ЦЕРКВИ С. БЕРЕЗНА14

Исторические науки

Kubarev V.V.

THE IDENTIFICATION OF THE PATRIARCHS WITH HISTORICAL FIGURES20

Педагогические науки

Ланкин С.В.

РАЗВИТИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНОГО ИНТЕРЕСА УЧАЩИХСЯ ПРИ ИЗУЧЕНИИ КУРСА МОЛЕКУЛЯРНОЙ ФИЗИКИ .33

Веретенник О.В., Ларионова О.А., Апалихина И.С.

АКТУАЛЬНЫЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПРАКТИКИ ПО ФОРМИРОВАНИЮ ИНФОРМАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ УЧАСТНИКОВ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОТНОШЕНИЙ МОУ «СОШ № 48»35

Obidova G.K.

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE DEVELOPMENT OF ECOLOGICAL THINKING AND CULTURE IN THE PROCESS OF LEARNING ENGLISH BY STUDENTS OF NATURAL SCIENCES39

Turgunov A.A.

PLAY AND LEARNING ACTIVITY IN PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATION43

Психологические науки

Abdullayeva M.

THE ROLE OF STEM EDUCATION IN THE FORMATION OF SKILLS OF THE 21st CENTURY47

Прялухина А.В., Никифорова А.В.

COVID-19: ВЛИЯНИЕ И РОЛЬ СМИ В УСЛОВИЯХ САМОИЗОЛЯЦИИ МОЛОДЕЖИ52

Филологические науки

Kurylova V.

SELF-REPORTED FREQUENCY OF SWEARING AMONG HETEROSEXUAL AND LESBIAN WOMEN IN RUSSIA. THE EFFECT OF SITUATIONAL VARIABLES ON LANGUAGE USERS.58

Философские науки

Ведмедєв М.М.

КУЛЬТУРНО-КОГНІТИВНА ПРИРОДА ІСТОРИЧНОГО ФІНАЛІЗМУ64

ИСКУССТВОВЕДЕНИЕ

УДК 782.1, 782.6, 792.03, 792.071, 792.54.

ГРНТИ 18.41.51, 18.41.09, 18.45.09, 18.45.45

Лян Цайюн

*Школа Архитектуры и Искусства
Центрального Южного Университета,
факультет искусств
Хунань, Китай*

МАРИЯ КАЛЛАС: ТЕХНОЛОГИЯ ВОПЛОЩЕНИЯ ЖЕНСКИХ ОПЕРНЫХ ОБРАЗОВ НА МИРОВОЙ СЦЕНЕ

Caiyun Liang

*School of Architecture and Art
Central South University, Art Department
Hunan China*

MARIA CALLAS: TECHNOLOGY FOR THE FEMALE OPERA IMAGES EMBODIMENT ON THE WORLD STAGE

Аннотация. Выдающаяся оперная певица 20 века Мария Каллас создала в плоскости классического музыкально-сценического искусства новую эстетику, ставшую для современников и последующих поколений эталонной. Ее феномен, суть которого состоит в качественно новом подходе солиста к исполнению вокальной партии, заслуживает пристального внимания. В данной статье, посредством анализа аудио-, видеоматериалов, запечатлевших спектакли с участием Марии Каллас, ее интервью и воспоминаний современников о ней, рецензий и пр., рассматривается технология воплощения женских оперных образов.

Abstract. Maria Callas, the outstanding 20th century opera singer, created a new aesthetics in the plane of classical musical and stage art, which has become a standard for contemporaries and subsequent generations. Her phenomenon, the essence of which is a qualitatively new approach of soloist to vocal part performance, deserves close attention. In this article, through the analysis of audio and video materials that captured performances where Maria Callas took part, her interviews and the memoirs of contemporaries about her, reviews, etc., the technology of female opera images embodiment is considered.

Ключевые слова: Мария Каллас, опера, оперный театр, оперная драма, оперный артист, актерское мастерство в опере, создание оперного образа.

Key words: Maria Callas, opera, opera house, opera drama, opera artist, acting in opera, opera image creation.

In recent years, the cultural life of the East has experienced a rapid growth of interest in classical music such as European opera. The comprehension of Italian bel canto, which is considered a pearl in the shell of operatic art, is an integral component of world cultural integration in the mainstream of this process.

Maria Callas, one of the greatest 20th century opera singers, was the brightest representative of bel canto. During her short singing career, she made a kind of revolution in the art of opera, and her phenomenon deserves close attention. Leaving the features of the unique voice of Maria Callas along with twists and turns of her creative path outside the subject of this article, we will instead focus our attention on the technology with which she embodies female images.

Opera singer Maria Callas had gone through a challenging road winning the most distinguished titles of all possible with her work and talent. Nowadays even those who have never heard her voice live would not dare to question her deserved titles such as “La Divina” (Divine), Diva, Goddess. Reviews on her work are

interspersed with epithets “legendary”, “unique” and “unparalleled”. The article aims to identify main features of the Maria Callas phenomenon exemplified by opera images that are indispensable for her creative biography. That is to be executed by the original analysis of the selected audio and video recordings as well as scientific musicological literature dedicated to the phenomenon of the singer.

The Maria Callas phenomenon lies in the fact that she has managed to create new aesthetics of female opera images and convince the audience, critics and theater intendants not merely of her right to be, but to be worshiped and all that despite the shortcomings of her vocal technique; despite her appearance being hardly the standard expected from an opera singer; and after all despite her impulsive actions driven by Greek temperament and a complex character that have hindered logical development of Maria Callas’ career.

Maria Callas found credibility and persuasiveness of the newly created/newly recreated space reality the most significant elements on the stage. Her fortes as a

performer belong primarily to those competencies inherent to an actress rather than an opera singer in its traditional perception at the time. These days cultural medium would call any artist who possesses to a certain extent similar complex of natural qualities and has acquired more or less resembling competencies a performer. There's no doubt Callas had all the qualities required for a performer to be successful. Amongst such characteristics are distinctive charisma, profound meaning, bold form and distinctiveness of her artistic expressions.

Callas' contemporaries spoke of her as an incredibly hardworking singer, demanding of herself and her coworkers. Callas' colleagues remember her study 10-15 hours a day. We should however highlight that the work was not at all dedicated to analyzing and learning new texts, overcoming technical difficulties of voice parts or refining especially artful passages. Quite on the contrary, Callas considered all of the points above to be basic minimum prerequisites for the real work on the party — or shall we use the term "role" in the Chaliapin's definition.

In the first years of her operatic career acting intuitively independently, being afterwards under the careful guidance of the teacher Elvira de Hidalgo and even later under the supervision of directors Luchino Visconti and Franco Zeffirelli Callas in her effort to embody on stage a living multifaceted image of her heroine tried hard to delve into the psychological background of a character, to feel their nature, to appropriate motivations, the logic behind reactions and behaviors.

As can be seen from the above, there is a phenomenon of reparation for the imperfections of the vocal technique by the expressiveness of an actor's language. By carefully observing the latter and analyzing the quantitative and qualitative characteristics of the "actor's vocabulary", Maria Callas provide means for assuming that she, as an opera artist, especially at the beginning of her career, was more inherent rather in the techniques of the "art of experiencing" than in those of the "art of representation". Having entered the stage for the first time as a very young woman, without any educational peculiarities, or sufficient life experience, or any acting skills due to her age, but possessing a subtle psychological intuition and natural musicality, Callas intuitively tried to find physical ways of expressing the operatic part that would be adequate to its content.

In 1967, in an interview with Edward Downs, a famous English music critic, M.

Callas recalled: "... when I was 13 years old, I performed on the stage in my first performance not even knowing at all what to do with my arms. At that time, we had an operetta producer — his name was Renato Nardo. And so, he said two things that are retained in my memory for the rest of my life. First, "Never gesticulate, unless the movement of your hands continues what is in your soul and head". This was said in a rather peculiar way, but how very true he said that your mind and soul should guide your arms. I don't know whether he probably said the same to other

artists, but they didn't take these words for themselves personally. But I'm like a sponge — absorbing everything that others say and always taking something advantageous for me from their words. And the second thing he said: "When you are standing on the stage and your partner sings his part addressing to you, try to perceive his words as if you are hearing them for the first time, as though all this is your very first immediate reaction". It was not until later that, when the talented singer is lucky enough to get stage directors interested in her, she will begin to comprehend the parts of acting technique that will become a support of great value on the way toward Callas' goal — the embodiment of a living temper on the opera stage. Callas recalled: "Luchino Visconti means a new important stage in my artistic life. I will never forget the third act of *La Traviata* produced by him. I went on the stage like a Christmas tree dressed up as the heroine of Marcel Proust, without any treacly sentiments and trivial pathos. And when Alfred threw money in my face, I did not bend down, did not run away but remained on the stage with my open arms, as if saying to the audience: "Here's a shameless woman standing before you". It was Visconti who taught me to play on the stage, and I keep deep love and gratitude for him". [1]

Let us trace the development of Callas' acting vocabulary on individual examples of her roles that have become significant in her creative biography.

The role of Violetta in Verdi's opera *La Traviata* performed by Callas is, in our opinion, a good material for the analysis declared above. On the one hand, according to Callas, the image of this heroine was close to herself, and on the other hand, this embodiment of Violetta's image was called by critics a benchmark, along with its reading by Teresa Stratas in the film of the genius Franco Zeffirelli.

In the scene of Flora's ball, Callas boldly slows down the general tempo in her apart cues ("Ah perchè venni, incauta!.." and "Che fia?.. morir mi sento ..."). We assume that the initiative to expand the meter belongs to the soloist here, since, judging by the recording (1958), conductor Franco Ghione still needs a split second to pick it up and adapt the former pulse of the orchestral triplets to it. Probably, Callas-as-an-actress felt that time stopped for Violetta and her appeal to heaven could not be subordinated to the general tempo.

Conceptually, such a move may well be justified if we consider it as an anticipation of the upcoming ensemble, the flow of which will be interrupted by

Violetta's replicas floating out of time "Alfredo, Alfredo, di questo core ..." - in a local cut, and as the inevitability of the final aria of *Andante mosso* "Addio, del passato ..." - on a large scale.

We also note that this method of suspended, hovering time is consonant with other significant moments of the opera, namely the beginning of Violetta's first aria "È strano ...", Violetta's remarks in the final ensemble "Se una pudica vergine ..." and, of course, the final "È strano! ..." of dying Violetta. Thus, despite the obvious risk of disintegration of the current form of the stage, the Callas technique described here,

at the same time, strengthens the form of the entire opera, throwing metric-semantic arches to the first and final acts.

As for the physical drawing of the actress, the white kerchief in the hands of Callas attracts attention. For an actress who strives to simultaneously display both the excitement of her heroine, bordering on panic, and her need to keep within the norms of behaviour befitting the half-light, the kerchief becomes an expressive actor's device.

The way Callas nervously pulls and crumples the kerchief with both hands cannot be hidden from the viewer's eyes. As we can see from other examples, hands were indeed the most important instrument of an actor's expression for Callas.

And if the kerchief is, most likely, a successful find of the director (a variant of the fans and gloves similarly used in other productions), then the next example proves the resourcefulness of Callas herself. So, she does not allow her heroine to fall out of the viewer's attention even for a few seconds of the mise-en-scene unsuccessful from the audience's perception point of view, when she turns out to be sitting with her back to the audience. Here her stage partners become "acting devices" for her. The Violet of Maria Callas, deprived of the opportunity to convey her inner state with the help of facial expressions, has no choice but to use the expressiveness of her body plastic. She alternately turns to Flora, then to the Baron, trying to make at least half a turn to the audience, then grabs their hands, then bows her shoulders in rue, then confidently straightens her back, lowers and lifts her head.

Callas builds the work on her part on the musical drama of the opera. For example, Violetta's first aria, catchy and brilliant, replete with contrasting episodes, by the end of whose performance it is usually decided whether the viewer will accept the soloist, whether the performance will become successful, Callas sings, erecting a "fourth wall" between herself and the audience. She views the aria as a monologue of the heroine alone with herself and does not seek to impress the viewer with her virtuoso mastery of vocal grace. Looking into the very essence of the masterpiece, Callas draws the image of the heroine, thinking aloud, peering into the flames of the fireplace with hidden anxiety and a sense of a new emerging feeling of love. The applause bursting into the aria would be disastrous for her and would mean the failure of the image. For Callas, the sense of the magic of true theatre is much more important than the sense of momentary pride satisfaction. In an interview with Edward Downs, Callas said: "... we tried to stage this opera as truthfully as possible, and in this scene I wanted to create a feeling of how the heroine would behave in real life during such a scene - a person cannot express such deeply intimate experiences openly, and besides, I am not one of those artists - at least I am it seems - who always asks the audience: "Please clap me, because I played or sang this number so well!" But all sorts of open gestures cause applause from the audience - I always try to keep the audience from this. I was taught this way: you can't interrupt the action, the music should sound

continuously, the music should sound a little quieter so that its inner meaning manifests itself ... I remember how Tullio Serafin told me one very important thing: "If you want to find the right step, the right movement on stage, remember that the composer has already thought about it, listen carefully to the music, listen to what the orchestra is playing, and you will find any movements and gestures in the music. The composer has already done everything for you." And if you think about it, it is really so... " [1].

Callas sings the final aria primarily as an actress. Slightly sacrificing the purity of intonation and the evenness of the vocal line, frozen without a single movement in a bent pose, she conquers the whole audience with the embodiment of the tragic image of a devastated, abandoned woman, releasing from her hands the last threads connecting her with earthly life. Thanks to the thinnest, heavenly piano, the free agogy of Callas, the compassion for her heroine is born in a viewer, and the impression is created that not only Violetta's lungs decayed from a terrible disease, but her heart also decayed from love. Callas does not care about the brilliance of her vocal performance, she does not play on the audience, in order to break the applause, she truly lives and dies in her heroine.

In deciding as to the approach to the final duet "Parigi, o cara ..." Callas also proceeds from drama. Her Violetta obediently, by the will of the composer, gives priority to her beloved one, echoes him like an echo. The singer's *Sotto voce* hovers somewhere between life and nothingness, and her descending portamento are not decoration, but natural intonations for the heroine, who is losing her last strength. By doing so, Callas, deeply delving into the text and context of the role, seeks to justify scenic - acting and vocal - every second of her heroine's life.

Unlike the sacrificial Violetta and Norma, the singer Flavia Tosca was not a heroine psychologically close to Maria Callas. She considered her stupid, frivolous and unnecessarily jealous: "In the first act, Tosca is just a jealous woman who constantly doubts. The second act is based on the aria "Vissi d'arte", which, I think, should be removed from the opera altogether, since it completely stops the action developing throughout the entire act." Nevertheless, being a talented opera artist, Callas strove to draw one line through sometimes impulsive actions of her temperamental heroine, reflecting their motivation on stage as expressively as possible. Thus, in the bright scene with Scarpia performed by another outstanding opera artist Tito Gobbi (staged by F. Zeffirelli in 1964), Tosca by Maria Callas literally visibly experiences a hundred different emotions. Other "Tosca" productions are not inferior to this version (for example, 1956, 1958). Determination, confusion, fear, resentment, despair, disgust, malevolence, bloodlust are clearly read on her face and are reflected in the plastic.

Even in those moments of stage life, when Tosca has no replicas, and the action is led by her partner, Callas continues to lead the inner monologue of her heroine. Thanks to her relentless involvement in the action, Callas manages to keep the viewer's attention on

her heroine, albeit temporarily silent. Callas plays mise-enscenes to her advantage, uses all possible and appropriate devices in the scene. For example, she abruptly changes the tempo and rhythm of her plastic drawing. Abruptly bursting into Scarpia's office and bumping into his ironic and lustful eye, she, as if feeling the threat emanating from him with her skin, freezes and presses her hands for a long time to the strings of her cloak. Later, trying to calm her trembling, she slowly and carefully sits down at the table, but on her face, hidden from Scarpia, emotions change one after another with lightning speed. Asking about the price, Tosca turns sharply to Scarpia, who is wandering behind her, practically grabbing his hand: this is how the singer demonstrates the courage and determination of her heroine, her unwillingness to listen to the cynical hints of the enemy. Scarpia's condition stuns Tosca: her eyes dart about in search of a solution, trembling fingers either fiddle with the necklace, then press against her cheeks, then convulsively squeeze the armrest, then later crumple the hem of her dress.

In "Vissi d'arte", the cutaway aria of the opera, despite the fact that Callas considers it unnecessary and destructive to the drama of the opera, the singer managed to give the image of her heroine the necessary touching, show her suffering and praying, but not losing her dignity. In her pleas, Tosca does not even look at Scarpia, so they are addressed rather to heaven than to the executioner. Tosca shivers chilly, hugging herself by the shoulders, as if trying to protect herself from the cruelty and lust of the opponent, presses her hands to the chest, weakly lowers them. Further, she confirms our assumption about the addressee of her prayer: in a desperate impulse, she stretches out her hands to the icon. And thus, she forms a thin (but incredibly powerful in meaning) dramatic arch with the first act, where she dared to be jealous of the image of the Mother of God and her beloved one.

How difficult it is for Tosca to decide to kill is shown by Callas with a hands trembling: unable to hold the knife, she pours red wine, staining the white tablecloth with it. Callas also solves the Scarpia murder scene in a non-trivial way: in an effort to reflect the decisiveness, temperament of his heroine, hatred of the enemy, Callas does not release the knife after the first blow, she keeps it lifted over the victim until the last breath, in order to finish off if necessary. Maria Callas' Tosca does not miss the opportunity to express her hatred of Scarpia with pleasure: she bends wildly, like an animal, trying to catch his eye fading away, and convulsively clutching the murder weapon in her hand. Thus, we can make sure that Callas, even within the

framework of one isolated operatic scene, seeks to fully reveal the image of her heroine, prompting the viewer to experience a rich palette of emotions with her.

So, using the example of selected opera images embodied by the outstanding opera singer and actress Maria Callas, we are convinced of the originality of her acting talent and the richness of her stage vocabulary. During her short career, Callas has embodied a huge number of unforgettably bright female operatic images on the opera stage. Deeply and selflessly getting used to each of her heroines through painstaking analytical preparatory work on the material and the adoption of the character's psychology, with the help of expressive facial expressions, thoughtful plastic drawing, original personal reading of the vocal part, Maria Callas created living full-blooded characters.

1. Callas M. Lezioni di canto alla Juilliard School of Music di J.Ardoin. Traduzione di L.Spagnol // Milano: Longanesi&C.; 1988. – 313 P.

2. Dufresne C. Maria Callas – Primadonna assoluta // München: W. Heyne Verlag, 1995. – S.155–168.

3. Galatopoulos S. Callas. Prima Donna Assoluta // London: Published by Allen&Unwin, 1976.

4. Puccini G. Tosca. / Libretto by L.Illica&G.Giacosa / Full score // Milan: G.Ricordi, n.d. (ca.1900), reprinted Mineola: Dover Publications, 1991. – 436 P. (In Ital).

5. Puccini G. Tosca. / Libretto by L.Illica&G.Giacosa / Vocal score // G. Ricordi & C., 1899. – 320 P. (In Ital).

6. Verdi G. La Traviata. / Full score // Milan: G.Ricordi & C., 1914. – 425 P. (In Ital).

7. Verdi G. La Traviata. Vocal score // Milan: G.Ricordi, n.d.(ca.1883). – 254 P. (In Ital).

8. Гобби Т. Мир итальянской оперы. / Перевод с итал. Г.Генниса,

Н.Гринцера, И.Париной // Москва: Радуга. – 1989. – 320 с. (In Russ).

9. Лаури-Вольпи Дж. Вокальные параллели / Перевод с итал. Ю. Ильина // Ленинград: Музыка. – 1972. – С.51-52. (In Russ).

10. Belcanto. Бабалова М. Мария Каллас: жизнь без любви. URL: <https://www.belcanto.ru/070916.html>.

11. Classical Music News. Мария Каллас: хронология жизни. URL: <https://www.classicalmusicnews.ru/signdates/maria-callas-chronology>.

Solovei O.V.*Associate Professor of the Department of Painting and Composition
Head of the Department of Painting and Composition
National Academy fine arts and architecture***PLASTIC TRANSFORMATIONS OF EASEL PAINTING BY MYKOLA STOROZHENKO:
FROM «STRICT STYLE» TO METAPHYSICS OF THE PAINTING PLANE****Соловей Олесь Васильович***Доцент, в.о. завідувача кафедри живопису та композиції
Національна академія образотворчого мистецтва та архітектури***ПЛАСТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СТАНКОВОГО ЖИВОПИСУ МИКОЛИ СТОРОЖЕНКА:
ВІД «СУВОРОГО СТИЛЮ» ДО МЕТАФІЗИКИ КАРТИННОЇ ПЛОЩИНИ**

Summary. The specific features of Mykola Storozhenko's painting of the period 1965-2010-s in the context of the evolution of the artist's own style are considered in the work, stylistics and formal-compositional decisions of individual, most illustrative paintings of that period are analyzed. Using the method of composite-structural analysis, the relationships formed between the elements of the plastic space of the paintings under consideration in the process of intra-figurative interaction were identified, and the most active associative-semantic parallels were traced. The article outlines and investigates the development of a painterly manner of the artist and defines the specificity of formal and plastic means on specific examples of the artist's visions of the artist. The development of style trends of painting by Mykola Storozhenko - from "strict style" through avant-garde reminiscences to the level of metaphysical formality of formal-plastic solutions is traced.

Анотація. В роботі розглянуто специфічні особливості живопису Миколи Стороженка періоду 1965–2010-х років в контексті еволюції власного стилю митця, проаналізовано стилістику та формально-композиційні вирішення окремих, найбільш показових живописних творів зазначеного періоду. За допомогою методу композиційно-конструктивного аналізу виявлено взаємозв'язки, що утворюються між елементами пластичного простору розглянутих живописних творів в процесі внутрішньо-образної взаємодії, відстежено найбільш активні асоціативно-змістові паралелі.

В статті окреслено й досліджено розвиток живописної манери художника та визначено специфіку формально-пластичних засобів на конкретних прикладах реалізації авторських візій митця. Прослідковано розвиток стилевих тенденцій живопису Миколи Стороженка – від «суворого стилю», через авангардні ремінісценції до виходу на рівень метафізичності формально-пластичних вирішень.

Keywords: *Mykola Storozhenko painting, plastic-shaped language, stylistics, strict style, metaphysics of formal decision.*

Ключові слова: *живопис Миколи Стороженка, пластично-образна мова, стилістика, суворий стиль, метафізика формального вирішення.*

Постановка проблеми. М.А. Стороженко (1928–2015) є одним з визначних художників України ХХ-го – початку ХХІ-го століть. Народний художник України, академік НАМУ, професор Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури, лауреат Державної премії України ім. Т.Г. Шевченка, Микола Стороженко був засновником і керівником майстерні живопису та храмової культури НАОМА (1994рік). Художник успішно працював у різних жанрах та видах мистецтва – станковий олійний живопис, станкова та книжкова графіка, монументально-декоративне малярство, мозаїка тощо. Митець серйозно вивчав філософію, історію, сакральне мистецтво, тож творчість його базується на глибокому розумінні процесів розвитку культури та мистецтва. Твори станкового живопису М.Стороженка різних періодів надзвичайно різняться за стилевим спрямуванням, що обумовлено процесами самоідентифікації митця в соціокультурному

просторі. Це актуалізує питання еволюції стилю і дозволяє окреслити й дослідити розвиток живописної манери художника та визначити специфіку формально-пластичних засобів у контексті реалізації авторських візій. Фахові аналітичні дослідження еволюції стилістики живопису М.А.Стороженка на сьогодні практично відсутні, тож дане питання потребує ґрунтовного вивчення і є достатньо важливим в контексті історії образотворчого процесу в Україні середини ХХ-го – початку ХХІ-го століть.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Творчий спадок М.Стороженка висвітлюється в численних публікаціях українських мистецтвознавців, однак у наявних статтях стилістичну еволюцію живописної манери митця не висвітлено. Увага дослідників приділяється здебільшого найбільш відомому живописному твору майстра — поліптиху «Передчуття Голгофи» (2013) та ілюстративному циклу до Шевченкового

«Кобзаря» (1985–2004). Академік М.Жулинський у своїй статті «В ім'я оновлення душі людської» досить детально аналізує «Передчуття Голгофи» М.А.Стороженка [7], висвітлює знаково-символічні та алегоричні аспекти полотна, акцентуючи передусім на духовному ключі поліптиху. Вплив «хрущовської відлиги» (кінець 1950-х — початок 1960-х років) на творчість М.Стороженка розглядає Л.Смирна у своїй монографії «Століття неконформізму в українському візуальному мистецтві» [10, с. 218], філософсько-естетичні аспекти образотворчості митця висвітлюються також в публікації Ю.Хурса «Творчі досягнення видатного українського художника Миколи Стороженка» [11] для «Київських філософських студій – 2019». Відома дослідниця творчості художника Олеся Авраменко глибоко та фахово аналізує графічні, живописні та монументальні твори Миколи Стороженка у своїх численних розвідках, серед яких стаття до альбому «Микола Стороженко» [2], «Творче осяяння Миколи Стороженка» [1] та інші. Проте питання власне еволюції стилевих особливостей живопису М.А.Стороженка на сьогодні лишається одним з малодосліджених.

Дана стаття має на меті розглянути розвиток стилевих тенденцій живопису Миколи Стороженка – від «суворого стилю», через авангардні ремінісценції до виходу на рівень метафізичності формально-пластичних вирішень, – за допомогою композиційно-конструктивного, порівняльного та художньо-стилістичного аналізу знакових творів різних періодів творчості художника.

Виклад основного матеріалу. Живописна культура Миколи Стороженка починала формуватися в Одеському художньому училищі ім. М.Грекова, де майбутній художник став учнем одного з представників Одеської мистецької школи 1940–50-х років, відомого живописця М.А.Шелото. Саме за його порадою Микола Стороженко обрав для подальшого навчання Київський художній інститут, де навчався на живописному факультеті у видатних майстрів

київської мистецької школи – М. Шаронова, Т. Яблонської, С. Григор'єва. Зазначимо, що Т.Яблонська та С. Григор'єв були учнями Федора Кричевського, що також опосередковано вплинуло на становлення пластичної культури живопису М.Стороженка.

В багатовекторному форматі мистецьких інспірацій Миколи Стороженка живопис завжди був основою експериментальних пошуків в різних видах та жанрах образотворчого мистецтва. На певних етапах станковий живопис для М.Стороженка був визначальним засобом пластичної виразності в плані реалізації мистецьких візій та творення власної образотворчої системи. Періодично живопис поступався іншим технікам та технологіям, зазнаючи певних трансформацій у мозаїці, кераміці, вітражі, енкаустиці, авторських монотипіях, однак якість стороженкового колоризму була вирішальним чинником його перманентного творчого пошуку.

Живопис Миколи Стороженка періоду кінця 1950-х – середини 1960-х років представлено переважно побутовим жанром, що був визначальним для мистецького простору Радянського Союзу. Пластичні уподобання і композиційне мислення М.Стороженка того часу цілком відповідні загальним принципам тематичної картини, де художник ставить за мету передусім пошук сюжетної лінії, певної драматургії, колізії.

З початку 1960-х років творчість Миколи Стороженка збігається з форматом загального інтересу, що виник в цей період до монументально-декоративного мистецтва, що сприймалося тоді як найсучасніший вид малярства. Одночасно з роботою художника над керамічною мозаїкою та бетонним рельєфом у м. Щорс (місту повернено історичну назву Сновськ) на Республіканській виставці з'являється його нова за стилем живописна робота «Ранок на польовому стані» (1965р.), де певним чином відрефлексовано перебування художника на цілих землях Казахстану.

Рис.1. Стороженко Микола (1928–2015). Ранок на польовому стані, 1965р. Полотно, олія. 170 x 195 см. На кінець 1960-х рр. власність Худфонду УРСР.

На відміну від пластичної мови М.Стороженка 1950-х років, цей твір експресивний за характером письма, вирізняється стрімкою протяжністю мазка та ламаністю рубаних ліній. В дуже стриманій за колоритом, майже монохромній (судячи з етюдів, що зберігся до нашого часу) роботі панує срібляста гама кольорних сумішей на сірих тонах, – зеленкавих, блакитних, фіолетових, палевих. В цій композиції постаті двох кремезних чоловіків, що обтираються рушниками після ранкового умивання, зображено в максимальній динаміці, поруч – дерев'яна лава, зліва внизу приліг собака, висока лінія обрису напружена темним силуетом перелісків, на їх тлі проглядаються цистерни, вантажівки, тимчасові будівлі польового стану. Твір відрізняється аскетичним трактуванням і лапідарністю, що вповні відповідає принципам «суворого стилю», активно заманіфестованого на авангардній експозиції до 30-річчя Московського відділення Спілки художників у Манежі. Як зазначає Е.Димшиць, Естетика «суворого стилю» пропонувала власний «канон», згідно якого «...фігури персонажів займали центр композиції, виступали крупним планом, часом у повний зріст, міцно спираючись на картинно широко поставлені

ноги» [4, с.163]. Виставка в Манежі експонувалась в кінці 1962-го – на початку 1963-го років, саме там вперше з'явилися твори, що підвели ризик під панівним становищем реалістично-побутового живопису, нерозривно пов'язаного з живописною традицією товариства Передвижників. «В цих творах безумовно переплітались ілюзія і романтика, реальне і бажане ... Молоді митці із захопленням працювали в зазначеному напрямку, оскільки сприймали його як протест проти засилля соцреалістичного методу, як можливість певного творчого експерименту, відповідного до вимог часу» [4, с.163].

Наступна робота «Фізики» (1971-1972рр.) є найбільш показовою в контексті проблематики даної статті. Твір не має прямої аналогії з попереднім досвідом М.Стороженка, його образно-пластична мова не мала подальшого розвитку в станковому живопису мистця. Досі не встановлено, чи виставлявся цей твір на широкий огляд. Зважаючи на абсолютно нестандартне пластичне вирішення, монохромність палітри та мінімальну градацію тону, робота випадає з тогочасного канону тематичної картини з цілком визначеними сюжетним та пластичним центрами.

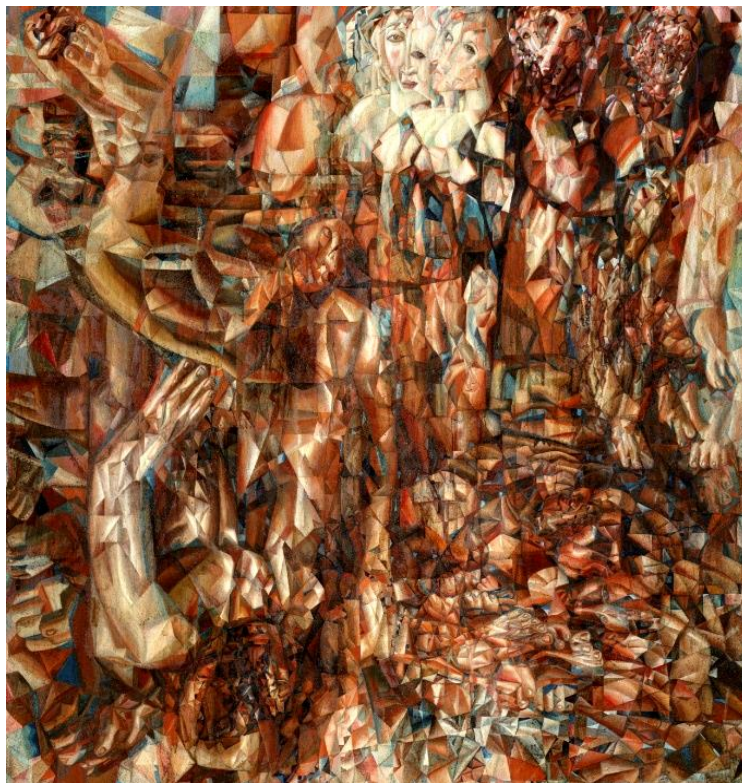
Рис.2.Стороженко Микола (1928-2015). Фізики, 1971-1972рр. Полотно, олія. 180x181см. Приватна колекція.

Перша назва твору – «З думкою про інші світи» (збереглася на зворотному боці полотна). В той час М.Стороженко завершив роботу над мозаїчними панно в Інституті теоретичної фізики у Феофанії, й цілком очевидно, що саме спілкування з фізиками-теоретиками, «наполовину “розчиненими” в квантах, незримих орбітах, в плазмі магнітних полів...» [3, с.178], спонукало художника до сміливого стилістичного експерименту в пошуку нетривіальних формально-пластичних

засобів. Зазначимо, що за своєю природою М. Стороженко був новатором, особистістю з нестандартним мисленням в образотворчості, – творчий експеримент являвся «необхідною й достатньою» умовою реалізації мистецьких візій. В «Фізиках» М.Стороженко закомпоновує шість фронтальних постатей науковців, – п'ять разом, ліворуч, і одну окремо, праворуч і на певній відстані від групи. За визначенням подібні фігури мали б сприйматись статично, проте завдяки

складним ритмізованим рухам окремих частин зображення утворюється постійна резонансна частота, що запускає й підтримує регулярний композиційний ритм. Динаміка зображень поступово трансформується в абстрактність, різноспрямованість ліній утворює химерне, певною мірою сюрреалістичне видіння. Тут опосередковано прочитуються ремінісценції з кубістичною геометрією, водночас кожна форма неначе розчленовується на численні сегменти, нагадуючи футуристичний рух, що не передбачає статичності. Загально-композиційний концепт «Фізиків» підпорядковано векторам руху: зовнішньому на поверхні картинної площини, і, водночас, рухові внутрішньо-просторовому –

спрямованого вглиб і назовні, що утворює потужний ефект вібрації планів. Тональна модуляція передбачає виявлення конструкції, або ж окреслення плям, проте вона лиш злегка форматує мерехтіння плям – як напівпроявлених інтенцій картинного поля. В контексті візуального сприйняття деконструкція у «Фізиках» являє своєрідний діалог з «атомістичними структурами» аналітичного мистецтва П.Філонова. В багатьох його роботах, таких як «Германская война» (1914-15р.), «Ударники» (1935р.), «Лики» (1940р.) та інших, виникненню образу передують безпредметна аляція форм, від часткового до загального, – як шлях еволюціонування від фігуративу до чистої абстракції.

*Рис.3. П.Філонов. Германская война, 1914-1915рр.
Полотно, олія. 175х16 см. СПб, ГРМ.*

Бачимо, що стильові зміни авторського почерку Миколи Стороженка – своєрідний реверс в сторону авангардних течій, – обумовлені підходом митця до форми та пластичних засобів як експериментальних чинників в контексті пошуку власного формату образотворчості. В даному разі всі засоби художньої виразності майстер спрямував на створення у рамках картинного поля концептуального, цілісного емоційно-образного простору, де аспекти інформаційно-змістового плану, візуального сприйняття та оригінальної художньої образності є рівнозначними.

Останній завершений твір у творчому доробку майстра – епічне полотно «Передчуття Голгофи» (поліптих 345 x 640 см, 2013р.). Цей винятковий твір сприймається як сплеск духовного осяяння художника в zenіті творчої майстерності. Робота є спробою образно-символічного узагальнення та філософсько-мистецького трактування Євангельських оповідей, що мають складний асоціативно-символічний підтекст, «образ сучасності, з екстраполяцією на євангельські сюжети» [8, с.15].

Рис.4.Стороженко Микола (1928-2015). *Передчуття Голгофи*, 2005-2013рр..
Полотно, пігменти, сухач, авторська техніка.. 345 x 640 см. НАОМА.

Як зазначав відомий дослідник сакрального мистецтва, академік Дмитро Степовик, «Передчуття Голгофи» говорить про глибокий духовний потенціал митця. Вона вся євангельська, але не прямо, не текстуально чи ілюстративно, а саме образно-символічно. Картина багатозначна, про неї можна написати ціле дослідження. Тут кожен образ, кожен фрагмент цікавий по своєму. І між ними існує не прямий, а символічно-алегоричний зв'язок» [8, с.15]. «Передчуття Голгофи» сприймається як найвищий реєстр Нового Заповіту, що тисячоліттями резонує у слові та образі, через мистецьку ремінісценцію у фресці Леонардо да Вінчі «Тайна Вечеря» (1495–1498), яка надихала Миколу Стороженка, або діалогічність з «Тайною вечерю» Сальвадора Далі (1955). Створений співставленням геометричної абстракції, власне, сакральної геометрії і зримих образів, що вписані у простір картинної площини, «Передчуття Голгофи» потребує особливого проникнення глядача в сутність ідеї. Сам автор визначав твір як «антикартину», адже це не ілюстрація життя і не вікно, тим більше – в Буття, тут немає фабульного сюжетного центру. Натомість бачимо присутність Всевидячого Ока Бога, – у точці перетину осей по вертикалі, горизонталі та навскіс стоїть біла цятка на зинці червоного кола, що асоціює з райдужною око, довкіл якої утворився білий еліпс. Композиція пронизана сферичними ритмами, що розходяться множинними колами і створюють відчутний звуковий асоціативний ряд (космічна Музика Сфер).

Цим колоцентричним рухом розгортається плін подій довкола Жертовної Чаші, котра починається від білої основи і є однією з ланок сферичних форм, утворюючих осьову вертикаль – від Чаші блакиті (асоціація – життя), що в ній руки Спасителя омивають ноги апостола Петра, до завершення вертикалі Агнцем офіри, від якого 12 крапель жертовної крові наповнюють Жертовну

Чашу. Композиційна «розгортка» починає рух довкола Чаші (що також є одним з центральних образів твору), від сцени омовіння до постаті Іуди, котрий навколішках судомно притискає до себе срібняки. Далі змістово-композиційний вектор скеровує увагу до постаті апостола, що переступає поріг, приєднуючись до пасхальної трапези, де Христос у двох іпостасях звершує таїнство Святого Причастя – хлібом і вином, що означені Тілом і Кров'ю Господа. Цей сюжет певним чином кореспондує до Євхаристії у вітварі Св. Софії Київської, проте бачимо і відмінність: у «Передчутті Голгофи» фігурують шість зображень Спасителя: три антропоморфних і три зооморфно-символічних – в образі Агнця, – як перехід до багатовимірності метафізичних планів. Показово, що в композиції твору Іуду зображено в двох різних мізансценах, і це створює відчутний ефект кінематографічності (одночасної присутності персонажу в декількох точках). Не випадково друге зображення розміщене в правому нижньому кутку картинного поля (за М.Писанко, зона падіння, або прірви в топології картинного поля) [9, с.24-25]: Іуда нашіптує і вказує правицею, в якій затиснута калитка з тридцятьма срібняками, як діяти римському воїну, що вже наготував меча. Дві постаті апостолів (той, що в очікуванні, і другий, що йому омивають ноги), максимальною емоційною напругою «замикають» просторово-часовий континуум глибинного символізму твору.

Колірне вирішення «Передчуття Голгофи» також підпорядковане головному інформаційно-змістовому вектору полотна. У верхньому реєстрі композиції постаті апостолів та Христа зображено на вохристо-золотавому тлі – кольору Духу і величі, що обрамлений знаково-чорним фіолетом Гетсиманської ночі. Центральна частина полотна сповнена осяйністю, що сприймається «фаворським» світлом, вищим за звичне сонячне. «Відтінки рожевого та світло-фіалкового, за вченням св. Діонісія Ареопагіта, мають теж

сакральне значення. Кольорами художник доносить нам світлоносність цієї сцени» [8, с.15].

В контексті дослідження світоглядних засад творчості майстра І.Зубавіна зазначає, що «Передчуття Голгофи» – провіденційний твір, що «став своєрідним кредо (отже, «вірую!») Миколи Стороженка, концептуалізацією його світовідчуття і світорозуміння: численні образи-символи ніби огорнуті саявом, фігури оповиті примарним флером ніжно-пастельних тонів: прозорий живопис, метафізична сутність якого відкрита» [5, с.9-10]. В поліптиху майстер не просто ілюструє євангельські сюжети, а «провіщує, застерігає, прагне передати через Видиме плани Невидимого. Промовисті візуальні образи, в яких реальність органічно поєднується з метафорами, алегоріями, іншими засобами асоціативного образотворення, складаються в філософські узагальнення» [5, с.9-10].

Насамкінець зазначимо, що твір має надзвичайно складну багаторівневу живописно-пластичну драматургію, що ієрархічно підпорядкована метафізичному концепту авторського задуму. «Не вдаючись у роз'яснення змісту, митець сказав, що його картина – це літургія по паралелі й офіра по меридіану. Тож відчуття і розуміння «Голгофи» залежить від рівня духовності кожного з нас» [8, с.15]. Очевидно, що з початком 2000-х років майстер підійшов до певної «точки неповернення» – пластика його живопису в «Передчутті Голгофи» виходить за межі тривимірності в семантичну багатозначність інформаційно-змістового поля. Як зазначає Л.Смирна, «М.Стороженко через техніку свічення нижніх шарів фарби шукав божественне світло художнього висловлювання, (...) – в той або інший спосіб художники прагнули переосмислити матеріальність видимого світу за допомогою авторських технік, немов роблячи щось на зразок «перекладу» з однієї формальної мови на іншу, з матеріального на метафізичне». [10, с. 218].

Висновки. Виходячи з вищезрозглянутого, можемо стверджувати, що стилістика живопису Миколи Стороженка в різні періоди творчості обумовлена насамперед підходом митця до формально-пластичних засобів як до чинників експериментального простору. Розглянуті в даній статті знакові живописні твори майстра дозволяють означити стильові орієнтири доби, а також виявити надзвичайну важливість для митця питання власної самоідентифікації в соціокультурному середовищі. Поступ стилевого розвитку живопису М.Стороженка від жанрових полотен 1950-х років в парадигмі соцреалізму, через «суворий стиль» 1960-х («Ранок на польовому стані») та несподіваний реверс в сторону авангардних течій в 1970-х («Фізика») до глибинного образно-філософського осмислення та виходу на рівні метафізичних планів у 2000-х роках в «Передчутті Голгофи» свідчить про його масштабне, власне, концептуальне мислення.

Поза тим, вкрай важливо наголосити, що в кожному з періодів зміни стилістики та формально-пластичних вирішень живопису М.Стороженка відбувалися в парадигмі «вертикальної вісі» духовного розвою митця, а отже, є органічно обумовленими духовно-філософським світоглядом, що лежить в основі образотворчості художника.

Список літератури

1. Авраменко О. Творче осяяння Миколи Стороженка // Мистецькі обрії-2003: Альманах: науково-теоретичні праці та публіцистика. АМУ. К.: Символ; 2004. [Avramenko O Tvorche osiaiannia Mykoly Storozhenka. Mystetski obrii-2003: Almanakh: naukovo-teoretychni pratsi ta publitsystyka. Kyiv: Academy of Arts of Ukraine: Symvol; 2004. (In Ukr).]
2. Авраменко О. Микола Стороженко: Альбом // К.: Дніпро; 2004. [Avramenko O Mykola Storozhenko: Albom. Kyiv: Dnipro; 2004. (In Ukr).]
3. В. Войтович. Микола Стороженко: Альбом // К.: Дніпро; 2008. С. 178. [Voitovich V Mykola Storozhenko: Albom. Kyiv: Dnipro; 2008:178. (In Ukr).]
4. Димшиць Е. Український живопис кінця 1950-х – початку 1990-х років // Нариси з історії образотворчого мистецтва України ХХ ст.: АМУ, К.: Інтертехнологія; 2006 . Кн.1. С.163. [Dymshyts E Ukrainskyi zhyvopys kintsia 1950 – pochatku 1990 rokiv. In: Narysy z istorii obrazotvorchoho mystetstva Ukrainy XX st. Kyiv: Academy of Arts of Ukraine: Intertekhnolohiia; 2006;(1):163. (In Ukr).]
5. Зубавіна І.Б. Світоглядні засади творчості Миколи Стороженка // зб. Тез доповідей наук.-практ. конф. К.: НАМУ; 2018. С. 9-10. [Zubavina IB Svitolhiadni zasady tvorchosti Mykoly Storozhenka. In: Zbyrnyk Tez dopovidei naukovo-praktychnoiy konferenzyi. Kyiv: National Academy of Arts of Ukraine 2018: 9-10. (In Ukr).]
6. Катерина Тарчевська. Микола Стороженко: Україна досі є могутнім джерелом постачання наших митців у інші культури // Fine Art. 2008. №3. С. 55-59. [Tarchevska K Mykola Storozhenko: Ukraina dosi ye mohutnim dzherelom postachannia nashykh myttsiv u inshi kultury. Fine Art. 2008;(3):55-59. (In Ukr).]
7. Микола Жулинський. В ім'я оновлення душі людської // День. 2014. №2. [Zhulynskyi M V imia obnoblennia dushi liudskoi . Den. 2014;(2). (In Ukr).]
8. Микола Цимбалюк. Микола Стороженко: «Літургія по паралелі»// Слово Просвіти. 2013. №44(733). С.15. [Tsymbaliuk M Mykola Storozhenko: «Liturhiia po paraleli». Slovo Prosvity. 2013; 44(733):15. (In Ukr).]
9. Писанко М. Рух, простір і час в образотворчому мистецтві. К.: Вища школа; 1995. С. 24-25. [Pysanko M Rukh, prostir i chas v obrazotvorchomu mystetstvi: Kyiv: Vyshcha shkola; 1995. (In Ukr).]

10. Смирна Л. Століття нонконформізму в українському візуальному мистецтві: Монографія // ІПСМ НАМ України. К.: Фенікс; 2017. С.218. [Smyrna L. Stolittia nonkonformizmu v ukrainskomu vizualnomu mystetstvi: Monohrafiia. Kyiv: National Academy of Arts of Ukraine: Feniks; 2017: 218. (In Ukr).]

11. Хурса Ю. Творчі досягнення видатного українського художника Миколи Стороженка //

Київські філософські студії – 2019: 36. тез доповідей наук.-практ. конф. Київ; 2019.[Khursa Y. Tvorchy dosiahnennia vydatnoho ukrainskoho khudozhnyka Mykoly Storozhenka. In: Kyivski filosofski studii-2019. Zbyrnyk Tez dopovidei naukovo-praktychnoiy konferenzyi. Kyiv; 2019. (In Ukr).]

УДК 75.046.3+75.021.33](477)“165/174”

ГРНТИ 18.31.31

ID ORCID 0000-0001-7132-908X

Хребтенко Маргарита Сергіївна

Аспірантка кафедри теорії та історії мистецтв,

Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури,

м.Київ, Україна

Художник-реставратор,

Національний науково-дослідний реставраційний центр України

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНІКИ ЖИВОПИСУ ІКОН З ІКОНОСТАСУ ВОЗНЕСЕНСЬКОЇ ЦЕРКВИ С. БЕРЕЗНА

Khrebtchenko Marharyta Serhiivna

Postgraduate student of the Department of Theory and History of Art,

National Academy of Fine Art and Architecture,

Kyiv, Ukraine

Conservator,

National Research Restoration Centre of Ukraine

SOME FEATURES OF THE PAINTING TECHNIQUE OF ICONS FROM THE ICONOSTASIS OF THE CHURCH OF THE ASCENSION FROM BEREZNA VILLAGE.

Анотація. У статті розглянуто техніку живопису ікон кінця XVII та XVIII століття, які походять з іконостасу Вознесенської церкви с.Березна Чернігівської області (Україна), які нині зберігаються у збірках українських музеїв. На основі натурних досліджень та спеціальної макrofотозйомки та фотозйомки в інфрачервоних променях виявлено ряд живописних і декоративних прийомів, якими користувались художники для створення зображення. Розглянуто питання виконання підготовчого малюнка, підготовчих фарбових шарів (імприматур і підмальовків) і особливостей живописного моделювання форм. Здійснено порівняльний аналіз художньої манери й техніки живопису ікон кінця XVII і XVIII століття. Висловлено припущення стосовно приналежності деяких ікон одному автору.

Annotation. The article considers the technique of painting icons of the late 17th and 18th centuries, which originate from the iconostasis of the Church of the Ascension in the village of Berezna, Chernihiv region (Ukraine), which are now stored in the collections of Ukrainian museums. Based on field research and special macro photography and infrared photography, a number of painting and decorative techniques used by artists to create images have been identified. The issues of execution of the preparatory drawing, preparatory paint layers (imprints and underpaints) and features of painting modeling of forms are considered. A comparative analysis of the artistic style and technique of icon painting of the late 17th and 18th centuries has been carried out. It has been suggested that some icons belong to the same author

Ключові слова: українське бароко, техніка живопису, український іконопис, березнянський іконостас.

Key words: Ukrainian baroque, painting technique, Ukrainian iconography, Berezna iconostasis.

Вступ. Ікони з іконостасу Вознесенської церкви с. Березна на Чернігівщині неодноразово потрапляли у поле уваги дослідників [3; 5; 10] і нині вважаються хрестоматійними творами високопрофесійного іконопису Лівобережної України кінця XVII – XVIII ст. Велична барокова дерев'яна церква Вознесіння була збудована на місці старої у 1759–1761 рр. ніжинським майстром Т.Шолудьком. У 1936 р. її було знищено

комуністичним режимом. Однак незадовго до того, у 1928 р. вона була обстежена й обміряна С.Таранушенком, він же зробив світлини іконостасу. Частину ікон зусиллями П.Жолтовського напередодні руйнації церкви було вивезено до українських музеїв. Зараз ті, що дійшли до нашого часу, зберігаються у колекціях Національного художнього музею України (далі НХМУ) і Національного Києво-Печерського

історико-культурного заповідника (далі НКПІКЗ). З часом, за непростих історичних обставин, після Другої світової війни, інформація про походження деяких ікон була втрачена, тому сучасним дослідникам довелося наново проводити їх атрибуцію. Так за останні десять років було ідентифіковано дев'ять ікон [2; 4; 7; 8]. Важливу роль у цьому відіграв порівняльний аналіз художньої манери живопису й орнаментованого різьбленого тла. Тож дослідження даного іконостасного комплексу, зокрема, техніко-технологічних особливостей іконопису, продовжують бути актуальними.

Раніше деякі аспекти створення зображення на березнянських іконах вже частково висвітлювались у наукових публікаціях. Наприклад, було розглянуто способи виконання підготовчого малюнка [11; 12]. Однак високий рівень живопису і різноманіття застосованих технічних прийомів заслуговують на окреме, більш детальне висвітлення.

Метою даного дослідження є виявлення основних рис техніки живопису ікон з представленого іконостасу.

Методика базується на здійсненні натурних обстежень ікон неозброєним оком та із застосуванням портативного usb-мікроскопа; здійсненні спеціальної макрофотозйомки та в інфрачервоних променях; порівняльного аналізу отриманих даних.

Результати. На сьогодні відомо двадцять чотири ікони, які походять із березнянського іконостаса [2]. На основі аналізу композиції, конструкції, декоративно-пластичного рішення, сюжетного наповнення, стилістики різьблення іконостаса, дослідники відзначають, що іконостас, встановлений у церкві після її побудови (1760-ті роки), був скомпонований із двох іконостасів різного часу [5; 6]. Центральна частина відповідала стилістиці українського бароко. Традиційно її датують роками побудови церкви, однак, на думку дослідниці українських іконостасів С.Оляніної, час створення може бути дещо раніший – перша третина XVIII ст. [2; 6]. Бічні «крила» становили розділений навпіл давніший іконостас кінця XVII ст. Факт поєднання в іконостасному комплексі ікон різного часу, на нашу думку, певною мірою дає змогу простежити зміни, що відбувались в українському іконописі.

До ікон, датованих кінцем XVII ст., належать «Святий Миколай», «Спас Вседержитель», «Апостол Марк», «Апостол Матфей», «Апостол Варфоломій», «Апостол Фома», «Апостол Андрій», «Апостол Петро», «Моління в Гефсиманії» (всі зберігаються у НХМУ), «Благовіщення», «Хрещення», «Зішестя до пекла», «Різдво Христове», «Антоній і Феодосій Печерські», «Стрітня (?)» (зберігаються в НКПІКЗ). До ікон XVIII ст. належать «Деїсус», «Три святителі: Святий Василій Великий, Святий Іоанн Златоуст, Святий Григорій Богослов», «Апостоли Матвій і Петро», «Апостоли Юда-Тадей та Яків Алфеїв»,

«Апостоли Фома і Варфоломій», «Гріхопадіння», «Христос і Грішниця», «Святий Георгій» (всі – у НХМУ), «Собор Архангела Михаїла» (НКПІКЗ).

На всіх іконах спостерігається підготовчий малюнок чорною фарбою, згодом, чорнилами з сажі або вугільним пігментом на органічному в'язиві [11; 12]. Його нанесено на левкас здебільшого за допомогою пензля, а на ликах Святого Миколая і деяких апостолів кін. XVII ст., згідно спостережень В.Цитовича, – пером [12]. Крім того, ділянки з накладеним сухозлітним золотом і сріблом окреслено граф'єю.

Малюнок на іконах XVIII ст. є більш вільним і розкутим, у порівнянні з іконами кін. XVII ст. Художник наносив його енергійно, переривчастими заокругленими, спірально- і зигзагоподібними лініями, ніби уточнюючи рисунок по декілька разів. На іконах кін. XVII ст. лінії малюнку більш стримані, однак не позбавлені пластичності і варіативності ширини внаслідок нанесення пензлем.

Художники за необхідності змінювали малюнок. Такі авторські виправлення спостерігаються і в кінці XVII ст. на іконі апостола Фоми (змінено положення лівої ноги), апостола Марка (зображення сувою, яке у живописному варіанті не було втілене), і у XVIII ст.: наприклад, на іконі «Деїсус» у зображенні обличчя Іоана Предтечі було піднято верхню лінію лоба, трохи зсунуто розміщення лівого ока, пальців рук.

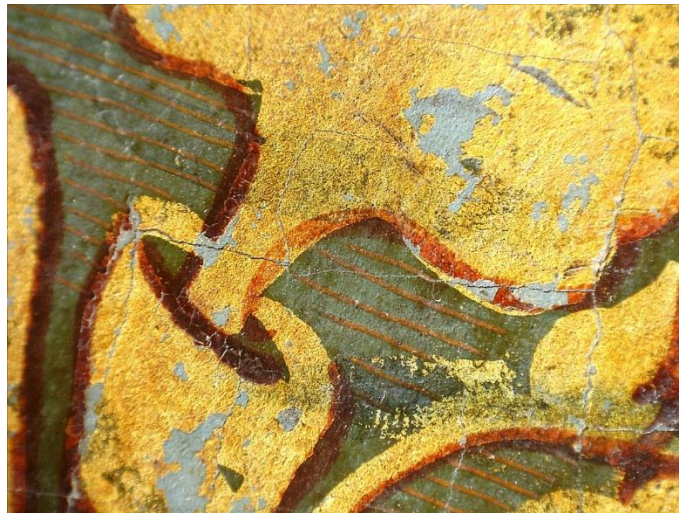
Спільною рисою для ікон апостолів, «Святого Миколая», «Спаса Вседержителя», «Антонія і Феодосія Печерських», написаних у кінці XVII ст., є різьблений ман'єристичний орнамент на тлі, вкритий позолотою на полімент. Ікони апостолів, «Спаса Вседержителя» написані фарбами на олійному в'язиві, ікона «Святий Миколай» поєднує темперу й олію. У структурі живописної побудови інкарнату простежується виконання вохристого підмальовки. Шар прописів щільний, місцями спостерігаються потовщення з фактурними слідами від пензля. Вбрання написане з виконанням попереднього підмальовки, який можна співвіднести з етапом розкришу візантійсько-руської системи живопису.

За характером моделювання бгунков тканин у живописному шарі можна припускати, що одяг на іконах «Апостол Марк», «Апостол Матфей» і «Апостол Фома», «Апостол Варфоломій» виконували різні майстри. Бгунки тканин на іконах «Апостол Марк», «Апостол Матфей» мають характерну кутасту форму, в той час як на іконах «Апостол Фома», «Апостол Варфоломій» вони зображені більш плавно.

Ікона «Святий Миколай» демонструє поєднання доволі об'ємного живописного моделювання інкарнату із декоративним вирішенням вбрання. Рожевий підризник, червоний відворот фелону, червона палиця і обкладинка Євангелія написані цілком за принципами техніки темперного живопису, поширеної у попередні століття, з дотриманням послідовного нанесення

тонких шарів фарб. Зображення фелону й омофору мають складну багатошарову структуру. Розглянемо поетапно техніку їх створення. Спочатку у межах малюнка омофору накладено сухозлітне золото, а зеленого фелону – сухозлітне срібло. Потім їх повністю перекрито щільним непрозорим шаром фарби: на омофорі – білого кольору, на фелоні – щільного розбіленого блакитно-зеленого. Поверх цих шарів виконано орнаментування, яке на омофорі наносилось

фарбою, а на фелоні – накладалось із сухозлітного золота на асист. Потім у сухому фарбовому шарі до золотої і срібної підкладки було продряпано тонкі паралельні лінії, які ніби імітують блиск парчевих тканин. На завершення прокладено лесування для надання фелону необхідного кольоротону і змодельовано тіні бганок тканини. На фелоні додатково коричневою лесувальною фарбою окреслено контур візерунку (іл.1)

Іл.1. Деталь фелону на іконі «Святий Миколай»

Коштовне каміння вздовж краю ризи, а також нагрудний хрест зображені на золотій підкладці за допомогою графічних прийомів: чіткої чорної лінії і штрихування в тінювих частинах. Золотавий декор поручів і обкладинки Євангелія виконаний сухозлітним золотом, покладеним на асист.

Зображення Ісуса Христа з ікони «Спас Вседержитель» демонструє набагато скромніше оздоблення вбрання і більш об'ємне моделювання тканин. Гіматій глибокого синього кольору практично позбавлений декоративних елементів. Його було написано у два етапи: 1) підмалювок щільним шаром фарб, що містить у складі смальту й свинцеве білило і 2) прописи з використанням

індиго та свинцевого білила, а на освітлених ділянках – ймовірно, смальта й білило. Лише рукав і комір хітона оздоблені зображенням золотої мереживної тасьми-сіточки з хвилястим краєм, а вздовж краю гіматія – тонкою золотою стрічкою, які покладено на асист. Червоний хітон Христа підперезаний поясом бузкового кольору, з покладеними на асист тонкими золотими смужками. Прийом продряпування у сухому шарі фарби до підкладки із сухозлітного золота використано для зображення рослинного орнаменту на зрізі сторінок Євангелія у руці Христа (іл.2).

Іл. 2. Деталь зображення Євангелія на іконі «Спас Вседержитель».

Ікона-картуш «Моління в Гетсиманії» перебувала у цокольному ряду бічного крила іконостаса. Нещодавно її було відреставровано у Національному науково-дослідному реставраційному центрі України. Після потоншення потемнілих лакових шарів, фарбовий шар став доступним для вивчення. Живопис ікони виконано темперою із застосуванням характерних для цієї техніки прийомів нашарування тонких шарів фарб. Разом з тим, характер моделювання форм ніби перебуває на межі умовного із об'ємним. У верхній лівій частині ікони на знімку в інфрачервоних променях добре видно підготовчий малюнок янгола, який несе у руках чашу до Ісуса Христа. Однак у живописному варіанті це зображення практично відсутнє внаслідок сильних потертостей.

Ікона «Христос і грішниця», на відміну від «Моління у Гетсиманії», не мала на поверхні щільного непрозорого шару лаку, який приховував зображення. Вона ще не перебувала на реставрації, а тому становила для нашого дослідження надзвичайну цінність. За формою іконного щита вона повністю ідентична іконі «Гріхопадіння», що й дало підставу Г.Беліковій ідентифікувати її як частину іконостаса [2]. Ікона виконана олійними фарбами. Відсутність обрамлення дозволило оглянути поля і доволі чітко побачити, що по білому левкасу нанесено суцільну імприматуру. Її ж спостерігаємо і у місцях втрат живопису. Для імприматури використали розріджену коричневу фарбу. Шар тонкий, середньої щільності, з легким просвічуванням ґрунту, спостерігаються сліди від нанесення щетинним пензлем. На іконі

«Гріхопадіння» обрамлення перекриває поля ікони для огляду. У межах видимого зображення коричневої імприматури, як на іконі «Христос і грішниця», нами виявлено не було. Але вірогідно, там є імприматура або підмальовок світлішого, вохристого кольору, що проглядається поблизу краю зображення землі у нижній лівій частині ікони, у кракелюрних розривах фарбового шару трохи нижче від зображення єхидни, а також просвічує в тінювих ділянках інкарнату Адама і Єви. Шар основних прописувань доволі пластичний, деякі елементи (наприклад, зображення тварин, пейзаж) виконані, ймовірно, по сирому за один-два прийоми.

На полях ікон апостолів XVIII ст. також спостерігається напівпрозоре пофарбування коричневою фарбою, однак ми не маємо достатньо підстав стверджувати, що це саме імприматура. Можливо, було виконано коричневий підмальовок на окремих ділянках зображення.

Ікони «Деїсус» і «Три Святителі» ознак наявності імприматури на полях не мають. Втім, зважаючи на спосіб виконання більшої частини вбрання лєсуваннями по підкладках із сухозлітного золота й срібла, необхідності в імприматурі не було. Але у місцях живопису безпосередньо по ґрунту, вздовж краю зображення простежується теплий коричневий підмальовок, за кольором подібний до сієни та умбри. Його спостерігаємо на іконі «Деїсус» біля країв крил Архангелів, які зображені позаду престолу Христа (іл.3), у зображенні вбрання Іоана Предтечі, а також хмарин.

Іл.3. Фрагмент ікони «Деїсус». Підмальовок у зображенні крил архангела.

У виконанні інкарнату простежується вохристий підмальовок, доповнений більш інтенсивним прописуванням тінювих ділянок тонким шаром, темнішою коричневою фарбою.

Шар основних білильних прописів виявляє варіативність товщини, стоншуючись у напівтінювих і тінювих частинах (іл.4).

Іл.4. Фрагмент ікони «Деїсус» (ніс Богородиці).

Ікони «Деїсус» і «Три Святителі», ймовірно, належать пензлю одного майстра: лик Ісуса Христа майже ідентичний ликові Іоана Златоуста. Спільні риси простежуються й у виконанні підготовчого малюнка, а особливо – у шарі прописувань фарбами обличчя. Характерним є моделювання зморшок видовженими заокругленими мазками, які завертаються на вилицях і поблизу скронь. Подібний прийом простежується на іконах апостолів цього ж часу. Однак, він виглядає дещо грубішим і має імітаційний, наслідувальний характер, що дає підстави припускати авторство іншого художника, але з тієї ж майстерні.

Вбрання святих на іконах «Три Святителі» та «Деїсус» зображено з використанням таких технічних прийомів, як лесування по підкладках із сухозлітних золота і срібла, продряпування у вологому та напівсухому шарі фарби до металевої підкладки, орнаментальний розпис по металевих підкладках. Яскраво-блакитний колір туніки Богородиці вказує на ймовірне застосування пігменту берлінська лазур.

Вбрання на іконах апостолів виконане олійними фарбами по левкасу. Моделювання форм об'ємне, бганки тканин неспокійні, із характерними блискавкоподібними білильними полисками.

Ікона «Св. Георгій» відрізняється за манерою і технікою виконання від решти ікон, як кінця XVII, так і XVIII століття. Ймовірно, від початку вона не належала до жодного із зібраних іконостасів. На відміну від складних різьблених у левкасі орнаментів розглянутих вище ікон, тло ікони «Св. Георгій» має досить бідний, довільно розміщений

рельєфний орнамент у вигляді нешироких завитків акантового листа, виконаний у техніці наливного левкасу. На освітлених частинах бганок плаща, деталях плюмажу на шоломі зроблені інтенсивні, досить широкі полиски із сухозлітного золота, покладеного на асист. Подібний прийом на інших іконах іконостасу відсутній. Можливо, вона була створена для зібраного з двох частин іконостаса.

Техніко-технологічні характеристики, а саме наявність на іконах XVIII ст. імприматур, коричневих підмальовків і застосування пігменту берлінської лазурі не суперечить висловленим міркуванням С.Оляніної стосовно більш раннього, ніж 1760-ті роки, датування. Адже подібні шари були виявлені й на інших іконах, які датовані 1720–1730-ми роками: «Собор Преподобних Печерських» з іконостасу Успенського собору Києво-Печерської Лаври [1], «Покрова Богородиці» із с. Сулимівка (обидві зберігаються в НХМУ). Пігмент інтенсивного блакитного кольору берлінська лазур був винайдений на початку XVIII ст., а його широке виготовлення розпочалося з 1724 року після публікації способу виробництва англійцем Вудвордом. На українські землі він потрапив досить швидко, і зустрічається з другої чверті XVIII ст. на іконах Києво-Печерської Лаври [9], іконах з іконостасу Спасо-Преображенської церкви у с. Великі Сорочинці. Водночас, на думку Г.Белікової, живопис більш пізньої частини іконостаса з Березни демонструє риси пізнього бароко, в якому відчувається втрата потенціалу розвитку стилю, менш виражена барокова динаміка, в композиціях і постатях присутній більш

спокійний лад, передчуття класицизму, що не вписується у картину іконопису 1730-х рр. [2]. Тож остаточне датування ікон ще попереду.

Висновки: в результаті проведеного дослідження було виявлено особливості живопису ікон з іконостаса Вознесенської церкви с. Березна. На іконах XVII ст. ще простежується зв'язок із технікою темперного іконопису попередніх століть, в той час як ікони XVIII ст. повністю виконані олією. Для обох періодів характерне поєднання широкого кола живописних і декоративних прийомів. На іконах XVIII ст. помітно, що художники більш вільно ставляться як до виконання підготовчого малюнка, так і до дотримання його меж. Втім, не варто це трактувати як ознаку змін іконопису в цілому, адже у виконанні підготовчого малюнка досить сильно проявляється індивідуальна манера роботи майстра. Інкарнат ікон XVII ст. написаний щільним шаром по вохристій підкладці. На іконах XVIII ст. зустрічається використання розвиненого підмальовки та імприматури, спостерігається більш різноманітна техніка живопису фарбами, більша варіативність товщини шару прописів, що передбачала просвічування у тінях підмальовок. Техніка живопису ікон центральної частини березнянського іконостасу не суперечить припущенням про їх створення періодом до 1760-х років.

Список літератури:

1. Белікова Г. Ікона «Собор преподобних печерських» // Пам'ятки України: історія та культура. 2007. № 1. С. 69–75. [Bielikova H. Ikona "Sobor prepodobnykh pecherskykh". Pamiatky Ukrainy: istoriia ta kultura. 2007. (1): 69–75. (in Ukr.)]
2. Белікова Г. Ікони з іконостаса Вознесенської церкви с.Березна: нові знахідки. // Могилянські читання. 2016. С. 170–176. [Bielikova H. Ikony z ikonostasa Voznesenskoï tserkvy s.Berezna: novi znakhidky. Mohylianski chytannia. 2016. 170–176. (in Ukr.)]
3. Білецький П. О. Українське мистецтво другої половини XVII—XVIII століть. К.: Мистецтво, 1981. 159 с. [Biletskyi P.O. Ukrainske mystetstvo druhoï polovyny XVII—XVIII stolit. Kyiv: Mystetstvo; 1981. (in Ukr.)]
4. Гавриленко К.С. Ікона «Спас Вседержитель» з Вознесенської церкви с.Березна // Могилянські читання. 2016. С.187–192. [Havrylenko K.S. Ikona "Spas Vsederzhytel" z Voznesenskoï tserkvy s.Berezna. Mohylianski chytannia. 2016. 187–192. (in Ukr.)]
5. Жолтовський П. М. Український живопис XVII–XVIII ст. К.: Наукова думка, 1978. 328 с.

[Zholtovskiy P. M. Ukrainskyi zhyvopys XVII–XVIII st. Kyiv: Naukova dumka; 1978. (in Ukr.)]

6. Оляніна С. Іконостас Вознесенської церкви у містечку Березна: втрачена пам'ятка мистецтва доби Бароко // Українська художня культура: пам'яткохоронні проблеми. 2011. С. 40–103. [Oliana S. Ikonostas Voznesenskoï tserkvy u mistechku Berezna: vtrachena pamiatka mystetstva doby Baroko. Ukrainska khudozhnia kultura: pamiatkokhoronni problemy. 2011. 40–103. (in Ukr.)]

7. Оляніна С. Нові атрибуції збережених ікон березнянського іконостаса. // Студії мистецтвознавчі. 2012. №2. С. 90–104. [Oliana S. Novi atrybutsii zberezhenykh ikon bereznianskoho ikonostasa. Studii mystetstvovnavchi. 2012. (2). 90–104. (in Ukr.)]

8. Оляніна С. Щодо уточнення атрибуції й датування групи ікон з колекції київських музеїв // Українська художня культура: історія та сучасні проблеми. 2012. С. 210–231. [Oliana S. Shchodo utochnennia atrybutsii y datuvannia hrupy ikon z kolektsii kyivskykh muzeiv. Ukrainska khudozhnia kultura: istoriia ta suchasni problemy. 2012. 210–231. (in Ukr.)]

9. Рижова О. Технологічні особливості живопису ікон XVIII ст. київського походження. // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2012. Т.1. №2. С.157 – 161. [Ryzhova O. Tekhnolohichni osoblyvosti zhyvopysu ikon XVIII st. kyivskoho pokhodzhennia. Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv. 2012. 1(2). 157 – 161. (in Ukr.)]

10. Українська ікона XI–XVIIIст.: альбом /Авт.-упоряд. Л. Міляєва за участю М. Гелитович. К., 2007. 528с. [Ukrainska ikona XI–XVIIIst. Miliayeva L., M. Helytovych. Ed. Kyiv, 2007. (in Ukr., in Eng.)]

11. Хребтенко М.С. Підготовчий малюнок українського барокового іконопису // Волинська ікона: дослідження та реставрація. 2018. №25. С.178–185. [Khrebtchenko M.S. Pidhotovchyi maliunok ukrainskoho barokovoho ikonopysu. Volynska ikona: doslidzhennia ta restavratsiia. 2018. (25).178–185. (in Ukr.)]

12. Цитович В. Можливості методу інфрачервоної рефлектографії в дослідженні українського іконопису XVII – XVIII ст. (на прикладі ікон Березнянського іконостасу із зібрання НХМУ) // Волинська ікона: дослідження та реставрація. 2018. №25. С. 207–213. [Tsytovykh V. Mozhlyvosti metodu infrachervonoï reflektografii v doslidzhenni ukrainskoho ikonopysu XVII – XVIII st. (na prykladi ikon Bereznianskoho ikonostasu iz zibrannia NAMU.) Volynska ikona: doslidzhennia ta restavratsiia. 2018. (25). 207–213. (in Ukr.)]

Kubarev V.V.

doctor of history, professor
Orthodox Russian Academy

THE IDENTIFICATION OF THE PATRIARCHS WITH HISTORICAL FIGURES

Summary. The author correctly identifies the Patriarchs of monotheistic religions with historical figures of the past based on the paradigm of a short chronology of the world and linking events to unique celestial phenomena reflected in Chronicles and Scriptural. The identification of the Patriarchs is based on the analysis of data from the genealogical trees of Jesus Christ from Luke, Matthew, mosaics of the Chora Church, the genealogical tree of the Prophet Muhammad and lists of the Kings of the Great Bulgaria.

Keywords: Bible, Quran, Ancient Egypt, Ancient Rome, New Rome, Bulgar, Patriarchs, short chronology, identification.

Statement of problem: Modern science to the XXI century has accumulated a huge stock of documentary and archaeological data that contradict the generally accepted stereotypes of history, religion and chronology. The author believes that the study of historical Chronicles of various regions of the world and comparative analysis of the biographies and deeds of historical figures will allow us to accurately identify the Patriarchs with famous historical figures without regard to the canons of monotheistic religions.

The analysis of the last of research and publications: Publications began to appear that refute the localization and dating of the events of the Old Testament in modern Israel. At the same time, Israeli archaeologists still can't find artifacts older than I century. The author's scientific works convincingly prove the fallacy of established stereotypes about the origin of Patriarchs and the geographical regions of their deeds.

Allocation unresolved before parts of the general problem: There is no identification of the Biblical Patriarchs with real historical figures known from the Chronicles of several States and written in different languages. Proof of the existence of religious characters is reduced to following the canons of faith, not supported by scientific facts.

The purpose of clause: The purpose of this research is to substantiate the author's concept of a short chronology and identify the Patriarchs of mankind with famous historical figures from the Chronicles of Ancient Egypt, Ancient and New Rome, Bulgarian and Arabic sources.

The basic material: In our research we adhere to the paradigm of the appearance of human civilization in the Volga region about 5520 years ago. This hypothesis was put forward by Marija Gimbutas in 1956 [1–4]. In 2009 the author confirmed this theory, linking it to the canvas of historical events of the past [5], and also clarified the chronology and localization of Ancient Egypt and Rome [6,7], justified the mono centric paradigm of the formation of human civilization and a short chronology of Biblical events and monotheistic religions [8]. In addition the author's conclusions are confirmed by a cascade of astronomical phenomena in ancient Chronicles and Scriptural [9] and

the correct synchronization of historical and religious Chronicles [10].

To identify the Patriarchs of monotheism with historical figures of the past, we will compile a summary genealogical table with columns based on the data from the Gospels of Luke the Evangelist and Matthew [11], the pictorial Gospel on mosaics in the Chora Church in Istanbul [12] (Figure No. 1 and Figure No. 2) and the family tree of the Prophet Muhammad [13]. In the column of Ugric Kings and Khagans of the Table, we will enter suitable names from the list of Bulgarian Khans [14] and the list of Western Khans and Khagans of Great Bulgaria and Huns [15], the Table No. 1. All the data obtained will be summarized in the Table No. 2.

In addition the column of Ugric Kings will contain the names of Roman and Byzantine Emperors and patricians, who are identified by the author with their prototypes from the Sabine ethnic Ugric, Haplogroup N1. Note that the family of Jesus Christ was called the family of the King of Kings, which means that there were ancestors who were Kings and Emperors of World Empires, such as the Roman or Byzantine, and not the rulers of towns in ancient Palestine.

According to the author's paradigm of the short chronology of the world and religions, the Bulgar and Hunnic Kings and Khagans are the true Patriarchs of monotheistic religions, whose biographies and deeds served as prototypes for the creation of the Holy Scriptures and deserved special religious names used by theologians of Christianity, Judaism and Islam. Note that not all Ugric Kings and Khagans, as well as the Emperors of Ancient and New Rome, became Patriarchs of mankind. Below we will explain the identification of individual Patriarchs with historical figures of the past. At the same time, it should be understood that the lists of Patriarchs contain the names of individuals who form a single line of direct relatives from father to son, taking into account the transfer of power to some brothers and nephews, when the direct legal link from father to son is lost, but the genetic link of generations is unbreakable.

**List of Kings and Khagans of the Western branch of the Bulgarians,
Avars and Huns with years of rule [15].**

No.	Rule	Name	No.	Rule	Name	No.	Rule	Name
1	320–343	Gazan	17	607–618	Alburi	33	943–976	Mohammed
2	343–363	Djilki	18	618–660	Kubrat	34	976–981	Talib
3	360–378	Bulumar	19	660–663	Bat Boyan	35	981–1004	Timar
4	378–390	Arbat	20	663–667	Shambat	36	1004–1006	Masgut
5	390–434	Mundzuk	21	667–690	Bat Boyan	37	1006–1025	Ibrahim
6	434–445	Bleda	22	690–700	Bu-Timer	38	1025–1028	Azgar
7	445–453	Attila	23	700–727	Sulabi	39	1028–1061	Ashraf
8	453–455	Ellack	24	727–760	Avar	40	1061–1076	Akhad
9	453–469	Tengiz	25	760–787	Tat-Utyak	41	1076–1118	Adam
10	469	Imik	26	787–787	Tat-Ugek	42	1118–1135	Shamgun
11	455–465	Bel-Kermek	27	787–813	Karadjar	43	1135–1164	Khisam
12	465–505	Djurash	28	819–855	Aydar	44	1164–1178	Otyak
13	505–545	Tatra	29	855–882	Djilki	45	1178–1225	Gabdulla
14	545–590	Boyan	30	882–895	Bat-Ugyr	46	1229–1246	Gazi Baradj
15	590–605	Bat Boyan	31	925–930	Khasan			
16	605–607	Urgan	32	930–943	Michael			

Figure No. 1. Genealogy of Jesus Christ in the mosaics of the Chora Church, Constantinople, 1 part [12].

Figure No. 2. Genealogy of Jesus Christ in the mosaics of the Chora Church, Constantinople, 2 part [12].

**The genealogical tree of the Patriarchs from Luke, Matthew, the mosaic of Chora Church
(Constantinople), Prophet Mohammed and Ugric Kings.**

No.	Luke	Matthew	No.	Chora Church	No.	Mohammed	No.	Ugric Kings (years of life or rule)
1	Adam	Adam	1	Adam	1	Adam	1	Adam–Uranus–Tarh (3506–1250 BC) Wife Eva/Gaia/Tara.
2	Seth		2	Seth	2	Shit	2	Seth (3276–2364 BC)
3	Enos		3	Enos	3	Ianish	3	Enos (3071–2166 BC)
4	Kenan		4	Kenan	4	Cain	4	Kenan (2881–1971BC)
5	Mahalalel		5	Mahalalel	5	Mahlil	5	Mahalalel (2711–1816 BC)
6	Jared		6	Jared	6	Jard	6	Jared (2546–1584 BC)
7	Enoch		7	Enoch	7	Ahnuh (Irdis)	7	Enoch (2384–2019 BC)
8	Methuselah		8	Methuselah	8	Mattu Shalah	8	Methuselah (2219 – 1250 BC)
9	Lamech		9	Lamech	9	Lamka	9	Lamech (2032–1279 BC)
10	Noah		10	Noah	10	Nuh	10	Cronus/Niy/Noah/Nuh (1850 – 900 BC) Flood 1244 BC. Wife Rhea.
11	Shem		11	Shem, Japheth	11	Sam	11	Jupiter/Zeus/Japheth (1350 – 750 BC). Wife's Hera (daughter Hebe) and Alcmene (son Heraclius).
12	Arpachshad		12	Raphael	12	Irphashad	12	Hercules/Heraclius (1250 – 685 BC). Wife Hebe.
13	Cainan						13	Cainan (1115–655 BC)
14	Sala		13	Sall	13	Shalih	14	Hyllus, Fodia (985–955/525 BC)
15	Eber		14	Eber			15	Caeso Vibulanus Fabius (940 – 477 BC)
16	Peleg		15	Peleg			16	Fabius (782–382 BC)
17	Reu		16	Reu			17	Fabius (591–252 BC)
18	Serug		17	Serug	14	Sarug	18	Fabius (459–129 BC)
19	Nahor		18	Nahor	15	Nahur	19	Fabius Quintus Maximus Cunctator (329–121 BC)
20	Terah		19	Terah	16	Tarih	20	Fabius Quintus Maximus (250 BC–25)
21	Abraham	Abraham	20	Abraham	17	Ibrahim	21	Tash–Bash/Artan (7–163)/ Titus Vespasian Flavius (17.11.9– 163). Wife Flavia Domitilla/ Sarah.
22	Isaac	Isaac	21	Isaac	18	Ismail	22	Ahga Ruzha/ Avitohol/ Urus/ Prusias I (224–272)/ Flavius Constantius Chlorus (126– 306, Emperor 305–306), Wife St. Elena (230–327/330)
23	Jacob	Jacob	22	Jacob	19	Nabit	23	Kubar/ Barys/ Prusias II (272– 306), Flavius Constantine the Great (250–337, Emperor 306–337)
24	Judas	Judas			20	Jashjub	24	Budimir/ Balamber (Khagane 363–378)/ Emperor Flavius Valens (364–378)
25	Fares	Fares			21	Jarub	25	Arbat/ Alyp–biy/ Alp–abai (Khagane 378–402)/ Dux Moesiae / Theodosius I Great (379–395)

26	Hezron	Hezron			22	Tairah	26	Mundzuk (Khagane 402–414)/ Flavius Arcadius (377–408, Emperor 395–408)
27	Aram	Aram			23	Nahur	27	Attila (Khagane 434–453)/ Flavius Aetius / Theodosius II (Emperor 408–450)
28	Amminadab	Amminadab			24	Mukavvim	28	Imrik (Khagane 463–489)/ Zenon Isaurian (474–491)
29	Nahshon	Nahshon			25	Adad	29	Masgud (Khagane 489–505)
30	Salmon	Salmon			26	Adnan	30	Mundo/ Titra/ Rean/ Tatra Banat (Khagane 505–520)/ Emperor Anastasius I (491–518)
31	Boaz	Boaz			27	Madd	31	Bayan (Khagane 535–590)
32	Obed	Obed					32	Alvar/ Askal (Khagane 563–593)
33	Jesse	Jesse			28	Nizar	33	Alburi/ Askal (Khagane 593–602)
34	David	David	1	David / Dad	29	Mudar	34	Kubrat/ Kurt/ Kurbat (575–660) Great Khagane (605–660), Emperor Flavius Heraclius August (610–641)
35	Nathan				30	Ilias	35	Bat Bayan/ Ilyat (Great Khagane 665–690)/ Constantine IV (Emperor 668–685)
36	Mattatias						36	Bu-Timer (Khagane 690 – 700), Leontius (Emperor 695–698)
37	Minaeans	Solomon	2	Solomon	31	Mudrik / Amir	37	Sulabi (Great Khagane 700–727)/ Sulayman (715–717), Justinianus II Rhinotmetus (Empe-ror 685–695,705–711)
38	Melea	Rehoboam	3	Rehoboam	32	Huzaim	38	Aiar/ Avar (Khagane 727–759)/ Leo III Isaurian Flavius (Emperor 717–741)
39	Eliacim	Abijah	4	Abijah			39	Tat-Utyak (Khagane 760–787), Leo IV Khazar Flavius (Emperor 775 – 780)
40	Jonah	Asu	5	Asu	33	Kinan	40	Kan Karadjar (Khagane 787–805)/ Constantine VI Blind (Emperor 780–797)
41	Joseph	Jehoshaphat	6	Jehoshaphat	34	An-Nadr	41	Leo/ Urus Ugry Aidar (797–855, Khagane 815–855)
42	Judas	Jehoram	7	Jehoram	35	Malik	42	Rurik/ Lachin (822–879/882)/ Lecapenos/ Constantine (Emperor 869–879)
43	Simeon	Uzziah	8	Uzziah	36	Fihir	43	Igor Rurikovich (871–945)/ Romanos I Lecapenus (Emperor 920–944)
44	Levi	Jotham	9	Jotham	37	Galib	44	Glebe (904–945), Constantine Lecapenus (Emperor 924–945)
45	Matphat	Ahaz	10	Ahaz	38	Luaj	45	Vladimir I (940–1015)/ Hin Kubar/ Basil II Bulgar Slayer (Emperor 985–1015). Wife Anna Macedonian (940–1011)
46	Jorim	Hezekiah	11	Hezekiah	39	Kaab/ Kub		

47	Eliezer	Manasses	12	Manasses	40	Murra	46	Virgin Mary/ Maria Vladimirovna (961–1060)
48	Josiah	Amon	13	Amon	41	Kilab	47	Jesus Christ Zlatoust (980–1010–1054) / Kub / Isa (Jesus) ibn Jaffar, Amir of Mecca (980 – 994)
49	Ir	Josiah	14	Josiah	42	Kusaj		
50	Elmodam	Joachim			43	Manaph / Mugir		
51	Kosam	Jeconiah	15	Jeconiah	44	Hashim / Amr		Abu Hashim Muhammad ibn Jafar, Amir of Mecca (1069–1094)
52	Addi	Salaphiah	16	Salaphiah / Salatiil	45	Abd Al–Muttalib		
53	Melhi	Zerubbabel			46	Abdullah		
54	Nirij	Aviud			47	Muhammad (1090–1152)		Kubrat (575–660) + Prophet Muhammad (1090–1152)
55	Salafi	Eliachim						
56	Zerubbabel	Azor						
57	Risav	Sadok						
58	John	Achim						
59	Judas	Eliud						
60	Joseph	Eliezer						
61	Semeij	Matphan						
62	Mattat	Jacob						
63	Maaph	Joseph						
64	Naggei	Jesus (62)						
65	Eslim							
66	Naum							
67	Amos							
68	Mattatias							
69	Joseph							
70	Jannai							
71	Melhij							
72	Leoin							
73	Matphat							
74	Eli							
75	Joseph							
76	Jesus Christ	(62) Jesus Christ			41	Kilab/ Kub Jesus Christ	47	Jesus Christ Zlatoust

According to the author's paradigm, God the Father of mankind is the Ugrić, the forefather of the Russ and the Ugrić people, Haplogroup N1. From the first physical children of the Father came the human race by genetic mixing of the children of God with terrestrial hominids of both sexes. The first generations of descendants of God the Father could live for hundreds years, and sometimes thousands years. The last centenarian in the 22 generation was the Khagan Ahga Ruzha / Red Ahga/ Avitohol, aka the Emperor Constantius Chlorus or Isaac.

Differences in the Patriarchs of mankind up to the 12th generation Hercules/ Japheth are not in different religions. After the Flood in 1244 BC or the Late Bronze Age collapse [16], the surviving Titans formed the Olympic Pantheon of gods, which settled on Mount Olympus aka Uludag near the city Prusa/ Bursa, on the

Marmara Sea. All the Olympian gods were Ugrians, as were their sons.

The descendants of Heracles/ Hyllus/ Sala continued the direct line of God the Father on Earth. Patriarchs of the period of the first Millennium BC are very difficult to identify with real historical figures, as there is little information and artifacts. The work of identifying figures from this era is a complex task and is not yet complete.

According to the author's paradigm, the Heraclides were called in Roman history the Fodii, then the Fabii and Flavii. Fodia it is literally the diggers of the pits/Yam. However, the concept of Yam was difficult to translate into Latin. Ugrić called small forts and fortresses Yams, not holes in the ground for catching wild animals. In modern Russia there are still many Yams, which later became known as post stations, and post riders – drivers. In fact, Fodii created

a huge network structure for the development of free, unpopulated spaces.

In the history of Ancient Rome, several families of Ugric Heraclides are known. We are talking about Fodii, Fabii, Flavii, Claudii and Nero. Perhaps the Catones was among them. Traditional historiography claims that the choice of identical names for children in Roman patrician families (praenomen, nomen, and sometimes cognomen) became a tradition. The author believes this opinion is erroneous. In fact, we are talking about Patriarchs who lived for hundreds years, changing their cognomens over time. At the same time, their children, grandchildren and great-grandchildren could live with them, dying before the Patriarchs. According to this concept the Patriarchs Sala, Eber, Peleg, Reu, Serug, Nahor, and Terah are Fabians, including Fabius Vibulanus, Quintus Fabius Maximus, and Quintus Fabius Maximus Cunctator – Slow. Nickname Cunctator/ Slow coincide with the nickname of the Patriarch Terah.

It is difficult to identify the early Patriarchs with the Ugric Kings from the Bulgar Chronicles [15] and with Roman figures, since there was a Republic in Rome. There is only a list of Idel leaders without details of biographies and periods of rule. It is possible to identify Appius Claudius aka King Targiz (board 320–314 BC) the period for public office Appius and value of the individual Targiz, which has renounced power for the people vol. III, p. 86 [15] and died at the age of 120 years. Detailed information about the Patriarchs is available only from the beginning of Christian era [17, 18].

In the 7 one of the Patriarchs and Ugric Kings was born. His name was Tash Bash / Er-Tash Artan, son of Kubar (the Sun God), vol. III, p. 89 [15]. Death occurred in 150 or 163 at the hands of Agha Ruzha (Red)/Agar Jey, who was his son. Tash Bash managed to gain a huge reputation among people, which he began to actively abuse, affecting all aspects of the life of others – where and to whom to trade, etc. According to the author's hypothesis, the duel took place on the Temple Mount in El Quds/Jerusalem. The winner of the Agha Ruzha duel went with the army to the North Caucasus, becoming the King of the new Dulo dynasty.

The Roman Emperor Titus Vespasianus Flavius was born on November 17, 9 is the ethnic Sabine. Titus is one in three persons – himself and allegedly two sons. He reigned in 69–79, 79–81, 81–96. Rome elected an Emperor every year. He lived most of his life in Palestine, Arabia, and Egypt. He was recognized by the Romans as the first Great Pontiff of Christianity. He has wife Flavia Domitilla, mistress is Berenice, daughter of the King Herod Agrippa. There is a duplicate of Flavia Domitilla, allegedly her daughter and full namesake. On August 24, 79 the Mount Etna erupted, destroying the cities of Stabia and Herculaneum or Sodom and Gomorrah. The nickname Hagar is found in the name of Berenice Agrippina, and is also present in the name of Hagar's son Jey.

Abraham allegedly lived about 2000 BC a lifetime is 175 years, Genesis [11]. He was in Mesopotamia, Palestine, Egypt, and Arabia. He has

Sarah wife and Hagar mistress. The children are Isaac by Sarah and Ishmael by Hagar. On the Temple Mount, an attempt was made to sacrifice the son Isaac to God, which was stopped by an Angel. A relative of Abraham named Lot found the destruction of Sodom and Gomorrah in brimstone and ashes.

According to the author's reconstruction of the history Tash Bash, Titus Vespasian Flavius and Abraham is one person. He lived about 157 years, date of death 163. Tash Bash/ Titus / Abraham were ethnic Sabine, an ethnic Ugric, Haplogroup N1.

Tash Bash / Titus / Abraham ruled and operated over a vast territory – from the Caspian Sea and the Caucasus to Egypt and Palestine. The first possibly only son was Ahga Ruzha (Red Aga), aka Agar Jey, aka Flavius Valerius Constantius Herculus Augustus Chlorus, who was nicknamed for his pungent red hair color.

According to the author's reconstruction Tash Bash / Titus / Abraham is the founder of the idea of Christianity. Together with son, he built the first Christian Temple Kaaba in Mecca around 150. The Patriarch died during a duel with son on Mount Temple in 163, when angels stopped his hand and allowed son to survive.

The next Patriarch of the Ugrians and all mankind was Ahga Ruzha/Agar Jey/Avitakhol of the Bulgarian Chronicles, the first King of the Khon dynasty of Dulo. According to [14] Avitohol lived for 300 years. We believe that he lived in the II, III and IV centuries. According to the author's reconstruction of the history Ahga Ruzha was born in 126 and died in 306. The wife was a Boyar-Kyz, who give birth Barys/ Kubar.

The Roman Emperor Flavius Valerius Constantius Herculus Augustus Chlorus is, date of birth unknown, died in 306 at Albion, near York. He was Emperor of Rome in 305–306. In the suburbs of the Prusa city (modern Bursa) Constantius met his common-law wife (concubine) Elena (230–327/330).

In the city of Prusa the Bithynian King Prusias I ruled for 48 consecutive years in the III century (244–272), and not in the III century BC [19]. The image of Prusias on the coins has been preserved. The profile of the King is completely identical to the image of the Emperor Constantius Chlorus on Roman coins of the IV century. Since then, the thrones of the Prusa city and Bithynia have become thrones of the Russ (Urus, Great).

The Biblical Isaac did not show anything special in a long life – more than 180 years. At the age of 37 there was an attempt to sacrifice him to God on the Temple Mount, but the angel rejected the hand with the dagger of father Abraham.

The author identifies the Ahga Ruzha/ Avitohol/ Constantius Chlorus / Isaac as a historical character who lived a very long life in the II–IV centuries in the expanses of Palestine, the Caucasus, Asia Minor, Europe and Britain.

The next character is Tucci Barys/Kubar, son of Agar Jey and Boyar-Kyz. The years of the government are not exactly known [15].

Prusias II (272–306) ruled Bithynia, "A friend and ally of the Roman people".

Constantine I the Great (Flavius Valerius Aurelius Constantinus) is an Emperor, years of life 272–337. He was born in Moesia (Moesiae). He became Emperor after his father death (306–337). He made Christianity the state religion. In 330 he moved the capital to the New Rome – Constantinople. The one nickname of the King is Kubanit, the Emperor's soldiers were called Kubanites/ Kubars.

Constantine defeated the pagan army of the Tyrant Maxentius in 312 at the confluence of the Laba River with the Kuban River. The author also identifies Constantine (the fourth ruler in those years) with George the Victorious [16]. He called the first Christian Ecumenical Council of Nicaea in 325, which adopted the Creed and condemned Arianism. He was baptized before his death. Together with mother he built the first Christian Church on the Temple Mount in Palestine.

Jacob/ Israel/ Yaqub / Nabit (Arabic) is the Patriarch of the Abrahamic religions. Jews and Christians interpreted the name Jacob as derived from the word "heel, footprint", although the Arabs simply called it I'm Cube. Jacob is a derivative of the name of the Father God Cube, called by the Bulgarians Kubar (Kub/ Cube is God of the Sun, Ar is head). For fighting with God in the river, he received the second name Israel, and revealed the 12 tribes of Israel to the world.

Kubar/ Barys/ Constantine The Great/ Jacob/ Yaqub / Israel are identified by the author as a single historical person who lived in the III–IV centuries. He declared Christianity the state religion of Rome, founded New Rome, defeated the pagan Serpent in the waters of the Laba and Kuban rivers, held the First Ecumenical Council in Nicaea, and approved the Nicene Creed. He gave to world 12 tribes of Israelites. By birth he is the Ugrik King of the Khon dynasty of Dulo and Russ.

Budimir / Balamber/ Bulumar (363–378) are the first King of the II Khon dynasty vol. III, p. 89 [15]. Bulumar entered the legends of the Rusyns as Budimir (Judah/ Judas – a derivative of the Budi). Initiated and carried out a major military reform of the Bulgarian army, when the vanguard of the army called Urus [Great] Saban is the part of the army that begins the attack. Bulumar moved the capital of Idel from the Volga region to Kara-Saklan [Ukraine] to the headquarters of Kan-Balyn [the future Bashtu, Kiev], which he founded. The Kiev hill on which he was buried received his nickname Shake [Shchek, Shchekovitsa – in Rusyns].

Flavius Julius Valens II is a Roman Emperor; life is 328–378, reign 364–378. He allegedly died in battle with the troops of the barbarian Huns under the leadership of Budimir's son named Arbat on August 9, 378. Budimir was killed in the same battle. The death of the Emperor is not confirmed, because the body was not found. We are dealing with historical forgery, when in one battle historians brought together as opponents two hypostases of one historical person – is Roman and a Barbarian. The author found several other similar falsifications. In fact, in 378 there was a battle between

the Huns (the commanders Budimir and Arbat) and Visigoths of Fritigern. Valens/ Budimir was buried on the territory of modern Kiev.

Judas is the fourth son of the Patriarch Jacob, after Judas allegedly named one of the Jewish States – the Kingdom of Judea. In the genealogy of the Prophet Muhammad is known as Jashjub.

We identify Budimir/ Valens II/ Judas/ Jashjub as one historical person, who lived in the IV century.

Arbat/Alyp-Biy/Alp-Abay (378–402), vol. III, p. 90 [15] is the eldest son of Budimir and Turan-Bika (Princess), he continued the Idel dynasty of Ijibaks and the I Khon dynasty of Dulo, but was also the successor of the II Khon dynasty of Dulo. He was born in 361. He ruled Idel for 24 years. He entered the legend of the Rusyns under the name Svyatogor and Solovey Budimirovic. He organized the first wave of the Migration Period/ Great migration of peoples – is Huns invasion from the Volga region and Siberia to Eastern and Western Europe in the 380th.

Theodosius I the Great Flavius (Flavius Theodosius Magnus) is last Emperor of the unified Roman Empire, life is 346–395, reign is 379–395. On January 19, 379 he was proclaimed Dux Moesiae and declared Emperor of the Eastern part of the Roman Empire. Theodosius Flavius first came to Constantinople in 380, where he issued the Edict De fide catholica on Christianity as the only state religion of the Roman Empire. In 381 he held the Second Ecumenical Council in Constantinople. In 391–395 he adopted an Edict banning paganism and prayer in pagan temples, canceled the Olympic Games. Since 355 the Obelisk of Pharaoh Thutmose III, brought there by the Egyptians, lay on the embankment of Constantinople. The Obelisk was allegedly created in the XVI century BC, but in 390 the Theodosius ordered to install an Obelisk on the Hippodrome. On the base of the Obelisk, he placed marble bas-reliefs depicting the struggle of chariots, a diagram of the installation of the Obelisk, and portraits of Theodosius himself with his family and entourage. The Hippodrome also had a copper Serpent Column made up of three bodies of writhing snakes. The Obelisk and the Serpent Column have survived to this day, with the exception of the serpent heads, which were cut off by unnamed Muslims on October 20, 1700.

Moses in the Pentateuch [1] is a Jewish Prophet and lawgiver, the founder of Judaism, who led the Exodus of the Jews from Egypt. He lived 120 years in the XIII century BC in Hebrew, Moshe means "taken from the water". His name is Musa in Arabic, Moses in English. The nickname is Moses, but in Orthodoxy Leader Moesiae is the name of the place. Moses sent on the Egyptians 10 executions, led the Israelites out of Egypt through the Black Sea (called by theologians Red Sea) at the bottom of the reservoir. He got 10 Commandments from God on Sinai Mount. Next to the mountain was the salt Lake Marah. He used a Copper serpent to fight snakes. After 40 years of wandering in the desert, Leader Moses died.

We identify Arbat/Theodosius the Great/Moses as one man. His life time 345–402, the board is 378–402. In 378 Arbat led the first overpopulation of

Israelis/ Kubanits, residents of the Volga Ulak Urum/ Itil/ Ancient Rome in the number of 600 thousand people. On January 19, 379 the Ugric King Arbat transferred refugees across the frozen Black Sea ice near the Tuzla spit from Kuban to Crimea – is the true Sinai. The migrants were pursued by the troops of the Pharaoh Thutmose III, who settled in Itil/ Rome/ Memphis on the Akhtub in 324. The weakened ice from the refugee carts collapsed under the chariots of the Pharaoh's army, and most of the pursuers drowned in the Black Sea. Kubanites got to Sinai (Crimea), where Arbat received the Tablets of the Covenant with God on Mount Roka Ai–Petri. For many months, the refugees tried to find a way out of the Crimea to the mainland, but ended up in the salt Lake Siwash (Lake Marah). Soon a passage to the North was found. This scythe is still called in honor of the King Arbat – the Arabat Arrow. The former Kaffa was named in honor of the Emperor Theodosius the Great – is the Feodosia city.

Then the Kubanites/ Bulgarians/ Israelis were transported to the Balkans and reached Europe. Only in 380 Arbat/ Theodosius arrived Rome, where he became Emperor of Rome. For his military feat Arbat / Theodosius received the Roman military Title Dux Moesiae and was proclaimed Emperor. The word Moses became a household name, and people began to use it as a term meaning the name of the Prophet. The name of the province of Moses (Moesia) became synonymous with Salvation, is the Promised Land. This is why the Saviors have been called Messiahs ever since.

Arbat/ Moses, as an act of reconciliation with the pharaohs of Egypt, installed an Obelisk of Thutmose III on the Hippodrome, married one of the Egyptian Princesses, and married his daughter, possibly Gallus Placidia, to the Pharaoh. The invasion of the Huns in Europe during the reign of King Arbat in the 380th is the Exodus of the Israelites from Egyptian captivity and the large-scale migration of the ancestors of modern Europeans from the Volga region and the Caucasus.

Attila/ Aetcel/ Tuki/ Aibat/ Tukul/ Tokhol are the Ugric King in 434–453, vol. III, p. 91 [15]. He is son of Mundzuk/ Menchac of the most famous Bulgarian King and conqueror. He born in 401 and was co-ruler in 434–445, and then sole ruler of Idel. During his reign, the Power became the largest Empire in the history of mankind, from China to France. During the reign of his son Tingiz, Idel split into Kara-Bershud [the Danube and Dnieper parts], Ak-Bershud or Echke Idel, Inner Idel [the Volga-Ural part of Idel] and Eskel [the Siberian part of Idel]. The deeds of Attila are well known; chroniclers called him the scourge of God. Attila led the second wave of Exodus or Great Migration Period in the 440th.

Flavius Aetius is General of the Western Roman Empire, was awarded the epithet the last of the Romans by historians. He was killed in 453 or 454. It is considered a participant in the battle of the Catalan fields and the winner of Attila in 451. At the same time, the name Aetius is identical to one of Attila's nicknames – Aetcel.

Theodosius II Flavius is the Emperor of the Eastern Roman Empire for 48 years. From 402 he was the minor co-ruler of father Arcadius, and from 414 his sister Pulcheria actually ruled as Regent and Augusta. Then his wife Eudoxia and the eunuch Chrysaphius ruled. It is believed that Theodosius II did not deal with the Affairs of the Empire, and entrusted the rule to his relatives and courtiers. Emperor died in an accident in 450.

Joshua is the Biblical Patriarch, the successor of Moses. He is the leader of the Jewish people during the conquest of Canaan. The acts are described in detail in the Book of Joshua [11]. He won the Promised Land for the Israelites. He showed an unheard-of cruelty and ruthlessness to his enemies. In one of the battles, he performed a miracle, stopping the movement of the sun and moon, in order to destroy all the enemies. After the conquest and division of the land, he died peacefully on mount Ephraim.

We identify Attila/ Flavius Aetius/ Theodosius II/ Joshua as one historical person who lived in the V century. In fact, the Promised Land for the Israelites / Kubanites is the Central and Eastern Europe and the Balkans, which were captured by the Huns/ Romans from the Volga region.

After the collapse of Attila's Empire, there was a period of judicial rule in Bulgar/ Idel described in the Bible. Then one of the Judges ruled is Saul, who became first King of the Israelites. Let's identify King Saul with the Ugric King.

Before Kurbat grew up, the Power was ruled on his behalf by Albur wife's brother is Yurgan (Burgan) Teles (602–605), vol. III, p.95 [15], who was Kubrat's uncle. The Danube Bulgarians called Yurgan as Organ (617–630). There is chronological shift of the time of the reign of King Yurgan Teles/ Organ in Bulgarian and Roman sources by 10–15 years.

Yurgan had to re-create the Bulgar State, which collapsed after the death of Albur into 60 Shires (Tuba). When Kurbat matured, Yurgan voluntarily handed over power to him. Yurgan's life went down in Bulgarian history as an example of selfless service to the people and his native country. After the death of Yurgan Teles, King Kurbat was served by Yurgan's son is Bilig. In one of the battles, Bilig, saving Kurbat, died, and Kurbat adopted his two sons – Lachyn and Kyzyl-Kubar. Before ruling as a Khagan, Yurgan Teles served as chief Judge [idjik or idik in Bulgar]. In 619 in order to consolidate the Union with the New Rome, Yurgan accepted Orthodoxy with a part of the Bulgarians in the Byzantine city of Korsun (Chersonesus). At the same time, the vicissitudes of the life of Khagan Albur / Askal are superimposed on the biography of Yurgan.

Flavius Phocas Augustus is a usurper and Emperor, life is 547–610, reign is 602–610, killed or committed suicide in 610. Phocas was elected Emperor by the mutinous troops. Phocas reign was marked by a series of extrajudicial killings and brutal executions. It is said that Phocas was torn to pieces with the nobles by an indignant people. The reason for the massacre of the tyrant was the entry into the Bosphorus in early

October 610 of the fleet under the command of Heraclius I.

King Saul is a Biblical figure, the founder of the United Kingdom of Israel, the Old Testament [11]. Jews believe that the name Saul means "borrowed from God". In the Quran, Saul is called Talut [20], the Cow, 2:247–251. The names Talut and Teles are similar in spelling. According to one version, which is considered the closest to the historical truth, Saul is a military commander who was proclaimed King in Ginal after defeating the Ammonites. In the story, he is one of the Judges (heroes chosen by God). He lived about 1000 BC. It was believed that he had the gift of prophecy. The King's character was complex and explosive. At the end of his life, in one of the battles, Saul was wounded and committed suicide.

We identify Yurgan Teles/ Phocas / Saul/ Talut as one historical person who lived in the VI–VII centuries. The ruler was originally a judge of the Bulgarians/ Israelites, who then became Emperor for a time. He was not the heir to the throne, so his rule was illegal from the point of view of the Flavius/ Dulo/ Russ clan. Let us note once again that the history of the Bulgars and Huns is actually the primary basis of events in the Chronicles of the Byzantine Empire and the Holy Scriptures of the Old Testament.

Kubrat/ Kunrat / Kurbat/ Kurt/ Khor (live is 575/593–660, reign 618–660) are the eldest son of Khagan Albuli, vol. III, pp. 95–96 [15]. The Ugric King Kubrat was born in the Porphyry Hall of the Palace in Constantinople, where only Emperors was born. Until the age 12 he lived in the Imperial Palace, was baptized and received the Title Caesar/ Emperor. This information is available in the official historical records. During his lifetime Kubrat created a huge Empire called Great Bulgaria by the Bulgars. In 620 his younger brother Shambat rebuilt the city of Bashtu on the site of the Askal fortress. The future Kiev city stood on hills that were called the Bulgars is Kuyan or Kuk-Kuyantau [mountains of the spirit of Kuyan or Kuk-Kuyan], so Kiev is also Kuk-Kuyan. According to the author's reconstruction, the name Kiev came from the word Cube/ Kub, because the Arabs and Bulgars called the city Kuyab.

The Kubrat Empire is Greater Bulgaria or Greater Israel – extended from the Yenisei to Central Europe, vol. II, p. 16 [15] and from the Baltic Sea to the Red Sea. In 629 the Turkic Khaganate collapsed into two parts – Balasagun (Central Asian and Mongol) and Khazar (Western Kazakhstan), after which Kurbat immediately subordinated the Suvarsky beylik to his power and in 630 declared the newly united parts of Idel a single Bulgar Kingdom (Bulgar, Bulgaria). From now on the territory of the Volga region forever received its historical name – Bulgar or Bulgaria, and the name Idel was assigned to the Volga-Kama river system and the names of the seven largest rivers of this system began to add the word Idel. Kara-Idel is the Volga. Ak-Idel is the White river. Chulman-Idel is Kama. Sura Idel is the Sura River. Aka Idel is an Oka River. Nukrat Idel is the Vyatka River and Bula Idel is the Cheremshan River. The state of Bulgars was also

called Kara-Bulgar that is Great Bulgaria. The capital of the state became Phanagoria is the city of the former Bosporean Kingdom.

Kubrat had five sons is Bat Bayan (Ilat-bir), Kotrag, Asparuh, Kuber and Alcek. Bat Bayan inherited the throne of Great Bulgaria. Kotrag headed the Volga Bulgaria. Asparuh became the Khan of Danube Bulgaria. Alcek and his Horde moved to Central Europe and remained in Northern Italy. The branch of the Roman Emperors was continued by the descendants of Bat Bayan. The third son Asparuh founded the dynasty of Kings of Danube Bulgaria. Kuber's descendants were Saints Cyril and Methodius, Rurik's cousins and spiritual fathers who baptized him in Itil in 860.

Flavius Heraclius Augustus is a Byzantine Emperor, the founder of a dynasty that ruled for more than 100 years. His years of life are 575–641, years of government 610–641. It is believed that the reign of Heracles, shamefacedly called Iracliy by Russian historians, opened a new era in the history of New Rome, as "the boundary between the old and the newly born historical movement", p. 3 [21]. The young Emperor came to the throne of Rome by overthrowing the Tyrant Phocas in 610. It is believed that Heraclius was a close friend of Kubrat, with whom he studied together. This position is surprising, because according to the traditional chronology, Heraclius must be 20 years older than Kubrat. It is believed that childhood friendship led to the conclusion of a peace Treaty between the great Kubrat Bulgaria and New Rome under the leadership of the Emperor Heraclius.

The main enemy of the Emperor and New Rome were the Persians, who captured Syria in 611 and in 614 the Palestinian El Quds (Jerusalem), whose inhabitants were captured and sent to Babylon. The Emperor spent much of his time on military campaigns in Asia Minor, Palestine, Egypt, and Arabia until 628. At this time, a new Muslim calendar the Hegira appeared, dating from September 24, 622. Heraclius in 616–626 ordered the restoration of the Christian Church built by his ancestors in the 330th Equal-to-the-Apostles Saints Constantine and Helen on the Temple Mount.

King David is the Second King of Israel the name translates as "beloved". Reigned 40 years in the X century BC. He created the Great Israel in the outlines of the Promised Land. David was the image of an ideal ruler, from whose line the Messiah would descend in the male line. He began the construction of the Temple, which was completed by his son Solomon.

We identify Kubrat/ Heraclius/ David/ Dad/ Mudar as one historical person who lived in the VI–VII centuries. Some differences in the biographies of the rulers are caused by the stormy work of Theophanes the Confessor and the theologians of the Khazar Khaganate. Great Bulgaria and Great Israel are one state created by the Kubanites/ Bulgars in the expanses of Europe, Africa and Asia Minor. Part of Israel fell on the territory of Palestine, which included the town of El Quds and Syrian Damascus. Soon the fragment of Great Bulgaria is the Umayyad Empire will become an independent state. The author believes that Kubrat /

Heraclius became the prototype of the personality of the Prophet Muhammad (571–632), although the real Prophet lived in the XI–XII centuries.

Sulabi is a son (or grandson) of Bat Bayan or Bu-Timer, grandson or great-grandson of Kubrat vol. I, p. 23 [15]. Another name of Bat Bayan was Ilat-bir, which coincides with the Arabic name Ilyas (Forefather) in the genealogy of the Prophet Muhammad. Ilat was born in 617. In 643 he converted to Islam, performed the Hajj, and visited the Caliph Omar, whose name he took for himself. Since that time, the people began to call him Bat-Umar or Kamyr-Batyr (Umar, Kamyr is a form of the name Omar). After the Arab attack on Bulgaria in 654, the Khan renounced Islam. In the same year he defeated the army of the Arab commander Abdurrahman at Sarkel and received the nickname Ghalib (the Winner). In 674 his uncle Shambat took power from him for 3 years, and then Shambat died in 677. In 682 Omar converted to Christianity, and died in 683, and was buried in Bashtu (Kiev). Perhaps Bat Bayan and Bu-Timer is the same person.

After the death of Bu-Timer, the Khagan Sulabi headed the Kara-Bulgar and informed everyone about the permission of Tengri for his 45-year reign. Sulabi unlike his father disliked war and tried to avoid it. On the other hand, the King willingly engaged in commercial affairs and made the land and water roads running into Avar Khaganate, Artan, Rum [New Rome], Djalda, Saber and Kashek, vol. I, p. 23 [15].

Justinian II Rhinotmetus Flavius is a Byzantine Emperor, the last representative of the Heraclius dynasty. He is life on 669–711, years of government is 685–695 and 705–711. He held the Ecumenical Council in Trullo in 691–692. He got nicknamed Rhinotmet for his physical deformity in 695, the rebel General Leontius cut off the Emperor's nose and tongue. After this, Justinian fled to Phanagoria, then through the Khazars to Great Bulgaria, where he hid for seven years. In 705 he arrived to Constantinople with the Bulgarian army of Khan Tervel and regained power. He fought with the Arabs in Asia Minor. The usurper Philippikos Bardanas captured the Emperor Justinian on December 11, 711, and killed him by cutting off his head. Justinian's daughter was married to the Khan Tervel.

Sulayman Ibn Abd al-Malik (674–717) is an Umayyad Caliph in 715–717.

King Solomon is the third Jewish King, ruler of Great Israel in the X century BC [11]. The name means "peace". There are other names given to the Governor – Agur, Bin, Itiel' and Jedidiah (beloved of God). He is son of King David and Bathsheba. During the reign of Solomon, the Jerusalem Temple was built – the main Shrine of Judaism (on the Temple Mount). No historical evidence of the existence of Solomon has yet been found. The gods gave the ruler unprecedented wisdom and patience. He died at the age of 62 while overseeing the construction of the altar of the Temple in Jerusalem.

We believe that Sulabi/ Justinian II Rhinotmetus / Solomon / Mudrik (Amir)/ Sulayman Ibn Abd al-Malik is a historical person who lived in the VII–VIII

centuries. In the reign of Sulabi/ Justinian II in 711 the construction of the Jerusalem Temple on the Temple Mount was completed, which still stands today. The construction of the Temple was started in 616–626 by the grandfather of Sulabi / Justinian II named Kubrat / Heraclius. The sanctuary is made in the form of an octagonal star of Russ, formed by projections of two bases of regular pyramids on a plane. The Temple has the name Qubbat As-Sakhra or Cube Rock. Shrines and structures in Arabia and Damascus are also named after Kubrat (such as the Quba Mosque, Kubrat Treasury, and Kubrat Fountain).

According to the author's reconstruction of history, the close friendship and military Alliance of the Emperor Justinian and the Bulgarian King Tervel is not surprising. They were each other's first cousins. The relationship was strengthened by the wedding of Anastasia's daughter and King Tervel. Sulayman was the Caliph of the southern part of Great Bulgaria/ Great Israel. Consequently, the rulers of the Umayyad Caliphate (661–750) were a branch of the Ugric Kings, coming from Kubrat, through his son Bat Bayan/ Omar and the grandson of Sulabi / Sulayman. At the height of its power, the Umayyad Empire stretched from Spain (Cordoba) and North Africa all the way to Central Asia and India.

After the Patriarch Sulabi/ Solomon the family trees of Jesus Christ (from Luke, from Matthew, and from the Chora Church) and the Prophet Muhammad, are differences begin. We believe it is correct to follow the genealogy of the Prophet Muhammad, since the tree is based on the Bulgar – Ugric Kings and Khagans, who were both Emperors of New Rome.

Christian and Jewish traditions trace the genealogy of Jesus Christ to his named father Joseph, which is erroneous. It is correct to trace the genealogy to the Mother Mary, because the father of Jesus Christ will be the Father of the Heavenly Cube (Kubar). In this way, the genealogical line of Joseph according to the Gospel of Luke and Matthew, which differ from each other, becomes speculative, and according to the author is a late insertion and forgery. There is no chronicled information about these Jewish Kings and Prophets. According to the author's reconstruction of history, following the family tree of Jesus Christ according to Luke suggests that Jesus Christ would have been a contemporary of Napoleon.

The mosaic images of the ancestors of Jesus Christ in the Chora Church are not arranged in a circle one after the other from father to son, as in the Gospel from Luke or Matthew. It turns out that the Kings Prophets are listed according to their religious significance, and not in chronological order. When comparing the names of Kings Prophets in the Christian and Muslim traditions, it turns out that they generally coincide before David and Solomon. Then the names of the ancestors in the genealogy of the Prophet Muhammad have a significant correlation with the names of the Ugric Khagans: Ilyas/ Ilat, Sulayman/ Sulabi, Huzaim / Ayar, Kinan/ Kan Karadjjar, An-Nadr/ Aidar, Fihir/ Igor, Galib/ Gleb, Luaj/ Vladimir, Kub / Kubar (Vladimir's middle name) and Murra/ Maria.

Note that An-Nadr is the founder of The Quraysh family that is the incarnation of Alp Kuri/ Buri (the deity of war, valor, hunting and the wolf) and a descendant of Romulus/ Quirinus. We identify An-Nadr with Ugyr Urus Aidar (Great Horseman Igor) he is in the baptism Leo and the son of the Emperor Constantine the Blind. Soon Leo, due to problems with his grandmother Irene, the loss of the throne of Rome and the tragedy of his father, abandoned Christianity and converted to Islam.

The next important point is the double mention in the genealogy of the Prophet Muhammad of the names Vladimir / Luaj and Kaab / Kub. The Pagan or Bulgarian name of Vladimir was Kubar. After the Kub come the name Murra, which we attribute to the woman Virgin Mary. Maria's physical parents were Prince Vladimir / Kubar and Anna Macedonian, Empress of New Rome. The monk Joachim is Bishop of Korsun (Chersonesus) and later of Great Novgorod, became the spiritual father of Mary. Hence in the Bible have the names of parents Anna and Joachim. Joachim wrote a Chronicle and built the Church of Joachim and Anna in Great Novgorod, which was demolished by the Empress Catherine II Great. Our Lady Mary was one of the wealthiest and most influential women of her time.

Jesus Christ Zlatoust (Chrysostom) was born in 979/980, crucified in New Rome on Mount Beykoz on March 18, 1010 died of old age in China, and was buried under the name Confucius in Shandong province, Qufu city in May or July 1054.

Further, a contemporary in the author's reconstruction of the Lord Jesus Christ is his namesake Isa Ibn Jafar, Emir of Mecca (980–994). We believe that Jesus was recognized as the Savior and Emir (Sharif) of Mecca from the moment of his birth, but then the Muslims doubted this and withdrew their decision. According to the author's reconstruction of history [15], Jesus Christ Zlatoust had at least 12 children from different wives around the world. Therefore, the Prophet Muhammad is a direct descendant of Jesus Christ Zlatoust in Arabia. The great-grandfather of the Prophet Muhammad was the Emir of Mecca Abu Hashim Muhammad Ibn Ja'far (1069–1094), who was the great-grandson of Jesus Christ. The grandfather and father of the Prophet Muhammad were no longer Kings or Emirs (Sharifs).

The analysis of the genealogical trees of Jesus Christ and the Prophet Muhammad proves the presence of interference of theologians and religious figures in the writing of these and the free interpretation of events and historical figures that are the prototypes of religious Prophets. The Jews sought to turn the Patriarchs into Jews by giving them their religious names, and the Muslims added their own Arabic flavor to justify the greatness of their religion. However, in reality the Kings Prophets could only be the leaders of Empires and numerous peoples who carried out the migration of population and religious ideas in the direction of the Volga region to the South and West. For the most part the Patriarchs were the Kings of the Ugrians, Haplogroup N1, who had a direct relationship from father to son. A smaller part of the Patriarchs

recognized the Germans, Haplogroup R1b1, and possibly the Indo-Europeans, Haplogroups I1 and I2. After the death of the Prophet Muhammad in 1152, a significant influence on Islam was exerted by the Sayyid – the Prophet's female relatives. It is obvious that the Arabs began to record ancient families in the Quraysh clan, which had nothing to do with Ugric Kings.

To establish the truth, it is necessary to conduct thorough research on the DNA of the alleged Quraysh and the remains of the Prophet Muhammad or his son Ibrahim.

The author considers it correct to estimate the time of creation of the monotheistic Scriptures: the Old Testament was written in the IV–IX centuries; the Talmud in the VII–IX centuries; the Torah in the VII–IX centuries; the Gospels in the XI century; the first Ayahs and Surah were written in the X–XII centuries; and the Quran was written in 1130–1152. According to the Chronicles of Bulgar [15], the first oath on the Quran was given only in 1178.

The author's identification is justified [9, 10] by a whole galaxy of unique astronomical phenomena (15 events) described in the Scriptures and world Chronicles. This includes the Eclipse of the Sun on March 18, 1010, during the Crucifixion of Jesus Christ, and the Eclipse of the Sun on February 07, 1152 on the day of the death of Ibrahim, the son of the Prophet Muhammad.

Conclusions of our research: The Author's paradigm of the short history and chronology of religions [5–10, 17, 18] is fully confirmed by the identification of the Patriarchs of monotheism with real historical figures of the past. All the studied individuals turned out to be Ugrians, Haplogroup N1. The author identified the Patriarchs from the son of Raphael/ Hercules to Terah as Fodius and Fabius, and starting with Abraham as Flavius. The Patriarchs from Abraham identified (the names is religious, Ugrian and Byzantine) as Kings: Abraham/ Tash Bash/ Titus Vespasian; Isaac/ Ahga Ruzha/ Constantius Chlorus; Jacob / Kubar/ Constantine the Great; Judah/ Budimir / Valens; Moses / Arbat/ Theodosius the Great; Joshua/ Attila/ Theodosius II; Saul/ Yurgan Teles/ Phocas; David/ Kubrat/ Heraclius I and Solomon/ Sulabi / Justinian Rhinotmetus. Our Lady Mary was the daughter of Prince Vladimir and Anna Macedonian, and her foster father was Bishop Joachim. Jesus Christ Zlatoust was born in 979/980, was crucified in Constantinople on Mount Beykoz on March 18, 1010, and died of old age in China under the name Confucius in the province Shandong, Qufu city in May or July 1054. The Prophet Muhammad became an integration of two historical figures – Khagane Kubrat (575–660) and Prophet Muhammad (1090–1152).

Pr. Dr. Valeriy Viktorovich Kubarev, 21.07–27.08.2020.

Full text of the article at the link:
<http://www.kubarev.ru/en/content/504.htm>

Bibliography:

1. Gimbutas, M. (1964) Bronze Age Cultures in Central and Eastern Europe. Mouton.
2. Gimbutas, M. (1977) The first wave of Eurasian steppe pastoralists into Copper Age Europe. *J. of Indo-European Studies*, vol. 5.
3. Gimbutas, M. (1974) The God and Goddesses of Old Europe. 7000–3500 B. C.
4. Gimbutas, M. (1980) The Kurgan wave № 2 (с. 3400–3200 B. C.) into Europe and the following transformation of culture. *J. of Indo-European Studies*, vol. 8.
5. Kubarev V.V., *Vedas of Russ*, IP MEDIA, M., 2009. ISBN 9781-93252567-0.
Link: <http://www.kubarev.ru/en/content/251.htm>
6. Kubarev V.V., *Short Chronology of Ancient Egypt*, EESA, #6 (46) 2019, Part. 4, pp. 30–58.
7. Kubarev V.V., *Localization of Ancient Rome*, EESA, #7 (47) 2019, Part. 4, pp. 28–59.
8. Kubarev V.V., *Chronology of monotheistic religions*, EESA #8 (48) 2019, Part. 6, pp. 31–67.
9. Kubarev V.V., *Astronomical dating of Biblical events*, EESA #3 (55) 2020, Part. 2, pp. 24–35: https://eesa-journal.com/wp-content/uploads/EESA_3_55_march_2020_part_2.pdf
10. Kubarev V.V., *Synchronization of historical and religious Chronicles*, *East European Scientific Journal* (Warsaw, Poland), #5 (57), 2020 part 5. pp. 21–30. Link: https://eesa-journal.com/wp-content/uploads/EESA_5_57_May_2020_part_5.pdf
11. Bible. The Gospel of Luke (Chapter 3), the Gospel of Matthew (Chapter 1).
12. «Айя-София и Карие», Text Ali Kilickaya, photos Erdal Yazici and Ismail Kucuk, Doga Basim, Turgut Ozal Cad. Celik Yenil is Mercezi, No. 117 Ikitelli – Istanbul. Copiring Silk Road Publications, Istanbul – Turkiye, ISBN 978-605-5629-16-8.
13. Ибн Хишам «Рассказанное со слов аль-Баккаи, со слов Ибн Исхака аль-Мутталиба» (утверждается, что это первая половина VIII века). Перевод с арабского языка Я. А. Гайнуллина 2002, Издательский дом «УММА», 2003.
14. А. Н. Попов, «Обзор хронографов русской редакции», Москва, 1866 год. Именник Болгарских Ханов.
15. Бахши Иман, Джагфар Тарыхи (Летописи Джагфара) Гази-Барадж Тарыхи (Летопись Гази-Бараджа), I – III том. Бахши Иман. Джагфар Тарихы. Свод болгарских летописей 1680 г. / Изд. подготовлено Ф. Г.-Х. Нурутдиновым. Оренбург: Редакция Вестника Болгария, 1993.
16. M. Liverani, «The collapse of the Near Eastern regional system at the end of the Bronze Age: the case of Syria», in *Centre and Periphery in the Ancient World*, M. Rowlands, M.T. Larsen, K. Kristiansen, eds. (Cambridge University Press) 1987.
17. Kubarev V.V., Attribution of Rurikovich and Lakapenos Emperors, Report at the XXVIII International conference on problems of Civilization, 26.04.2014, Moscow, RosNOU. Link: <http://www.kubarev.ru/en/content/402.htm>
18. Kubarev V.V., Origin of the gens Rurik, *East European Scientific Journal* (Warsaw, Poland), #10 (50), 2019 part 9. pp. 9–39. Link: https://eesa-journal.com/wp-content/uploads/EESA_1050_oct_2019_part_9.pdf
19. Рыжов Константин, *Все монархи мира: Древний Восток*, Вече, 2001.
20. Quran.
21. Успенский Ф.И., *История Византийской империи*, Том I, М., Издательство Астрель, 2005, стр. 600.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

Lankin S.V.

*Doctor of Physical and mathematical Sciences,
Professor of the Department of physics,
Blagoveshchensk state pedagogical University*

DEVELOPMENT OF THE COGNITIVE INTEREST OF STUDENTS WHEN STUDYING THE COURSE OF MOLECULAR PHYSICS

Ланкин Сергей Викторович

*Доктор физико-математических наук, профессор кафедры физики,
Благовещенский государственный педагогический университет*

РАЗВИТИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНОГО ИНТЕРЕСА УЧАЩИХСЯ ПРИ ИЗУЧЕНИИ КУРСА МОЛЕКУЛЯРНОЙ ФИЗИКИ

Summary. The problem of interest in schoolchildren's education is not new. To make a disciple learn, one must touch him so that the teaching is desirable. The article examines the manifestations that activate cognitive activity in physics lessons.

Аннотация. Проблема интереса в обучении школьников не нова. Чтобы заставить ученика учиться, нужно так его тронуть, чтобы учение стало желанным. В статье рассматриваются приёмы, активизирующие познавательную деятельность на уроках физики.

Key words: *cognitive interest, dynamics of activity, forms and methods of activity.*

Ключевые слова: *познавательный интерес, динамика развития активности, формы и методы деятельности.*

Каждый учитель желает, чтобы его ученики хорошо знали его предмет, хорошо учились. В этом заинтересованы и родители. Но часто и родители, и учителя жалуются на то, что дети не желают учиться, у них не сформировались потребности к знаниям. Современные школьники мало и поверхностно читают, испытывают трудности в понимании и запоминании прочитанного текста. Какие методические средства можно использовать для развития интереса к познавательной деятельности у детей? Эти вопросы волнуют многих учителей-педагогов и родителей.

Цель статьи – изучить и обосновать использование действующих форм активизации познавательной деятельности учащихся старшей школы на уроках курса молекулярной физики и термодинамики.

Не секрет, что школьники воспринимают физику как науку сухую, скучную, не интересной. Действительно, часто ли мы на уроках находим время для шуток? И стоит ли удивляться, что повторяющиеся в задачах слова: «шарики, тележки, тела и др.» внушают многим ребятам стойкую неприязнь к сложному предмету – физике. Вот почему многие учителя для роста познавательной деятельности используют занимательные опыты, загадки, пословицы, отрывки из сказок и мультфильмов и т.д. Формы развития познавательного интереса, это – мотивация, научность знаний и творчества школьников. Возникает вопрос – «Когда же на уроке всё успеешь?» [1-3]?

При изучении физики перед учениками возникают три основные задачи: 1) освоить физические понятия и термины; 2) научиться работать с формулами; 3) уметь проанализировать результат. Ученик должен научиться, самостоятельно находить новые знания, делать выводы и умозаключения, т.е. должен стать живым участником познавательного процесса. Как говорил писатель Б. Шоу – «Единственный путь, ведущий к знаниям, - это деятельность» [4-6].

Вопрос мотивации человека к любой деятельности, в том числе учебной, занимает особое место в психологических и педагогических исследованиях. Теория деятельности Л. С. Выготского и А. Н. Леонтьева [5] легла в основу ряда направлений в обучении физике, в рамках, которых возникло несколько методик (занимательные формы обучения, частично-поисковый метод, иллюстрированный материал, физический эксперимент, занимательные задачи, загадки и т.д.). Вместе с тем, в настоящее время отсутствуют методические рекомендации, направленные на организацию целенаправленных самостоятельных действий учащихся, при которых цель урока продиктована их желанием.

Познавательный интерес ученика – это интерес у учебной деятельности, к приобретению знаний; носит избирательный характер, всегда связан с каким-нибудь объектом. Деятельность – основа развития личности, представляет собой сложный процесс взаимодействий внешних и внутренних условий. Увлечение учебным процессом воспитывается в труде добывать знания,

протекающее по схеме: первая стадия – от любопытства к удивлению; вторая – от удивления к активной любознательности; третья стадия – от стремления узнать к научному поиску [3-8].

Психологи в деятельности [2,5] рассматривают две разновидности: материальную и мыслительную. Структура деятельности выглядит так: потребность → мотив → цель задачи → действия → операции → результат → рефлексия. При таком подходе обучения, кроме знаний, выделяются способы деятельности, обобщаются такие компоненты: 1) содержание материала (чему учить); 2) мотивы деятельности; 3) способы «включения» учащихся в созидательную деятельность; 4) средства труда; 5) формы организации труда; 6) меры стимулирования труда; 7) способы руководства; 8) форма контроля; 9) тип отношения во время работы; 10) формы проведения рефлексии.

Современный школьник живёт в виртуальном мире. Многие педагоги, психологи считают, что дети находятся в большой зависимости от сказок, мультфильмов, компьютерных игр. Многие учащиеся живут в «своём мире», который выходит за границы реальности. Вот почему школьника трудно заинтересовать физикой. Многие учителя в учебном процессе используют игры [4, 6, 8], народный фольклор, занимательные простые опыты, занимательные вечера, олимпиады.

В начале урока, чтобы вызвать интерес, нужно поставить проблему. Например, при изучении различных видов теплопередач интерес вызывают вопросы: «Как в темноте комары находят свою жертву? Известно, что когда вы принимаете душ в ванной, занавески втягиваются внутрь. Почему? Ветер снег съедает. Почему? Какой огонь не дает дыма? Чего в избе не видно?».

С целью формирования мышления используем различные формы познавательных заданий: 1) вопросы (к примеру, «Зачем пахать и боронить землю перед посевом? Почему сырое дерево в огне шипит и изредка трещит?»); 2) упражнения; 3) расчётные и экспериментальные задачи (к примеру, «Змей Горыныч съедает за обедом 5 м³ осиновых дров. Сколько часов он сможет вести бой с тремя богатырями, если ему для боя с одним богатырём нужна средняя мощность 30 кВт? КПД змея 30 % (2,5 часа)»; 4) дидактические игры (Физическое домино. Физические пазлы); 5) загадки (к примеру, «вокруг носа вьётся, а в руки не даётся (запах)»; 6) пословицы и приметы (к примеру, «Хорошо плавают лишь пузыри». «Соль мокнет – к дождю»); 7) физические диктанты; 8) тесты разного типа; 9) викторины; 10) сочинения на физические темы; 11) рефераты, доклады; 12) сказки с физическими явлениями (к примеру, «Байка про тетерева (Почему тетерев ночует в снегу?»); 13) физические шутки (к примеру, «Почему зимой дни короче, чем летом?»).

Для достижения высокого уровня учебной деятельности учащиеся должны научиться мыслить продуктивно. Эффективным средством развития

мыслительной деятельности является организация самостоятельной продуктивной работы. Первая реакция школьников на предложение подумать – «Я не знаю, Я не помню». Требуется специальная работа с сознанием ребят, направленная на мыслительную деятельность. Нужно помнить, что «через 1 час в памяти остаётся 44 % материала, а через 2-е суток – 25 %» [2]. На уроке учитель обязан организовать самостоятельный мыслительный процесс. Активные методы обучения – это методы обучения направленные не на изложение учителем готовых знаний и их воспроизведение, а на самостоятельное овладение школьниками знаний в процессе активной познавательной деятельности [6-8]. В конце урока необходимо организовать обсуждение результатов. При этом важно не обидеть ученика, найти возможность похвалить его за что-нибудь.

Одним из вариантов реализации познавательных учебных действий стал метод проектов, к которым можно отнести оригинальные задачи, лабораторные работы, домашние эксперименты, научные исследования. Можно предложить такие задания:

1. Нетривиальные задачи;
 - Какой тряпкой скорее соберёшь лужу с пола – сухой или влажной?
 - Почему спичкой можно зажечь несколько сложенных вместе лучинок, но нельзя зажечь тонкое полено, из которого сделаны лучины?
 - Почему свежеспечённый хлеб весит больше, чем тот же хлеб остывший?
2. Лабораторные работы:
 - Определение скорости протекания диффузии.
 - Исследование скорости перемешивания воды.
 - Исследование плотности реального газа в зависимости от изменения температуры при изопроцессах.
3. Научные исследования:
 - Исследование влияния влажности воздуха на живые организмы.
 - Исследование диффузионных процессов в живой природе.
 - Опыты по наблюдению и выявлению поверхностного натяжения.

Подводя итог, хотелось бы отметить, что изучение физики (на примере молекулярной физики и термодинамики) нельзя сводить только к механическому запоминанию теоретического материала учебника и алгоритма решения задач. Использование проблемно-эвристического метода познания позволяет развить личностную заинтересованность школьника к учебной деятельности, желанию понимать физические явления, активизировать познавательную деятельность, память. Перед современным учителем стоит задача научить ученика учиться.

Список литературы:

1. Досмаханова Р.А. Формирование познавательной активности учащихся на уроках физики / Р.А. Досмаханова // Молодой ученый. – 2012. - № 4.1. – С. 35-38.
2. Дейкина А.Ю. Познавательный интерес: сущность и проблемы изучения: Учебное пособие / А.Ю. Дейкина. – М.: Просвещение, 2012. – 258 с.
3. Воробьев М.Н. Групповая деятельность учащихся на уроках физики / М.Н. Воробьев // Физика в школе. – 2006. - № 7. – С. 21-28.
4. Ланкин С.В. Использование устного народного творчества в процессе обучения физике / С.В. Ланкин, Ю.О. Иванюк // European multi science journal. – Budaörs. – 2019. – pp. 6-8.
5. Любровский Д.В. Понятие ведущей деятельности в работах Л.С. Выготского и его последователей / Д.В. Любровский // Культурно-историческая психология. – 2009. – Т 5. № 5. – С. 2-6.
6. Королёв Ю.А. Физика и юмор / Ю.А. Королёв // Физика в школе. – 2003. – № 2. – С. 31-33.
7. Рабиза Ф.В. Опыты без приборов / Ф.В. Рабиза. – М.: Детская литература. – 1988. – 215 с.
8. Юфанова И.Л. Занимательные вечера по физике в средней школе / И.Л. Юфанова. – М.: Просвещение. – 2004. – 159 с.

УДК 371.8.062
ГРНТИ 14:25.19

Veretennik O.V.
deputy director on educational work,
Secondary school № 48" of Kopeysk urban district
Larionova O.A.
candidate of agricultural Sciences,
head of the school natural science Museum,
Secondary school № 48" of Kopeysk urban district
Apalikhina I.S.
deputy director on academic Affairs,
Secondary school № 48" of Kopeysk urban district

ACTUAL PEDAGOGICAL PRACTICES ON THE PARTICIPANTS' FORMATION OF INFORMATION CULTURE IN EDUCATIONAL RELATIONS OF THE MUNICIPAL EDUCATIONAL INSTITUTION "SECONDARY SCHOOL № 48"

Веретенник Ольга Викторовна
заместитель директора по воспитательной работе
МОУ «Средняя общеобразовательная школа № 48»
Копейского городского округа
Ларионова Ольга Александровна
кандидат сельскохозяйственных наук,
руководитель школьного естественнонаучного музея
МОУ «Средняя общеобразовательная школа № 48»
Копейского городского округа
Аналихина Ирина Стейгоновна
заместитель директора по учебной работе
МОУ «Средняя общеобразовательная школа № 48»
Копейского городского округа

АКТУАЛЬНЫЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПРАКТИКИ ПО ФОРМИРОВАНИЮ ИНФОРМАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ УЧАСТНИКОВ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОТНОШЕНИЙ МОУ «СОШ № 48»

Summary. The article deals with the problem of raising children in a secure information educational environment. It touches upon methods and forms in the practice of educational activities of the school. The results of educational influences within the framework of the regional innovation platform are outlined. The conditions for the use of methods and techniques for effective interaction of students, parents and teachers in the information educational environment are specified. The authors justify the use of information and communication technologies in the implementation of social projects: "School television", "Professions of my family", "School Museum of natural history". The authors tested the organization of a joint school-wide event – the family marathon "Reading with the whole family". The mechanisms of implementation of social projects aimed at self-improvement of students and their social adaptation to the conditions of modern society are described. The role of joint activity of

teachers, students and parents, which contributes to the development of information literacy of schoolchildren, is noted.

Аннотация. Рассмотрена проблема воспитания детей в условиях безопасной информационной образовательной среды. Методы и формы в практике воспитательной деятельности школы. Обозначены результаты воспитательных воздействий в рамках деятельности региональной инновационной площадки. Указаны условия применения методов и приёмов эффективного взаимодействия обучающихся, родителей и педагогов в информационной образовательной среде. Авторами обосновано применение информационно-коммуникационных технологий при реализации социальных проектов: «Школьное телевидение», «Профессии моей семьи», «Школьный музей естествознания». Авторами апробирована организация совместного общешкольного мероприятия – семейный марафон «Читаем всей семьёй». Описаны механизмы реализации социальных проектов, направленных на самосовершенствование учащихся и их социальную адаптацию к условиям современного общества. Отмечена роль совместной деятельности педагогов, учеников и родителей, способствующая развитию информационной грамотности школьников.

Key words: *forms and methods of education, social projects, responsible information behavior, information culture of students, regional innovation platform*

Ключевые слова: *формы и методы воспитания, социальные проекты, ответственное информационное поведение, информационная культура обучающихся, региональная инновационная площадка*

Актуальность. Одним из важнейших вопросов современного образования является выбор средств и методов воспитания подрастающего поколения. Степень эффективности методов следует оценивать в контексте конкретных условий образовательной организации [7, 8].

Остро стоит вопрос о применении метода «воспитание действием и посредством действия» [1, 2, 3]. При этом обязательно учитывается основной принцип современного образования, изложенный в ФГОС ООО: переход от трансляции и передачи знаний к практико-ориентированному образовательному процессу. Особенно важно соблюдать данный принцип при обучении школьников в цифровой среде. Однако, по нашему мнению, использование обучающимися Интернет-ресурсов, является бессистемным и не направлено на получение знаний. Поэтому по-прежнему актуальным остается вопрос о формировании сознательного и ответственного поведения в Интернете, о выработке адекватных стратегий защиты подростков от рисков информационной среды и ответственного информационного поведения со стороны педагогов, детей, родителей. Предполагаем, что совместная деятельность педагогов, родителей и детей станет отправной точкой для интернет-социализации – киберсоциализации школьников.

Вышесказанное позволяет сформулировать **цель исследования:** анализ опыта работы по формированию информационной культуры обучающихся в МОУ «СОШ № 48». **Задачей** исследования является рефлексия опыта реализации социальных проектов за период 2017-2020 гг.

Методы исследования: анализ, синтез.

Результаты исследования. Опыт реализации программы РИП – региональной информационной площадки – в школе № 48 Копейского городского округа свидетельствует о положительных результатах. Исходя из цели исследования нами

использован комплексный инструментальный мониторинг результативности проекта «Единая информационно-образовательная среда школы как механизм повышения социальной активности участников образовательных отношений».

Программа РИП включает несколько проектов, которые являются действующими и пролонгированы на 2020-2021 учебный год. Нами получены следующие результаты. На базе МОУ «СОШ № 48» за период 2017-2020 гг. реализован проект по формированию информационной культуры обучающихся «Семейное воспитание в эпоху информационного общества» в рамках деятельности региональной инновационной площадки. Данный проект предполагает совместную работу Центра мониторинга социальных сетей г. Челябинска, МОУ «СОШ № 48» и Школы безопасности "Стоп Угроза" г. Челябинска. Также проект включает курирование со стороны экспертов-специалистов, информационное сопровождение и консультирование родителей. Консультирование осуществляется по следующему алгоритму: цикл занятий с элементами активно обучающих тренингов; цикл занятий с определением актуальных проблем и пути их решения. Особенность данного проекта заключается в том, что применяемые тренинги дополнены информационным блоком сопровождения родителей. Он включает в себя сетевые ресурсы, выполняющие роль поддерживающих контентов:

1) «Центр безопасного интернета в России» – контент о проблеме безопасной, корректной и комфортной работы в Интернете, противодействию Интернет-угрозам).

2) Проект Роскомнадзора «Персональные данные. Дети» – контент о важности соблюдения конфиденциальности в вопросах виртуальной жизни.

3) Линия помощи «Дети онлайн» – бесплатная всероссийская служба телефонного и онлайн консультирования для детей и взрослых по

проблемам безопасного использования интернета и мобильной связи.

4) Проект «Телефон доверия» – профессиональная помощь детям, общение в онлайн-чате, вопросы безопасности в сети.

Анализ результатов реализации проекта «Семейное воспитание в эпоху информационного общества» приводит к выводу, что применяемые формы занятий позволяют родителям самостоятельно моделировать ситуацию и искать пути её разрешения. В свою очередь, школьный психолог (модератор) проводит консультирование родителей, которое позволяет принимать щадящие тактики решения ситуаций, связанных с психологическими интернет-опасностями для детей. Таким образом, родители, используя возможности единого информационного пространства и помощь модератора проекта, более осознанно прививают детям навыки безопасного поведения в Сети Интернет и оказывают ребенку помощь в организации обучения и досуга.

К актуальным педагогическим практикам по

формированию информационной культуры участников образовательных отношений, апробированным в школе № 48 г. Копейска, можно отнести организацию и проведение совместных общешкольных мероприятий. В 2019-2020 учебном году проведен семейный IT-марафон «Читаем всей семьей», цель которого – создание новых информационных ресурсов для продвижения книги и семейного чтения. Результат марафона – презентация медиапродуктов в формате буктрейлеров на тему «Книга моего лета», позволяющая внедрять новые творческие формы приобщения обучающихся и взрослых к семейному чтению.

Таким образом, совместная деятельность педагогов, родителей и детей – одна из эффективных форм работы при реализации социальных проектов. За период 2017-2020 гг. в МОУ «СОШ № 48» г. Копейска разработаны и реализованы 5 детско-взрослых социальных проектов. В таблице 1 представлены результаты реализации этих проектов.

Таблица 1

Детско-взрослые социальные проекты (научно-прикладной проект МОУ «СОШ № 48» и ГБУ ДПО ЧИПСКРО «Единая информационно-образовательная среда школы как механизм повышения социальной активности участников образовательных отношений»)

Наименование проекта	Продукт деятельности	Планируемый результат
«Профессии моей семьи и моего города»	-Лепбуки, изготовленные обучающимися и родителями (тематические папки о профессиях); - Выпуск цикла передач о востребованных профессиях родителей учеников школы	Формирование представлений у младших школьников о востребованных и современных профессиях города
«Всё о Копейске»	-Информационный сайт «Всё о Копейске», созданный на платформе Word Press (15 направлений деятельности, систематизированная база данных о г.Копейске)	Формирование информационно-медийной грамотности участников образовательных отношений
«Леденец»	-Ледовый городок, созданный на пришкольной территории -Тематический интернет-ресурс, созданный на базе социальной сети в Контакте «Строим школьный ледовый городок. Опыт родителей»	Развитие умений работать в коллективе, овладение новыми информационными технологиями; освоение новых web-сервисов
«Школьное телевидение»	Ежемесячный 10-минутный выпуск школьных новостей на городском телеканале «Инсит-ТВ»	Формирование информационной культуры и медийной грамотности обучающихся, их социализация и профессиональное самоопределение
«Школьный музей естествознания»	-Стационарные экспозиции монолитов почв, энтомологических коллекций, макетов, гербариев -Разработанные виртуальные экскурсии музея -Репортажи экскурсий, открытых мероприятий, размещенные на сайте школьного телевидения -Статьи учеников, опубликованные в журналах РИНЦ	Развитие коммуникативных умений детей на основе проектной деятельности; совершенствование навыков исследовательской деятельности путем внедрения новых информационных технологий; развитие творческой активности школьников.

Данные таблицы свидетельствуют, что используемые механизмы реализации проекта направлены на самосовершенствование учащихся и их социальную адаптацию к условиям современного общества. Активное применение возможностей закрытых и безопасных школьных интернет-сообществ «Школьное телевидение SV-8S TV» [<https://vk.com/sv8stv>] и «Совет родителей школы № 48» позволяет наладить обмен мнениями и оперативно принимать совместные решения по реализации проектов.

Так, конечным продуктом проекта «Леденец» стало создание тематического интернет-ресурса на базе социальной сети в контакте «Строим школьный ледовый городок. Опыт родителей».

Опыт его строительства был распространен через другие интернет-сообщества:

- городское сообщество «Подслушано Копейск» (4 тысячи участников),
- сообщество «Совет родительской общственности г.Копейска»,
- городской канал «Инсит-ТВ»,
- челябинский новостной портал «74гу».

Интегральным показателем эффективности проекта «Леденец» является презентация его реализации на первом Всероссийском форуме отцов в г. Екатеринбурге (лауреат 1 степени областной акции «Я – гражданин России-2019»).

За период 2017-2020 гг. также реализован научно-прикладной проект «Школьный музей естествознания» (продукт совместной деятельности МОУ «СОШ № 48» и почвенного музея Института агроэкологии – филиала ЮжУрГАУ) [4].

При этом выполнены следующие задачи:

- организована научно-исследовательская деятельность и познавательные экспедиции;
- оформлены экспозиции;
- разработаны тематические экскурсии;
- организована преемственность при выполнении исследовательских работ учеников старших и младших классов, преемственность при проведении экскурсий (ученик старшего звена проводит экскурсии для обучающихся начальной школы) [5, 7].

В результате совместной деятельности обучающихся, педагогов, родителей за период 2017-2020 гг. в школьном музее выполнено более 50 научно-исследовательских работ, представленных на пленарных заседаниях факультета агротехнологий и землеустройства УрГАУ, (г. Екатеринбург), международных научно-практических конференциях в ВУЗах страны (ФГБОУ ВО «ЮУрГПУ»). Опубликовано 25 научных трудов школьников. Следовательно, проект «Школьный музей естествознания» соответствует требованиям современного образования и решает вопросы в плоскости практической деятельности педагогов и детей [6, 7].

Следующим этапом в работе «Музея естествознания» является оцифровка созданных

материалов. Это позволит преуспеть при решении нескольких задач:

- совершенствовать исследовательскую деятельность детей через внедрение новых информационных технологий;
- создавать музейный фонд посредством электронного музея;
- развивать коммуникативные умения детей на основе проектной деятельности;
- формировать навыки информационной культуры;
- обеспечивать доступность информации об экспонатах основного и вспомогательного фондов музея для всех участников образовательной деятельности [8].

Таким образом, качественные и количественные результаты реализованных проектов дают возможность сделать вывод о том, что совместное участие в проектной деятельности родителей, обучающихся и педагогов школы способствует развитию информационной культуры всех участников образовательных отношений. Инновационные формы их взаимодействия в безопасной информационной среде создают пространство для общения детей и подростков, повышают их цифровую компетентность, сокращают цифровой разрыв между поколениями. Такое тесное равноуровневое сотрудничество родителей, педагогов и учащихся – правильный путь к непрерывному повышению информационной культуры всех участников образовательного пространства, раскрытию и развитию их способностей.

Список литературы:

1. Федеральный закон от 29.12.2012 N 273-ФЗ (ред. от 25.12.2018) "Об образовании в Российской Федерации". Режим доступа: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_140174/499cc91fbe852d6839d4de3b173bb4953a33419c/ (дата обращения 24.02.2019). Federal Law of 29.12.2012 N 273-FZ (as amended on 12.25.2018) "On education in the Russian Federation". Access mode: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_140174/499cc91fbe852d6839d4de3b173bb4953a33419c/ (the date of circulation February 24, 2019).
2. Жуйкова И.В. Психологическая структура воспитательных воздействий разного типа // Вестник Курганского государственного университета. Серия: Физиология, психофизиология, психология и медицина, (23): 44-48 (<http://elibrari.ru/item.asp?id=17563244>) [Zhuikova I.V. Psychological structure of educational influences of different types // Bulletin of the Kurgan state University. Series: Physiology, psychophysiology, psychology and medicine, (23): 44-48]
3. Журба Н.Н. Организация работы педагога - воспитателя с одаренными детьми: учебно - методическое пособие // Челябинск: Изд-во ИИУМЦ «Образование», 2012. – 168 с. [Zhurba N.N. Organization of work of a teacher-educator with gifted children: an educational and methodological

guide // Chelyabinsk: Izd-vo IUUMTS "education", 2012. - 168 p].

4. Ларионова О.А., Сенькова Л.А. Профориентационная работа Уральского аграрного университета по программе сетевого взаимодействия // Коньяевские чтения / сборник научных трудов VI Международной научно-практической конференции (13–15 декабря 2017 г.) – Екатеринбург: Уральский ГАУ, 2018 – С. 145-151. [Larionova O.A., Senkova L.A. Vocational guidance work of the Ural Agrarian University on the program of network interaction // Konyaevskie readings / collection of scientific papers of the VI International Scientific and Practical Conference (December 13–15, 2017) - Ekaterinburg: Ural State Agrarian University, 2018 - P. 145-151].

5. Ларионова О.А., Сенькова Л.А., Ларионов Д.Ю. Виртуальная экскурсия как нестандартная форма организации экологического обучения / Современные методики учебной и научно-исследовательской работы / Сб. статей по материалам Всероссийской (национальной) учебно-методической конференции 6 апреля 2018 г. - Курган: КГСХА, 2018. - С. 68-75. [Larionova, OA, Senkova, LA, Larionov, D.Yu. Virtual excursion as a non-standard form of environmental education // Modern methods of educational and research work: / Sat. articles on materials of the All-Russian (national) educational and methodical conference (April 6, 2018). - Kurgan: Publishing house of the State Agricultural Academy, 2018. - 184 p.].

6. Ларионова О.А., Сенькова Л.А., Апостолова Л.С., Ларионов Д.Ю. Модель формирования экологической культуры в системе дополнительного естественнонаучного образования // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2017, № 5-1. - С.127-131. [Larionova OA, Senkova LA, Apostolova LS, Larionov D.Yu. Model of

formation of ecological culture in the system of additional natural science education of children // International Journal of Applied and Fundamental Research. - 2017. - № 5-1.]

7. Ларионова О.А., Новосёлова М.П. Активная деятельность школьников с учетом современных требований информационно-коммуникационного образования // Международный школьный научный вестник. – 2019. – № 6; URL: [http:// schoolherald.ru/article/view?id 1245](http://schoolherald.ru/article/view?id 1245) (дата обращения: 09.12.2019) [Larionova OA, Novoselova M. P. Active activity of schoolchildren taking into account modern requirements of information and communication education // International school scientific Bulletin, 2019, no. 6].

8. Максименко В.В. Обучение в течение всей жизни как главный ресурс профессионального развития человека // Достойный труд – основа стабильного общества. Екатеринбург, 2012. С. 117-121. [Maksimenko V. V. Lifelong learning as the main resource for a person's professional development // Decent work is the Foundation of a stable society. Yekaterinburg, 2012. Pp. 117-121].

9. Пономарев П.А. Проблема методов воспитания, психолого-педагогические требования к их использованию/ П.А. Пономарев, Д.Е. Штельников // Аспекты и тенденции педагогической науки: материалы 1 междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, декабрь 2016 г.) – Санкт-Петербург: Свое издательство, 2016 – С 7-10. [Ponomarev, P. A. The problem methods of education, psychological and pedagogical requirements for their use / A. P. Ponomarev, D. E. Shtelnikov // Aspects and trends of pedagogical science: materials of 1 international conference. nauch. konf. (Saint Petersburg, December 2016) - Saint Petersburg: Its publishing house, 2016-From 7-10].

Obidova Gulmira Kuzibaevna

*PhD on pedagogical sciences, TUIT Ff,
Uzbekistan*

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE DEVELOPMENT OF ECOLOGICAL THINKING AND CULTURE IN THE PROCESS OF LEARNING ENGLISH BY STUDENTS OF NATURAL SCIENCES

Abstract. This article outlines the process of teaching English in higher education, attempts were made to determine the pedagogical laws and criteria for the formation and development of ecological culture in future professionals, the conditions influencing the process of more effective development of ecological thinking and culture in the process of teaching English in natural sciences.

Keywords: *Ecological module, ecological thinking, emotional-symbolic component, ethnic education, motivational sphere.*

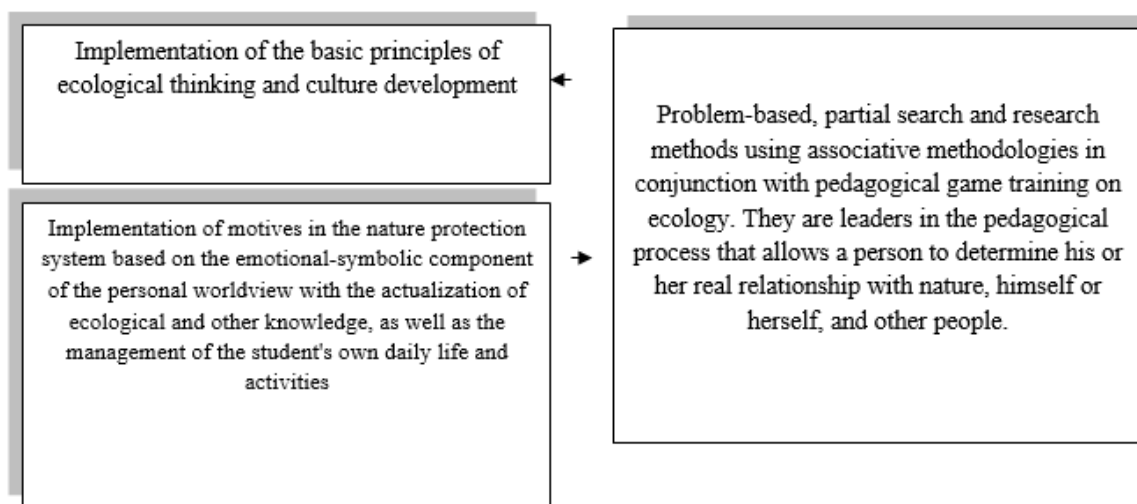
Today, one of the indicators of the effectiveness of the development of human ecological culture is the degree of formation of individual self-development abilities. In doing so, the person thinks not only about himself but also about the environment. Therefore, one of the most important areas of educational activity is the formation and development of ecological education, which can have a significant impact on the

development of new ecological thinking in relation to the environment. Many issues of ecological education are reflected in the literature on modern psychology and pedagogy. Problems of development of ecological thinking and culture of university students have been studied by many researchers, S.N Glazachev, V.S Bezrukova, Z. Abdullaev, S.V Klubov, E.I Artomonova, V.A Ignatova and others). The glossary

of ecology defines the concept of "ecological thinking" as the basis for establishing cause-and-effect relationships (educational and prognostic), identifying causes in ethical selection and forecasting situations, understanding their nature and finding solutions to problems, and the right attitude of citizens to the environment [1]. It is important to emphasize one more thing here. A student who comes to study at a higher education institution must consciously develop ecological thinking. This implies the pursuit of ecological activities that take into account the spiritual and moral values of humanity, aimed at identifying and solving social and natural tasks in terms of a culture of knowledge of environmental processes. Ecological thinking is defined in terms of the ability (ability) to study ecological processes in the process of learning English from a social point of view. It takes into account the priorities of the surrounding world and analyzes the relationship between nature and society on a global scale. This way of thinking should create the basis for students to develop creative, unusual ideas that are very important in ecological situations.

One of the most famous educators in the world, K.D. Ushinsky, called for the growing individual to

expand the scope of ecological thinking in relation to the environment. He is surprised that the educational value of nature is so underestimated in pedagogy. Psychologist A.G. Asmolov [2] also paid great attention to the formation of ecological culture. In his work, he emphasizes, "I'm learning about ecological thinking." In his opinion, this phrase should form the basis of the entire modern ecological education system. Thus, in order to develop an ecological culture, students need to be purposefully taught to deal with the ecological situations that arise as a result of human misconduct in the environment. In addition, the effective development of ecological thinking in students implies the acquisition by them of basic conceptual knowledge (from biological systems and habitats to the factors of nature and human interaction). In studying the problem of developing ecological thinking and culture in the context of ecological education and upbringing of students of natural sciences in the process of learning English, we tried to identify a set of pedagogical conditions necessary for the process to most effectively organize the development of ecological thinking and culture (2 figure).

Pedagogical conditions today are defined as exemplary environments. Such an environment is provided in interaction with the components of the learning process and allows the teacher to work productively, to manage the learning process, creating the basis for successful work of the student [3]. The pedagogical conditions provided should ensure that students develop a responsible and well-thought-out attitude towards the environment. However, it should be noted that these pedagogical conditions can exist in the following forms:

- Apply a person-centered approach in higher education in the process of learning English;
- The formation of the need for self-improvement of students in the field of science;
- Application of a synergistic approach to ecological education of students of higher education institutions;
- The need to form different forms and forms of educational control in the study of English in order to

determine the adequacy (or not) of individual educational achievements on the main indicators of learning outcomes for the development of ecological thinking and culture.

As for the direct knowledge of the natural and social environment around us, it is necessary to systematize them purposefully. Each stage (level) of the system is done in a specific way. Such activity should begin with teaching a person about the environment, its direct connection with the life process. It is also necessary to follow a series of interrelated changes. They begin with human activity and affect his health and economic activity. The final stage should include the study of local human actions and the possible global consequences of these actions. [4] In this case, it is important for students to understand the social significance of existing environmental problems and their relevance to global, political and socio-economic processes need to understand. As we have noted, the real ecological conditions emerging in the

modern system of higher education should be aimed at ensuring the effectiveness of education in the preparation of students. In addition, the graduate must have exemplary ecological thinking. Such thinking is not only important in the learning process, but also forms the ability to respond quickly to any socio-ecological challenges in daily life. It is necessary to coordinate the effective development of ecological education with compulsory practice. This will undoubtedly increase the culture in the society and is reflected in the improvement of the state of our environment.

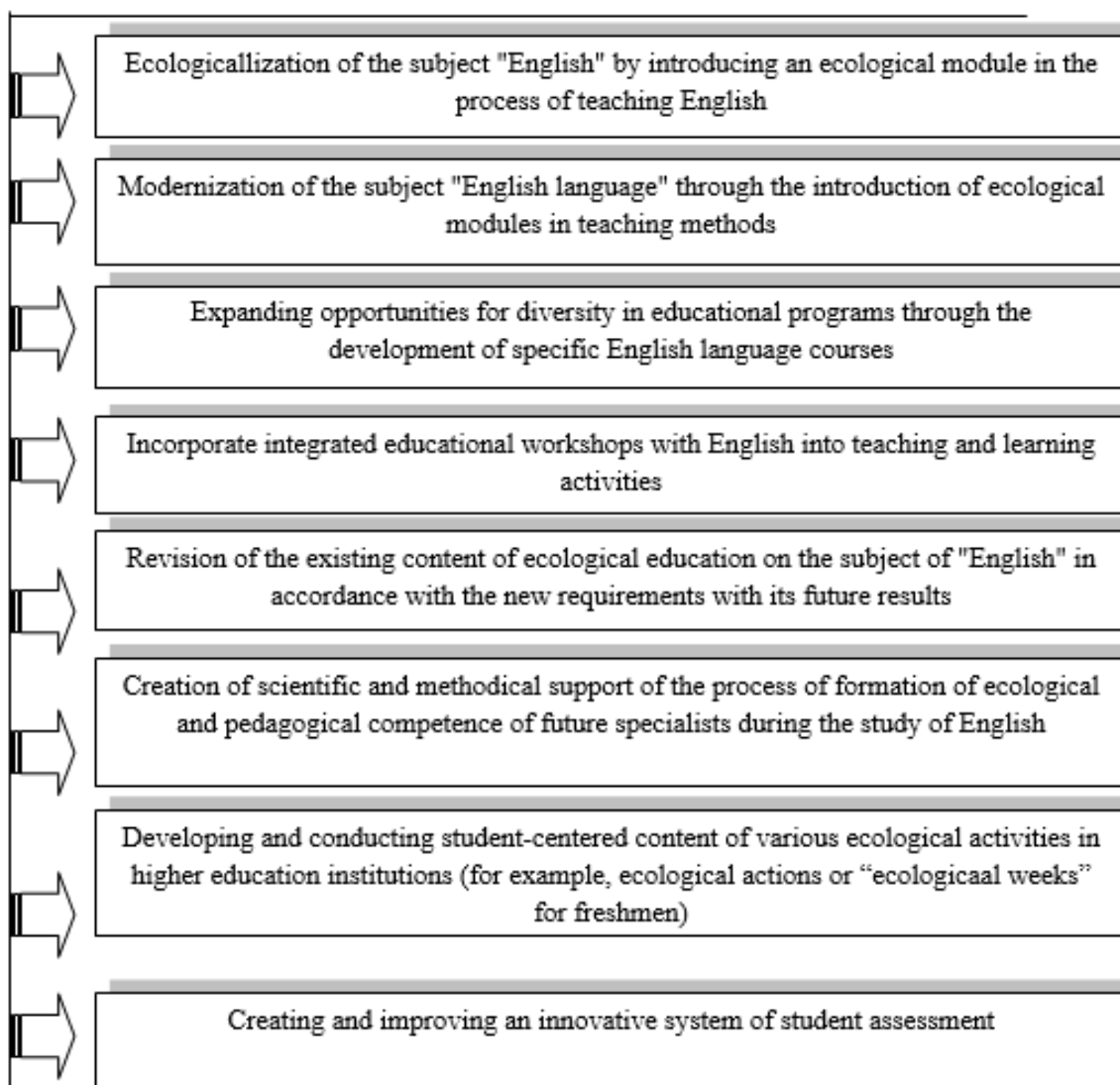
Only an activity based on a deep and comprehensive understanding of the laws of the environment, taking into account the large and diverse interrelationships in natural communities and, most importantly, the realization that man is a small part of the overall natural environment can save our planet from disaster. All this may mean that the problem of protecting our nature from large-scale pollution (given the large number of negative effects of human socio-economic activity on the planet) is urgent. This problem becomes the problem of overcoming the extraordinary impact of man on nature. This interaction takes place consciously, gradually and purposefully. This should happen only when everyone has the necessary level of ecological and moral culture, appropriate consciousness and thinking. The formation of such qualities begins at an early age and lasts throughout a person's life. [5] In this way, we continue to provide the next generation with an adopted living environment. The modern system of environmental education and upbringing should be aimed at directly influencing the personality of the future specialist. This system shapes its spirituality and morality, prepares its students for future educational work in ecological education, encourages them to participate in the activities of state educational institutions and public organizations. It is known that the organization of ecological education is an independent direction in pedagogical activity. The specificity of ecological education is due to the nature of the culture through which it is transmitted, and it is a complement to

general education. In addition, the structure of ecological education in the interpretation of S.N Glazachev [6] in the context of pedagogical activities of nature protection may include the following components:

nature protection education (maximum general category);

- nature protection education;
- nature protection education (formal education);
- non-formal education, which is the basis for non-directed education and nature protection education, upbringing and pedagogical development.

The position of V.A Ignatova deserves special attention for us. According to him, the dialogue of cultures, science and art, convergence and enrichment of science and religion, integration of natural-scientific, technical, humanitarian and artistic-aesthetic education, discursive and systematic synergetic approach and forms uneven thinking [7]. In modern conditions of higher education, special attention is paid to the formation and development of skills of future teachers [8]. It is important to form the professional qualities of the future specialist to master the content, methods and forms of professional activity. begins to gain importance. This activity is adapted to the necessary aspects of ecological culture and provides an indirect impact on environmental attitudes and students' beliefs in the training of specialists. This will inevitably enhance the pedagogical impact on the ecological education of future professionals in the process of learning English, which is the first important step. The acquisition of socio-pedagogical experience by future professionals is the basis of such training, which is important and specially organized in the implementation of educational activities of teachers and students. This experience is related to the ecological culture and upbringing of the younger generation, its acquisition of appropriate competencies, the formation of skills based on active and productive activities [9]. In the process of preparation for pedagogical activity in a voluntary educational institution the following criteria should be met (Figure 2).

Another point should be noted here. In the near future we need to create a scientific and theoretical basis for solving the problem and a methodology for the formation of environmental culture and appropriate the most effective methods and technologies for the formation of environmental and pedagogical competence in all levels of education (lyceum, college, university and advanced training). Ecological culture of students in the field of science education is a multifaceted, dynamic and multilevel process. It needs to be studied from different angles. In the system of higher education, the social order of society today, along with the mandatory requirements for the ideal model of the young person, should also include trends aimed at global international cooperation in strengthening the advantages of existing universal values. All this can significantly change the goals and objectives of modern education and the teacher, the main professional and pedagogical value orientations aimed at shaping the spiritual and moral personality, his worldview and socio-cultural foundations.

LITERATURE SURVEY

1. Klubov S.V. Geoecology: Russian-English conceptual and terminological dictionary / S.V. Klubov, L.L. Prozorov. - M.: Scientific world, 2002. - P. 86.
2. Asmolova A.G. How to design universal educational activities in primary school. From action to thought: a guide for the teacher / Edited by - M: Education, 2011. - pp. 56-59.
3. Bezrukova V.S. Integration processes in theory and practice: monograph. - Yekaterinburg: Publishing house of Sverdlsk. state project engineer. inst., 1994. - S.
4. Terekhov E. Environmental education on the way to systemicity // Belarusian climate - 1997 - №5. - S. 18-23.
5. Abdullaev 3. Ecological attitude and ecological consciousness // Philosophical sciences. - 1991. - No. 2. - S. 186-190.
6. Glazachev S.N. The ecological culture of the teacher: Research and development of the ecological humanitarian paradigm: Monograph. - M.: Contemporary writer, 1998. - 432 p.

7. Ignatova V.A. Integrated training courses as a means of forming the ecological culture of students: Dis. ... Dr. ped. sciences. - Tyumen, 1999. -- P. 101.

8. Panin M.S. Moldazhanova A.A. Professional culture as the content of the teacher's professionalism // Materials of the Jubilee International Scientific and Practical Conference "Teacher Professionalism: Essence, Content, Development

Prospects." - Moscow: Moscow State Pedagogical University, MANPO, 2005. - Part 2. - S. 246-250.

9. Artamonova E.I. Environmental education of the future teacher as an educational system / E.I. Artamonova, M.O. Iskakova // Professionalism of the teacher: essence, content, development prospects. // Sat. Art. international scientific and practical conference. - M.: MANPO, 2013. - Part 1. - P. 363-378

Turgunov A.A.

Chief specialist at the Ministry of Innovative Development
of the Republic of Uzbekistan,
PhD in Pedagogical Sciences

PLAY AND LEARNING ACTIVITY IN PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATION

Abstract. The article examines the theory and methodology of psychological development of preschoolers in the process of playing and learning activities. It also presents the results of comparing the play and educational activities of children in a preschool organization.

Keywords: organization of preschool education, preschoolers, educational process, learning activities, play activities, psychological development, self-development, training, the role of a psychologist in play and educational activities.

The game plays a special role in organizing and conducting the education of children in the preschool education system. The psychologist should also discuss in detail the theoretical rules of the problem when working with preschool staff and develop a program to address a number of issues related to educational relationships and play directly in groups.

In order to find any leadership actions that positively affect the development of the child, psychologists must take care of creating the conditions in the preschool. Moreover, development should be understood not only as a result of a change or a specific situation, but also as the emergence of the ability to move independently. The position of teaching children the leading activity is not a game, but various play techniques, play situations. The development of didactic games makes it possible to solve many problems of learning activities of children through the use of role-playing games in teaching.

The game is based on learning activities. These two activities in preschool are interrelated.

In order to identify play and learning activities in preschool education, it is advisable to clarify the following questions:

Is it possible to compare play and learning activities, and if so, by what indicators?

What do teaching and play activities have in common?

What is the cause of the conflict between teaching and play, and what has it led to?

What are the consequences of this confrontation?

How can this conflict be resolved?

What is the state of interactive play activity in teaching in kindergarten in the context of the modern innovation process?

To find answers to these questions, it is necessary to compare children's learning and different types of play activities in preschool education. Everything will

be known in comparison, it is important to find the necessary grounds for comparison.

To compare the play and learning activities of children in a preschool organization, role-playing, didactic and control (management) games were selected.

Role-playing game is a type of children's activity in which the study of the most important social roles and the development of formal and informal communication skills increases the specific sphere of activity and communication of adults in conditioned situations [1].

A didactic game is a team learning activity in which each participant and the team as a whole come together to solve the main problem and focus their actions on victory. A didactic game is an active and (or) interactive learning activity for the simulation of the studied system, events and processes [2].

The director's (managerial) game is very close to the role-playing game, in which the characters are not people, but toys depicting different characters. The child himself gives these toys a role, just as he animates them, speaks for them in different voices and acts for them. Puppets, teddy bears, or soldiers become actors in a child's play, and he himself acts as a director, directing the actions of his "actors," hence the name directorial (management) game [3].

Disciplinary education, developmental training, and experimental activities in the educational process were selected as learning activities.

Results of a comparison of children's play and learning activities in a preschool organization

1.1. Goal setting in game activities.

The role-playing game. A child who is a key participant in education will not have a conscious and predetermined goal. The goals of children's play will depend on their role roles, play actions and content, and although children develop a state of self-regulation or centralized thinking in play, children do not set such

goals in play. Adults (teacher, specialist teacher) can set goals in role-playing games, for example, develop the personal qualities of children, their cognitive, emotional and volitional areas.

A didactic game Adults should have a clear goal of developing cognitive, emotional and volitional qualities and qualities in children. Goal setting in children depends on the status and outcome of the didactic game.

The director's (managerial) game - aims at play status and efficiency for the child. For adults, these types of children's play may have a specific purpose for the child's personal development.

1.2. Goal setting in learning activities.

Experience. The child's experience is intended to be conscious or intuitive learning. Adults, who create the conditions, participate together, will need to set a specific goal for the development of the child's cognitive, emotional, and volitional areas.

Disciplinary education aims at the situation and effectiveness of the child, while in adults who educate children, it pursues a conscious and pre-planned goal.

In developmental education, children also (depending on the age level of development of consciousness) have a certain level of conscious purpose. Adults have a high level of conscious goal in developing the child's cognitive, emotional, and volitional areas.

2.1. Defining activity content in play activities.

The role-playing game is designed to determine the content of children's activities and enrich the meaningful process. Adults indirectly help children structure the game in accordance with their goals and objectives of an educational or educational nature.

Didactic play imposes on adults the task of revealing the content both in the process of play and in the content of didactic materials. According to the rules of didactic games, children cannot change the content of the game.

The director's play is largely defined by adults as the content of children's activities and has the same content as the role-playing game.

2.2. Defining the content of activities in educational activities.

Experience. The experience is mainly determined by the content of the activity in children and is significantly enriched by the process. Adults indirectly contribute to children's experiences in accordance with their learning objectives and goals.

Disciplinary education has a full content defined by adults and a low content defined by children.

Developmental education has a content defined by adults, but is significantly adapted to the individual characteristics of children.

3.1. Motivational bases in play activities.

The role-playing game. Personal interest and communication needs motivate children to role-play. Involving educators in children's games stimulates professional interest in many ways.

Didactic play. Children have cognitive, communicative motivation. Didactic games for adults are a means of solving educational problems without the use of important disciplinary and coercive

measures. The motivation of teachers to use such games is mainly related to their professional interests.

3.2. Motivational bases in educational activity.

Experience. Children's experiences are caused by cognitive need, mental and social activity, aspiration to independent research, curiosity, and so on. The motivational basis for adults to accept and participate in these activities of children is mainly determined by the attitude of adults to the child, his position on the development of his activities and interests.

Disciplinary education is based on the motives of obedience and execution of adult instructions and tasks by children with the inclusion of task motives and, to a certain extent, cognitive motives. Adult learning activities are mainly based on professional and personal duty.

Developmental education in children is based on cognitive motivation, mental and communicative activity, interest, the necessary conditions. The motivation of adults engaged in developmental education is primarily related to the development of the child in the mental, emotional and volitional areas of the child.

4.1. The social value of performance in play activities.

The role-playing game is valued in society as a type of child's activity, but it is not of great importance, which will gradually have to be replaced by more specific "worthwhile" activities.

Didactic play is recognized as an effective teaching tool.

The director's play is appreciated as a play in which children spend time.

4.2. Social assessment of educational activity.

Experience sometimes creates an anxious attitude without understanding its necessity, sometimes a sense of surprise, but its true value for a child's development is not always recognized.

Disciplinary education is recognized as ineffective for preschool education, but in practice its application is often considered ineffective in part.

Developmental education is recognized as valuable, but in practice is difficult to implement due to a number of objective and subjective reasons (e.g., underdeveloped didactics, lack of specialists, vague goal setting, lack of didactic equipment, large number of children in groups, etc.).

5.1. Expression of subjectivity in play activities.

The main subject in **the role-playing game** is the child. Adults appear as an imaginary object depicted in a particular play. Adults can also be participants in a game that indirectly affects their behavior and content.

In didactic play, the subjectivity of children and adults is equal.

The main subject in **the directing game** is the child. The subjectivity of the educator is considered as a role-playing game.

5.2. Expression of subjectivity in educational activities

The main subject in **the experiment** is the child. Adult subjectivity manifests itself as in plot-role and directing games.

The main subject in **disciplinary education** is the teacher. They try to look at the child as an "object" that

nurtures him, but the child resists (defends his subjectivity) at the level of his own strengths and abilities.

Developmental education. Develop subjectivity by alternating the dominance of subjectivity depending on the content and methods of the learning process.

6.1. General features of activity in play activities.

In role-playing game, modeling activities are largely unregulated. It acquires its temporary form in self-development.

Didactic play is a modeled activity that is regulated by a didactic purpose.

Directing is a modeled activity in which the game is largely free from external regulation.

6.2. General features of activity in educational activity.

The experience is a real, free activity. It has limitations in terms of social and objective security.

Disciplinary education is regulated by normative and mandatory measures that take the form of adult goals, externally defined organizational forms.

Developmental education is regulated, on the one hand, by adult goal setting and, on the other hand, by the individual development of the child.

7.1. Possession of initiative in game activities.

In a role-playing game, the initiative should be in the children.

In a didactic game, the initiative should be in adults

The initiative in **directing play** should be in children.

7.2. Possession of initiative in educational activities.

In experience, the initiative should be in children

Initiative in **disciplinary education** should be in children.

The initiative in **developmental education** should be both adults and children

8.1. The nature of voluntary regulation in a child's play activities.

Role-playing play - self-regulation.

Didactic play is the dependence of regulation on adults and self-regulation.

Directing game – self-regulation.

8.2. The nature of voluntary regulation in the learning activities of the child

In practice - self-regulation.

Disciplinary upbringing is the dependence of regulation on adults.

Developmental education is the dependence of regulation on adults and self-regulation.

9.1. To have the function of monitoring, evaluating and correcting activities in play activities

Role-playing game - the child himself, and even adults if necessary.

Didactic play - for adults and to some extent for children.

Directing play - the child himself, and, if necessary, adults.

9.2. To have the function of monitoring, evaluating and correcting activities in educational activities

The experience is for the child himself and, if necessary, for the adult as well.

Disciplinary education - for adults.

Developmental education is owned by both the adult and the child

10.1. Emotional dominance in play activities.

Role-playing game. Free expression of the whole range of emotions in accordance with the content of the game and communicative interaction with the participants of the game.

Didactic game. According to the content and rules of the game, emotions are expressed in terms of positive emotions in success and negative emotions in failure of activities. Basically, intellectual and result-oriented feelings are expressed.

Free expression of all emotions depending on the content of the **directorial play**.

10.2. Emotional dominance in learning activities.

Experience. Free expression of emotions depending on the success and failure of the activity. Achieving intellectual and emotional dominance.

Disciplinary education. The expression of emotion depends on its regulation by adults and the content of the exercise. Tension of feeling anxious when activity fails. The predominance of communicative perceptions aimed at educating adults. When successful, intellectual feelings arise.

Developmental education. The conditions of the session are a manifestation of the whole range of emotions that are regulated by the success or failure of the activity. The intellectual and communicative superiority of emotions.

11.1. Dominance of cognitive processes in game activities.

All cognitive processes develop depending on the level of development in **the role-playing game**. This type of game is especially important for developing imagination and broadening thinking.

In the didactic game develops cognitive processes that are the basis of didactic tasks. The breadth of didactic games for children covers all learning processes.

Directing game. As all cognitive processes evolve, it is especially important that games develop imagination and expand thinking.

11.2. Dominance (predominance) of learning processes in learning activities.

Experience. Development of sensory processes, creative, practical, theoretical (revealing the laws of origin of things and events), intuition and other types of thinking.

In disciplinary education, all cognitive processes develop to a certain extent, but retain a dominant memory.

In developmental education, the child's age-related abilities and the whole field of knowledge in accordance with the individual's self-development are fully developed.

12.1. Forms of organization of activities in play activities.

Role-playing game is a free activity, but it is set by the agenda in a children's institution setting. It takes its own forms in self-development.

The form of **didactic game** organization is determined by the type and content of the game. Time can be regulated or free.

Directing game forms will be free.

12.2. Forms of organization of activities in educational activities.

Experimental forms are freely organized.

The organization of **disciplinary education** and any of its forms is strictly regulated.

Forms of organization of **developmental education** can also be free or regulated.

13.1. Demonstration of activity results in game activities.

A role-playing game, the results may not be a clear direct indicator, but usually its results are delayed and indirect.

The results of the **didactic game** have a clear definition in accordance with the didactic goals and objectives of the game, which are directly reflected.

The directing game will not have a direct semantic effect, but it will be delayed and mediated.

13.2. Demonstration of activity results in educational activities.

Experience is a direct manifestation of mental and communicative activity, curiosity and creative abilities.

Disciplinary education. Direct result: knowledge, skills, competencies and indirect personal and intellectual development.

Developmental education. The development of cognitive abilities is directly reflected in all areas of a child's life, even in the process of their education. The personal development of the cognitive, emotional, and volitional spheres is fully manifested not only in education but also in behavior and in all activities.

Conclusions on the results of the comparison.

Based on the results of the comparison of children's play, educational activities and experiment, which are the main participants in the educational process, the following conclusions were drawn.

1. There is no reason to object to play and learning activities, as these objections were largely based on the criterion of freedom and independence of the child's activity. We knew that play, unlike education, was a free and independent activity for the child.

2. For a long time, the initiator and subject of education has been distinguished by the fact that they are adults who define the goals and content of education, demonstrate patterns of action, manage, control and evaluate this process. As we can see, this characteristic of education is only relevant to the disciplinary education model of education and not to the developmental education model.

3. It became clear that the limits of a child's independence in reading also depend on the educators and how they organize their lessons. The solution to these problems will be possible mainly through the development of communication between adults and children, by setting the stage for changing the role of adults in educating the child. To develop communication with children in the classroom and in everyday life, it is advisable to develop "Methods of

studying communication between teachers and preschool children".

4. Since it is now a turning point in the search for forms of learning activities that are adequate to the age characteristics of children, it is necessary to bring them closer to individualized forms of education and create forms of organization of learning and play activities in small groups, depending on individual characteristics.

5. Hence, children's play activities are qualitatively diverse activities, some of which are mastered by children at appropriate stages of age-related development;

During play activities, children who play by the rules consistently master them on the basis of directional, figurative, plot-role games;

The leading activity at a certain stage of the preschool period is not a whole game, but only a type of play which is first mastered by the child at that age;

The mastered type of play allows for a new type of path and leading activity, but it does not disappear or diminish and becomes a form of organizing the child's life;

The game, which has become a form of organization of activities, is developing and enriching, creating conditions for the development of specific types of activities and the content of the topics included in them.

References:

1. Grebenkina, N.V. Role-playing game as a means of social and personal development of preschoolers (URL: <https://moluch.ru/archive/174/45785/> (reference to the source: 16.08.2020.).
2. [https://ru.wikipedia.org/wiki/ Didactic games](https://ru.wikipedia.org/wiki/Didactic_games) (reference to the source: 16.08.2020.)
3. http://pedlib.ru/Books/3/0422/3_0422-7.shtml (reference to the source: 16.08.2020.)
4. Foziev E. Age psychology. - T.: TSPU, 1994.
5. Inakov K.K., Rozikova M.A. Recommendations for the organization of psychological and pedagogical consultations in educational institutions. - T.: «Yangi asr avlod», 2014.
6. Karimova V., Xayitov O. The problem of socialization of the individual. - T.: TSPU, 2007.
7. Karimova V.M. Social Psychology.-T.: Teacher. 1994.
8. Leontiev A.N. Activity. Consciousness. Personality. - M.: Meaning, Academy, 2005.
9. Rahimova K.H. The influence of socio-psychological features of role-playing games on the formation of spiritual perceptions of preschool children. Dissertation for the degree of Candidate of Psychological Sciences // 2000.
- 10 The influence of games on the formation of spiritual imagination of preschool children (file:///C:/Users/User/Downloads/ojinlarning_maktabgacha_yoshdagi_bolalar_manavij_tasavvurlari_shakllanishiga_tasiri.pdf)
11. Elkonin D.B. Child psychology: textbook. manual for students of higher. study. institutions. / Ed. B.D. Elkonin, 4th ed. - M.: "Academy", 2007.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

Malahat Abdullayeva

Associate Professor, Candidate of Pedagogical Sciences
Azerbaijan State Pedagogical University

THE ROLE OF STEM EDUCATION IN THE FORMATION OF SKILLS OF THE 21ST CENTURY

Малахат Абдуллаева

Доцент, Кандидат Педагогических Наук
Азербайджанский Государственный Педагогический Университет

РОЛЬ СТЕПЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ФОРМИРОВАНИИ НАВЫКОВ XXI ВЕКА

Abstract. The post-industrial society we live in requires people to acquire more skills in addition to knowledge. The article discusses the STEM (Science, Technology, Engineering, Math) method of education, which is important for the development of industrial society in a globalizing world, and its application in secondary schools in Azerbaijan. Today, there is a great need to develop education so that every member of society can live in a better future. To achieve this, teachers need to work with new and well-equipped teaching methods. The article substantiates the importance of including STEAM-based lessons in the teaching process in the formation of 21st century skills. The article also offers suggestions for the training of pedagogues-technologists who play an important role in the implementation of STEAM-based lessons.

Аннотация. Постиндустриальное общество, в котором мы живем, требует от людей приобретать больше навыков в дополнение к знаниям. В статье рассматривается метод обучения STEM (наука, технология, инженерия, математика), который важен для развития индустриального общества в глобализирующемся мире, и его применение в средних школах в Азербайджане. Сегодня существует огромная необходимость в развитии образования, чтобы каждый член общества мог жить в лучшем будущем. Чтобы достичь этого, учителя должны работать с новыми и хорошо оснащенными методами обучения. В статье обосновывается важность включения основанных на STEAM уроков в учебный процесс при формировании навыков XXI века. В статье также предлагаются предложения по подготовке педагогов-технологов, играющих важную роль в реализации уроков на базе STEAM.

Keywords: *The 21st Century Skills, STEM Education, STEAM Based Classes, Engineering Skills, Mathematics*

Ключевые слова: *Навыки 21-го века, STEM Education, Классы на базе STEAM, Инженерные навыки, Математика*

Introduction. The «State Strategy for the Development of Education in the Republic of Azerbaijan» approved in our country in 2013 has created ample opportunities for the integration of our country's education system into the world education system. The goal of this strategy, which covers five strategic areas, is to create an education system in the country that has a leading position among the world's countries in terms of quality results and coverage, with infrastructure based on qualified educators and the latest technologies. Implementation of the strategy will ensure the emergence of a knowledge-based economy in the country, the formation of an information society and sustainable development of the country [2]. Today, a lot of work has been done to implement the strategic lines envisaged in the order. New projects have been developed to enable education to be integrated into life, educational experiences of developed countries have been studied, and innovative training models based on international experience have been developed and applied. The implementation of competency-based training programs and projects in accordance with the requirements of the time is being successfully continued.

The «Concept of General Education in the Republic of Azerbaijan (National Curriculum)» [1], adopted in our country in 2006, changed the approach to education. In the new educational programs, interdisciplinary communication was given special attention, and the application of new pedagogical technologies was required. Reforms in the field of education, the application of innovations have created a need for the training of technologists, engineers and teachers in the pedagogical field. In order to achieve the goals, with the support of experienced specialists in higher education institutions and training centers, the training of pedagogical and technological personnel capable of working with new tools and appropriate mechanisms has begun. Due to all this, the recent work in the field of education has led to the creation of competitive modern schools in accordance with the requirements of the labor market.

The post-industrial society we live in has required people to acquire more skills in addition to knowledge. Namely, the development of society will change on the basis of the skills of the twenty-first century. It is known that it is more difficult for everyone to acquire skills than to acquire knowledge. The acquisition of skills by the growing generation depends on the model

of education and teacher training. Education is a key system that gives everyone equal opportunities for a successful future. Education also plays an important role in making the younger generation useful to society. The problem of raising a competitive person who meets the requirements of the world of the future is an area that is given more attention in developed and developing countries. The teaching process has already begun to give preference to technology to increase the level of achievement of each student and provide a better foundation for their future careers. The competition between science and technology around the world has revealed the importance of engineering skills in humans. In terms of skills development in the 21st century, the quality of education has improved in the United States, Israel, the United Kingdom, Finland, Germany, Korea, and many other countries where an education model based on the interaction of science, technology, engineering, and mathematics has been applied.

The «STEAM Azerbaijan» project of the Ministry of Education of the Republic of Azerbaijan has been implemented in our country since the 2019-2020 academic year [6]. The STEAM education method involves the combined teaching of five core disciplines. Based on the idea of joint and integrated teaching of Science, Technology, Engineering, Art, Mathematics, STEAM education is realized through interdisciplinary integration and project-based learning in solving problems methodology of everyday life.

1. Today, there are many of our teachers who have achieved high quality indicators by moving from standard teaching models to non-standard teaching models. I can say with confidence that it is very important for us to share our knowledge and experience with other teachers around the world. This will not only help us develop professionally, but also pave the way for the successful continuation of our mission.

2. **Research methods.** To start STEM classes, you need to start with teacher training. For this purpose, 20 teachers teaching mathematics, physics, chemistry, biology and technology in SABAH groups were involved in a two-week training. The training was held at the STEAM Center of the Ministry of Education of the Republic of Azerbaijan. What knowledge and skills did the teachers gain from the training?

3. The interdisciplinary relationship that forms the basis of STEAM combines two or more subjects into one activity. Interdisciplinary communication is a teaching approach that consciously combines several subjects to explore a topic, issue, problem, or experience.

The training process is based on the teaching of Project-Based Learning, Microbit and 3D Cad Modeling modules. In the first module, teachers received detailed information about the role of STEAM in education, its features, STEAM teacher and student. It was found that STEAM seeks to solve real-life problems by organizing project-based learning as the basis of education. This educational methodology is the creation of project products, models, prototypes in various forms based on the ideas of students. In this

case, the search for different solutions to the problem, creativity, initiative, way of thinking, etc. kept in the spotlight.

Based on the 4C concept, STEAM education develops students' 4C skills - Creativity, Collaboration, Critical Thinking and Communication.

The following learning models are used in STEAM-based lessons:

- Problem-based learning - PBL;
- Project-based learning - PBL;
- Research-based learning - IBL;
- Design-based learning;
- Game-based learning;
- Analysis-based learning;
- Mobile-based learning;
- Tinkering - learning based on correction by making small changes.

4. The engineering design-based learning or engineering process at STEAM directs students to analyze, synthesize, and develop their thinking skills to solve problems they encounter in daily life. The engineering design process is a variety of steps taken to solve a problem, in which students are given the opportunity to design everything they have or have not been able to fix. If engineering is about creating something new, the design process is about making changes to existing things at the same time.

5. STEM classes also include tutoring skills. The inculcation of maker skills at school is very important in the practical application of theoretical knowledge. The development of mapping will improve many skills in students:

- Technical skills;
- Manual skills;
- Very good preparation for project-based training;
- Accuracy in measurement;
- Ability to easily apply the laws they learned in school to a broker.

STEAM-based lessons shape the following qualities in students:

- Collects information freely and purposefully.
- Conducts research and shares its results.
- Skills for future work are formed during school.
- Participates in scientific design processes to solve problems.

• Uses Scientific Research and Engineering Design Processes to solve problems.

• Apply their knowledge, mathematical knowledge and skills in solving real-life problems is.

• Communicates effectively in written and oral form.

• Able to evaluate the work and activities of himself and others.

• Participates in various projects and competitions.

STEAM teacher uses integrated project-based teaching, effectively organizes teamwork, trains various professionals, community and community members, adapts flexibly, is confident, communicative, creative, critical thinking, continuous education, leader, innovator, mentor. Other modules in the training include «Microbit», «What can be done with microbit»

(Figure 1), (Figure 2), «Variables», «Conditional operator», «Periods and coordinates», «Radio and Microbit Car», «Escape room in education»

Theoretical knowledge was given and applied in practice.

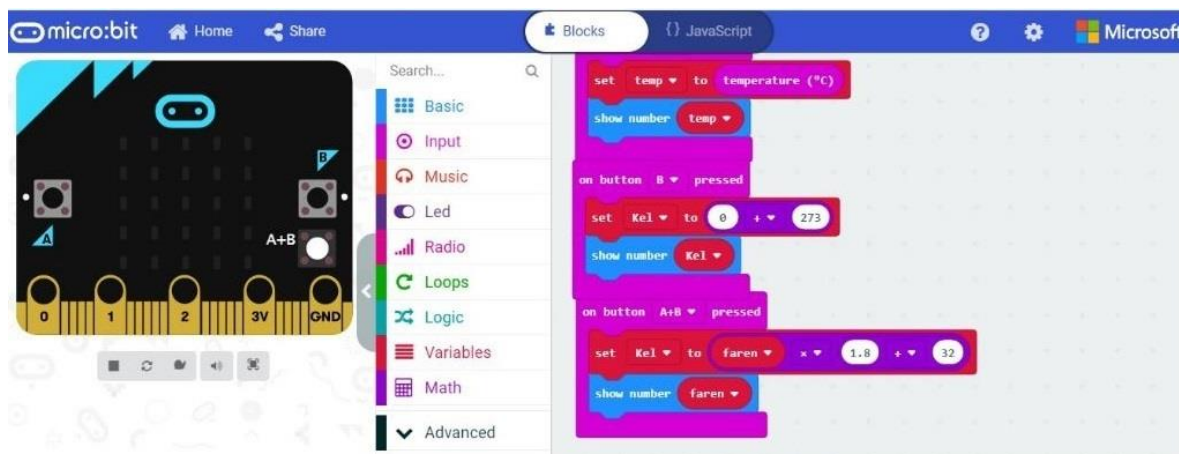

Figure 1. Demonstration of temperature change in microbite

Figure 2. Compass in microbit

Everyone needs to use a microbe, which is a carrier of information, in solving the problems they face in everyday life. The inculcation of microbial skills in students from primary school means the training of specialists who meet the requirements of the post-industrial society of our century.

Each case in STEAM should be evaluated. Diagnostic assessment is conducted at the beginning of the lesson to determine students' knowledge and skills. Formative assessment is used to track students' progress and setbacks towards the implementation of accepted standards. In this case, it is possible to eliminate the problems and direct them to the solution of the problem. Summative assessment is used to summarize the learning process, use standardized tools, and measure student achievement.

Research. From the 2019-2020 academic year, the Ministry of Education has launched the STEAM project in 42 general education institutions in Baku. The project is taught in schools starting from the 6th grade. Unlike the traditional approach to teaching science and technology, STEAM education shows

students the application of scientific and technical knowledge in everyday life through practical training. This approach teaches students engineering skills and instills them in real-life problem solving. STEAM subjects prepare students for life, regardless of their choice of profession [9]. Because of all of this, we hope that in the years to come, our students will be able to «Learn to Live!» They will achieve the highest results by meeting the requirements of the PISA (Program for International Student Assessment) program.

Hadaf Lyceum, which started operating in our country in the 2018-2019 academic year, is the first private lyceum providing STEM + A-based education. The goal of the lyceum is to educate the KNOWLEDGE Azerbaijanis of the XXI century by teaching lessons based on the integration of science and technology based on the principle of «learning by touch» [10].

In February, I observed 4th grade math classes at Hadaf Lyceum. One of the lessons I observed was The Measurement and Construction of Angles. Standards to be implemented: «4.2.1. Determines length, mass,

capacity, perimeter, area, angle with the help of appropriate units and tools. 4.2.5. Solves problems related to length, mass, capacity, perimeter, area, angle measurements». The purpose of the lesson is to «separate angles according to their types and determine their size. It measures angles accurately with the sun or with a protractor» [4]. Integration is the Azerbaijani language and technology. So the students:

- Talks about what they observe, hear and read (integration Azerbaijani);
- Manufactures different products (products) by combining details (integration is technology).

The teacher started the lesson by showing a video. Such a start aroused the interest of the students and created activity in them. The students shared their thoughts about the items in the classroom according to what they saw in the video.

The teacher then displays a picture of scales, meters, rulers, and protractors on the board and asks what they are used for. The children say the devices were used for measurement. They even answer the purpose for which each device is used, including measuring the degree of angles.

Teacher:

- How are angles constructed?
- Can we make an angle?
- How can we build?
- Can we do it?

He directed the students to think with questions such as, and noted that today's topic is «Measuring and

Constructing Angles». After a brief explanation of the topic, students showed examples of types of angles. They thought about the types of corners by opening the book, the window, the door of the room more or less. This means the formation of identification skills in students. The teacher notes that a sun and a protractor are used to measure and set the angles. It is convenient to use the sun to measure and set a right angle. A conveyor can be used to measure and set any angle up to 180° .

Students perform research first as a group and then individually. During the study, students were divided into three groups. Various items were presented to the groups. Students must identify objects with angles from the given objects, first estimate the angles, and then measure and compare them with the protractor and the sun. Evaluation criteria and time were announced to the groups. At the end of the time, the groups presented their work. During the assessment of group work, rubrics developed on four levels were used. The criteria included the accuracy of the assignments, the ability to work in a collaborative process, and the ability to listen to team members and other peers.

During the creative application phase, students were given worksheets with angles on them. They first draw an approximate drawing of the angles, and then construct the angles using sticks (Figure 3). The trash is glued to the worksheets using glue. Students' mathematical skills were assessed for their practical work (Figure 4).

Figure 3. Establishing angles using sticks.

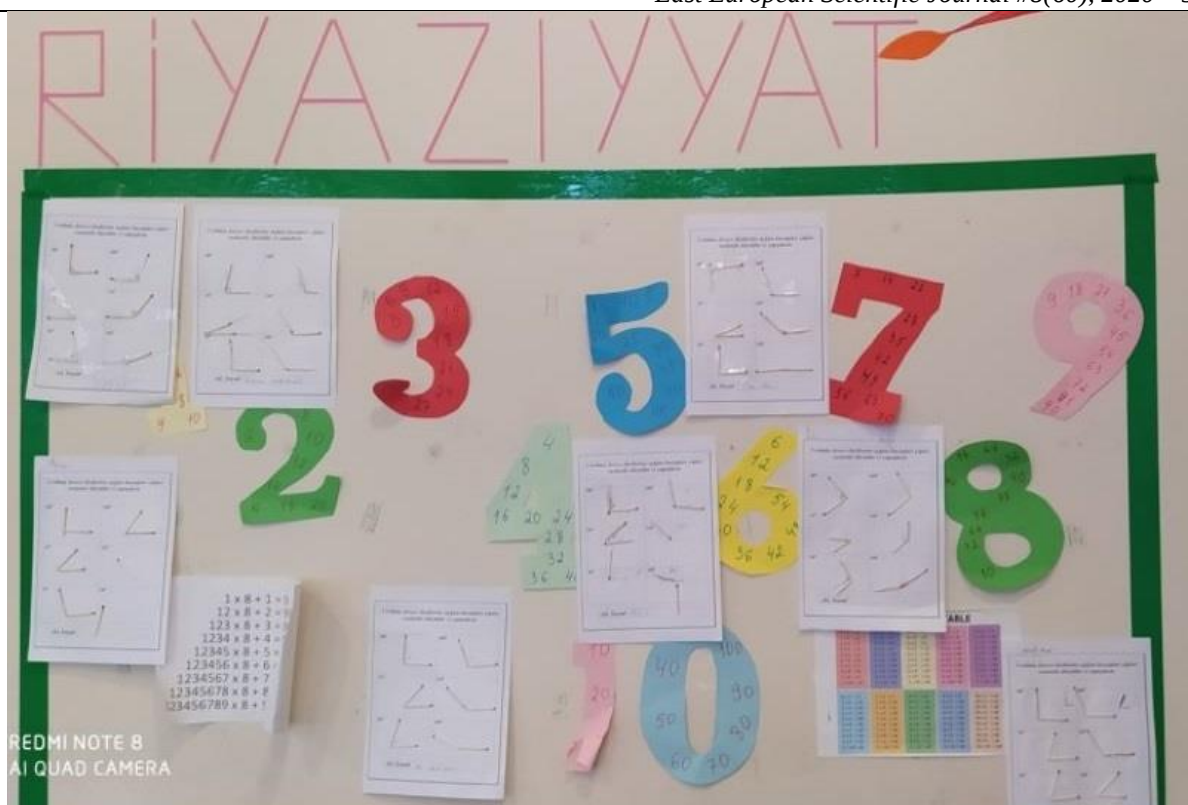

Figure 4. Handicrafts of students.

Conclusion. Today, there is a great need to develop education so that every member of society can live in a better future. The goal of educators is to prepare students not only for the final exams, but also for the future world. They need to shape and develop their skills for the 21st century and grow as global citizens. To achieve this, teachers need to work with new and well-equipped teaching methods. The approach of the teaching profession must change in order for today's students to meet the requirements of the future world and to develop a competitive global citizen.

Teaching STEM-based lessons requires great pedagogical skills and methodological training from teachers. The teacher who teaches such classes must be able to use integrated project-based teaching, effectively organize teamwork, and involve teachers of various subjects, including mathematics, physics, chemistry, biology, and technology in the learning process..

If subject-oriented education prepares students for exams and continuation of education, personality-oriented education should prepare students for life. Faced with such a dilemma, our schools are supported by projects implemented by both public and private institutions.

The STEM-based lessons I observe have great power in preparing our students for life. Simultaneous application of the knowledge gained in the training process, preparation of products necessary for today creates a basis for our students to choose a future profession. In the process of application, students face various problems, which prepares them for life situations, acquires the ability to solve the problem in

such situations. Great importance is attached to the application of theoretical knowledge learned in STEM-based classes. By performing practical tasks, students witness the application of theoretical knowledge. What they learn by «touching» it in the process of learning later becomes life skills. Tasks in design-based, project-based classes are based on analysis, reasoning, and especially mathematical knowledge and skills [8].

STEM training, which instills the ability to use scientific knowledge in solving real-life problems, will play a major role in the formation of our students' engineering skills. STEM also develops students' critical and critical skills such as problem solving, critical thinking, independent thinking, initiative, leadership, teamwork, communication, productivity, creativity, and digital literacy. The STEM-oriented learning process will enable the trainee to identify their skills and aspirations in a timely manner. This is very important in guiding them in the right choice of future profession and specialty. Thus, STEM-based lessons will shape the skills of students in the 21st century and make them the most active participants in the fourth industrial revolution.

And finally, our observations led us to make the following suggestions:

1. STEM centers should be established in general education schools;
2. The training of technologists-teachers teaching STEM lessons should be accelerated;
3. STEM centers and laboratories should be established in teacher training universities.

REFERENCES

1. Mathematics curriculum for secondary schools of the Republic of Azerbaijan (I-XI grades). Baku, 2013.
2. State Education Development Strategy of the Republic of Azerbaijan // Azerbaijan School, 2013, No. 5.
3. Kahramanova N. and b. Textbook on "Mathematics - 4" for the 4th form of secondary schools. Baku, Radius, 2017.
4. Kahramanova N. and b. "Math - 4", methodical manual for teacher of mathematics for 4th grade of secondary schools. Baku, Radius, 2017.
5. <https://edu.gov.az/az/page/9/17270>
6. <http://www.steam.edu.az/>
7. <https://www.nctm.org/Standards-and-Positions/Position-Statements/Building-STEM-Education-on-a-Sound-Mathematical-Foundation/>
8. <https://stem.az/az/page/about-stem>
9. <https://aztehsil.com/news/9467-42-umumi-tehsil-muessisesinde-steam-layihesi.html>
10. <http://hedef.edu.az/>
11. <https://muallim.edu.az/news.php?id=6492>
12. <https://ru.calameo.com/books/002541294913fb7b1db42>

УДК: 159.9.072

ГРНТИ: 15.41.21

Prialuchina A.V.

doctor of psychology, professor,

Saint-Petersburg University of the humanities and social sciences

Nikiforova A.V.

master of psychology

Saint-Petersburg University of the humanities and social sciences

COVID-19: INFLUENCE AND ROLE OF MASS MEDIA IN CONDITIONS OF SELF-ISOLATION OF YOUTH

Прялухина Алла Вадимовна

доктор психологических наук,

профессор кафедры социальной психологии

Санкт-Петербургский Гуманитарный университет профсоюзов

Никифорова Анастасия Владимировна

магистр кафедры социальной психологии

Санкт-Петербургский Гуманитарный университет профсоюзов

COVID-19: ВЛИЯНИЕ И РОЛЬ СМИ В УСЛОВИЯХ САМОИЗОЛЯЦИИ МОЛОДЕЖИ

Summary. This article discusses the role of the media in the self-isolation of young people during the spread of the Covid-19 pandemic. The media influence all spheres of society and have long been embedded in the social life of people. However, despite all the cautionary information about Covid-19, which is regularly broadcast on the Internet and television, the level of self-isolation among Russians remains quite low. Most often on the streets you can meet young people who continue to lead a normal lifestyle. The reasons for this behavior may be the characteristics of modern youth (18-40 years): infantilism, civil underdevelopment, etc., as well as objective reasons: work, helping relatives, etc. The article presents the results of a study on the reasons for non-compliance with the self-isolation regime by young people, as well as their perception of information about Covid-19 in the media.

Аннотация. В данной статье рассмотрен вопрос, посвященный роли СМИ в самоизоляции молодежи в период распространения пандемии Covid-19. СМИ оказывают влияние на все сферы жизнедеятельности общества и уже давно встроены в социальную жизнь людей. Однако, несмотря на всю предостерегающую информацию о Covid-19, которая регулярно транслируется в Интернете и телевидении, уровень самоизоляции среди россиян остается довольно низким. Чаще всего на улицах можно встретить молодежь, которая продолжает вести обычный образ жизни. Причинами такого поведения могут быть как особенности современной молодежи (18-40 лет): инфантилизм, гражданская недоразвитость и т.д., так и объективные причины: работа, помощь близким и т.д. В статье представлены результаты исследования, посвященные причинам несоблюдения режима самоизоляции молодежью, а также их восприятию информации о Covid-19 в СМИ.

Key words: Covid-19, young generation, viral distribution, public opinion, media.

Ключевые слова: Covid-19, молодое поколение, распространение вируса, общественное мнение, СМИ.

Постановка проблемы. Пандемия коронавируса COVID-19 разрушает все отрасли экономики: авиаперевозки, гостиничный бизнес, общественное питание, культура, организация досуга и развлечений и др. Продолжающаяся пандемия COVID-19 подчеркивает взаимосвязь нашего современного глобализованного мира. Поскольку социальное дистанцирование в такой

ситуации привело миллионов людей к резкому увеличению медиапотребления как одну из форм социального поведения, зависимости от интернет-коммуникаций, поэтому большинство населения обращается к СМИ за своевременной и достоверной информацией об угрозе, создаваемой новым коронавирусом.

Тезис о том, что СМИ влияют на общественное мнение и поведение людей уже давно стал аксиомой и не нуждался в доказательствах. Однако в 2020 году стремительное распространение нового типа вируса (Covid-19) и нежелание существенной части населения страны, несмотря на все просьбы властей и телевизионных программ оставаться дома, не оказывают существенного влияния на вынужденную самоизоляцию граждан. По последних данным, средний уровень самоизоляции среди россиян составляет приблизительно 3.0 (большое количество людей) [10], несмотря на то, что согласно фонду «Общественное мнение» за новостями в СМИ ежедневно наблюдает 63% граждан [11].

Усилия, направленные на решение проблемы Covid-19, чрезвычайно важны для всего мира. Многие страны переживают самоизоляцию и вводят директивы: социальное дистанцирование прибывших из других стран, рекомендации в условиях домашнего карантина (соревнования по отжиманию, танцы, уборка квартир и т.п.), пользование сервисами доставки продуктов, дистанционных услуг, перевод работников на удаленную работу, административные штрафы для граждан, не соблюдающих карантин.

Однако существуют проблемы, связанные с Covid-19, которые заключаются в быстром распространении дезинформации. Неточная информация затрудняет найти надежное руководство по особенностям подготовки к жизни в новых условиях.

Поскольку чувство одиночества и социальной изоляции усилено нынешним кризисом общественного здравоохранения, то большая часть граждан нарушает режим самоизоляции. К такой группе относятся представители ранней взрослости (от 18 до 40 лет по периодизации Г. Крайга)[3, с. 12]. Высокая социальная изоляция, одиночество, стресс и экономический спад наносят ущерб психическому здоровью и благополучию людей, в том числе и молодежи. Бездействие молодых людей может привести к беспокойству, депрессии, употреблению алкоголя, наркотиков, а также к другим последствиям. Поэтому приоритетными задачами в статье является мониторинг проблем психического здоровья и выявление воздействия СМИ на поведение молодёжи в распространения Covid-19.

Анализ последних исследований и публикаций. Известно, что теория воздействия СМИ базируется на психологии управления массами, а рекламными новостями занимаются люди, разбирающиеся в особенностях человека.

Если посмотреть рекламные ролики, посвященные Covid-19, то можно заметить, что в них присутствует резкая смена кадров, яркие цвета, позволяющие манипулировать сознанием человека, приводя в возбуждение его нервную систему, тем самым задерживая внимание зрителя на длительный период времени. Можно сказать, что СМИ воздействуют на базовую эмоцию человека - страх, который помогает человеку ориентироваться в пространстве и реагировать на все изменения вокруг себя. Визуальное воздействие всегда сильнее и результативнее, чем долгие разговоры и продолжительное чтение текстов [7].

Очень интересный момент относительно новостей о катастрофах (куда можно отнести и пандемию) описывает Ален де Ботон: происшествия, которые ежедневно случаются с другими, должны демонстрировать нам, что мы постоянно подвергаемся риску внезапной смерти или тяжелой травмы [1]. Таким образом, автор даёт некоторые рекомендации относительно того, какие чувства должны вызывать новости, чтобы их влияние было наиболее эффективным. В новостных сводках круглосуточно демонстрируется информация о бедственном положении большинства стран и об огромном количестве смертей и зараженных, которые увеличиваются в геометрической прогрессии, однако данная информация практически не оказывает должного эффекта.

Данный феномен может быть связан с проблемой информационной перегрузки, вероятность появления которой выше у молодого поколения, нежели у взрослого, так как первые являются активными пользователями сети Интернет. Перегрузка информацией возникает не только из-за большого объема потока получаемой информации, но, может быть даже в большей мере, из-за его непредсказуемости [6]. В итоге информационная перегрузка может привести к проблеме критического восприятия информации и контролю за ходом своих действий.

Также необходимо вспомнить известную теорию «когнитивного диссонанса» Л. Фестингера: люди будут стремиться избегать негативную информацию и искать ту, которая подтверждает правильность их решений и поведения, т.е. позитивную. Данную теорию можно рассматривать совместно с феноменом информационной перегрузки: люди, уставшие от большого количества негативной информации, будут искать положительную, руководствуясь ей в своём поведении, при этом целенаправленно продолжая избегать новости, вызывающие негатив.

Следует отметить эмоциональную составляющую при формировании общественного мнения. Ещё такие исследователи как Г. Тард, Г. Лебон, С. Московичи, З. Фрейд и другие отмечали роль эмоционального воздействия одновременно на большое количество людей. Однако если раньше участникам приходилось собираться вместе, чтобы включился механизм «заражения», то теперь для

этого существуют СМИ. Массовые ощущения усиливают эмоциональную сторону формирующихся мнений. Несмотря на их фрагментарный характер, они могут окрасить целостное общественное мнение, снизить роль знаний и т. п. [5]. В мае 2020 года в Сингапуре было проведено исследование [8], которое доказало, что реклама вызывает ту форму эмоционального отклика, которая совместима с желаемым действием. Исследование эмоциональных реакций на динамический аудиовизуальный контент было исследовано методом импульса, который был сконфигурирован для измерения специфической биполярной эмоции или чувства, например, радости или печали. Результаты одного из экспериментов получились следующими: импульс, заложенный в рекламных роликах, вызвал практически непрерывный негативный эффект во время просмотра благотворительного призыва к действиям у большинства испытуемых.

Наконец, отдельно следует сказать об освещении в СМИ проблем здоровья. Информация, транслируемая относительно Covid-19, сводится к следующим темам:

1. Статистика смертей/выздоровлений;
2. Меры, предпринимаемые государством для остановки пандемии;
3. Меры, предпринимаемые государством для поддержания экономики страны;
4. Информация о медицинском оборудовании и врачах;
5. Информация о развлечениях граждан, находящихся в самоизоляции;
6. Иногда можно встретить информацию о профилактических мерах, которые чаще всего напоминают рекламный ролик.

Исследования показывают, что новости о здоровье в СМИ обычно содержат информацию о биомедицинских исследованиях, медицинском оборудовании и лечении теми или иными препаратами [4].

И уже наши соотечественники отмечают, что с точки зрения придания значимости социальной проблеме публикации о конкретных событиях или ситуациях, которые явно свидетельствуют о ее существовании, но главное – о способах решения [9].

В настоящий момент в Интернете часто встречаются видео-интервью с молодыми людьми, нарушающими режим самоизоляции. В СМИ преобладает информация о том, что молодые люди переболевают Covid-19 в легкой форме или же совсем бессимптомно, однако они также могут являться источником заражения для других людей.

Следует отметить, что у молодежи (18-40 лет) можно выделить следующие возрастные особенности, которые могут быть причинами такого поведения:

1. Позитивное разрешение противоречий и проблем является основой зрелой взрослой деятельности [3, с. 14].

2. Сохранение во взрослом состоянии черт, присущих ребенку – инфантилизм, что приводит к гражданской недоразвитости.

Б. Г. Ананьев отмечал, что данный аспект может быть связан с незрелостью гражданской зрелости у молодежи, а по мнению Р. М. Грановской, самосознание формируется сейчас в 23-25 лет [2].

3. Проблемы с осознанием своей роли и ответственности перед другими гражданами. В. Т. Лисовский пишет, что только когда этот пункт соблюден, личность можно считать социально зрелой.

4. Еще один весьма своеобразный момент, касающийся влияния СМИ на молодежь, отмечает Пучков Д.Ю. Интернет воспитывает в поведении молодежи информационное изживенчество, приучает не думать, а «гуглить» [7, с. 119].

На основе данного высказывания можно предположить, что уровень критического осмысления информации у большого числа молодежи снижен и они не могут объективно воспринимать получаемую информацию.

Следует отметить результаты исследования, проводимые кафедрой социальной психологии МГУ в 2006 году относительно мотивов обращения к СМИ. Тогда по результатам исследования, на первом месте были – поиск информации для личных целей, на втором – общение и на третьем месте было развлечение. Однако за последнее десятилетие молодежь активнее стала следить за новостями, о чем говорит увеличение количества молодых людей на митингах и создания многих общественных программ.

Выделение нерешенных ранее частей общей проблемы. Как уже было отмечено выше, СМИ способно оказывать значительное влияние на поведение людей, в том числе и молодежи, однако несмотря на это, несоблюдение режима самоизоляции среди молодого поколения с каждым днём становится всё активнее.

В зарубежных исследованиях есть попытки проанализировать данный феномен, однако каждая страна имеет ряд своих специфических характеристик, которые необходимо учитывать отечественным учёным в исследовании данного вопроса. Так, по нашему мнению, в России данный феномен может быть связан, во-первых, с особенностями молодого возраста, которые отмечали отечественные и зарубежные учёные, во-вторых, с их недоверием официальным источникам, которыми являются, например, новостные каналы и сайты в Интернете, в-третьих, с недоверием к политической и социальной политике, проводимой государством, в-четвертых, с национальными особенностями россиян, и, в-пятых, с объективными причинами (работа и т.д.) из-за чего молодежь не может соблюдать режим самоизоляции.

Исходя из этого, целью нашего исследования была попытка исследовать роль СМИ в процессе самоизоляции молодежи в

условиях пандемии Covid-19 и исследовать причины несоблюдения молодёжью

Методы и организация исследования. Для проведения исследования нами был создан опросник: «Влияние и роль СМИ в условиях самоизоляции молодёжи», который включал в себя 22 вопроса. Участникам были заданы вопросы относительно причин несоблюдения режима самоизоляции, мер предосторожности, ограничения социальных контактов с родными и близкими, находящимися в группе риска. Другой блок вопросов был направлен на выявление источников информации, распространяющих сведения о Covid-19, которые являются наиболее авторитетными для молодёжи. Так же участники ответили на вопросы, которые касаются причин несоблюдения режима самоизоляции гражданами страны и необходимых мер для увеличения уровня самоизоляции в стране.

В исследовании приняли участие 230 человек в возрасте от 18 до 40 лет, средний возраст которых – 26 лет.

Изложение основного материала: Большая часть опрошенных проживают в Санкт-Петербурге (57%); на втором месте – Москва (4,3%); на третьем – Великий Новгород (2,7%); другие (36%) опрошенных проживают в таких населённых пунктах, как: Калининград, Боровичи, Балашиха, Нальчик, Ставрополь, Печора, Королёв, Рыбинск, Пермь, Воронеж, Казань, Ковров, Волгоград, Сыктывкар, Нальчик, Смоленск, Новосибирск, Архангельск, д. Пеньшино (Орловская область), Псков, Буздяк, Краснодар, Гатчина, Новая Ладога, Ноябрьск, Меленки, Красноярск, Ростов-на-Дону, Ижевск, д. Усвяты (Псковская область), Тверь, Пенза, Уфа, Златоуст, п. Юбилейный (Новгородская область), Иркутск, Новошахтинск, Колпино, Харьков.

55,7% опрошенных подтвердили, что выходят на улицу 2-3 раза в неделю; 27,4% заявили, что выходят на улицу каждый день; и лишь 17% не выходят на улицу совсем.

Мы выяснили какие причины побуждают население не соблюдать режим самоизоляции: 79,6% участников вынуждены выходить за продуктами и медикаментами; 32,2% отмечают, что не могут находиться дома в течение длительного периода времени; 17,4% ходят на работу; 10% отдыхают на природе с друзьями и коллегами; 6,5% не соблюдают, потому что уверены, что не заразятся; а у 4,3% - плановое медицинское обследование, среди других причин – выгул домашних животных, занятие спортом, уход за пожилыми родственниками.

На вопрос о мерах предосторожности результаты получились следующими: 45,2% опрошенных отметили, что надевают всё самое необходимое (перчатки, маски и т.д.); 22,6% не надевают, так как уверены, что не могут заразиться; 12,2% отметили, что не смогли купить всё самое необходимое. Некоторые участники отметили, что надевают маски только в общественных местах,

другие ответили, что для предотвращения угрозы здоровью достаточно просто дезинфицировать поверхность.

87% исследуемых отметили, что их родным приходится не соблюдать режим самоизоляции по следующим причинам (работа, покупка еды с медикаментами, лечение, выгул домашних животных и т.д.); 13% человек отметили, что их родные не выходят на улицу.

Так же 54,6% участников отметили, что общаются со своими родственниками и близкими, находящимися в группе риска, исключительно при помощи средств связи; 20,6% не смогли ограничить контакты, так как живут в одной квартире; 6,1% доставляют еду и медикаменты; 2,6% не верят, что могут их заразить; у 16,1% нет таких близких.

На вопрос об опасности Covid-19 и мер самоизоляции для его распространения, 75,7% заявили, что вирус опасен; 24,3% - нет; 73% считают, что самоизоляция поможет предотвратить пандемию; 27% - нет.

На вопрос об активности просмотра новостных программ, связанных с Covid-19, 60,9% опрошенных заявили, что продолжают следить за новостями, но уже не так активно, как раньше; 21,3% регулярно следят за всеми новостями; 17,8% не следят совсем. Доминирующим источником информации для молодёжи (участникам было разрешено выбрать несколько вариантов ответа) является интернет и социальные сети – 87% (200 человек); узнают информацию от друзей 38,3% (88 человек); затем телевидение – 21,7% (50 человек); из печатных изданий – 3,9% (9 человек).

Лишь 2,6% опрошенных считают, что в СМИ даётся объективная информация относительно Covid-19; большая часть (54,3%) считают, что некоторая информация может искажаться; 24,8% считают, что СМИ специально скрывают реальную картину происходящего; 10,9% участников предполагают, что СМИ намеренно распространяют ложную информацию, чтобы запугивать граждан, некоторые же участники написали, что СМИ не могут быть объективными.

Больше половины опрошенных (54,3%) считают, что Интернет передает информацию достовернее телевидения, так как в нём у людей есть возможность говорить правду; 3,9% считают иначе, так как на телевидение попадает только достоверная информация; а для 20,4% оба источника не являются достоверными, поэтому они получают информацию у своих знакомых; оставшиеся 10% отметили, что оба источника одинаково достоверны; 12,6% - нигде нельзя получить объективно достоверную информацию.

48,3% отметили, что перепроверяют получаемую информацию о Covid-19, только если она кажется им недостоверной; 21,3% ответили, что не перепроверяют, так как у них нет на это времени; 14,8% написали, что вообще не следят за данной информацией; 7,4% регулярно перепроверяют полученную информацию; 3,5% верят, что информация о Covid-19 не может быть искажённой,

поэтому её не следует проверять повторно; 4,7% отметили, что перепроверяют только статистику заражения.

63,9% опрошенных отметили, что информации о Covid-19 уделяется слишком много времени, поэтому другие важные вопросы не затрагиваются; остальные же 36,1% считают, что данная тема сейчас самая актуальная, поэтому внимание СМИ актуально.

Если говорить об эмоциональной составляющей, то больше чем у четверти опрошенных (29,1%) информация о Covid-19 вызывает раздражение; 15,7% рады получать новую информацию; большая же часть (55,2%) участников относится к данной информации спокойно.

56,6% опрошенных уверены, что благодаря СМИ государство предоставило достаточно информации о способах разрешения данной проблемы и о профилактических мерах; 10,9% говорят об отсутствии данной информации. 28,3% считают, что в СМИ практически нет никакой информации о способах разрешения проблемы Covid-19; 4,3% - в СМИ не достаёт информации о профилактических мерах.

Так же участникам был задан вопрос относительно воздействия еженедельных выступлений Президента страны на их режим самоизоляции. Почти половина опрошенных (52,1%) сказали, что слова Президента никак не влияют на их режим самоизоляции, 31,3% отметили, что они и так не нарушали режим самоизоляции, и, наконец, одинаковое количество опрошенных – 8,3% отметили, что они стали реже посещать улицу и слова Президента заставили их задуматься.

На вопрос о причинах несоблюдения самоизоляции гражданами нашей страны (участникам было разрешено выбрать несколько вариантов ответа) 90% (207 человек) указали объективные причины, такие как работа, покупка медикаментов и т.д.; 77,8% (179 человек) уверены, что люди не верят в реальную угрозу происходящего; 66,1% (152 человека) отметили нежелание людей находиться дома; 40,9% (94 человека) считают, что причина в недооценке СМИ; 26,5% (61 человек) уверены, что люди не соблюдают режим самоизоляции, так как нуждаются в непосредственном социальном контакте.

В исследовании участникам был задан вопрос относительно мер, которые, по их мнению, оказались бы действенными при борьбе с Covid-19.

1. Ввести режим чрезвычайной ситуации и обязать людей сидеть дома.

2. Ввести систему штрафов.

3. Уполномочить МВД и другие органы применять меры за нарушение режима; усилить контроль на улицах.

4. Экономическая поддержка населения и бизнеса.

5. Материальные и социальные выплаты населению.

6. Выплачивать людям зарплату и отменить налоги, выплаты по кредитам и жилищно-коммунальные услуги.

7. Показывать больше симптомов болезни, её воздействия на организм.

Исходя из полученных результатов можно сделать **следующие выводы и предложения**: в общей сложности 83,1% участников подтвердили, что выходят на улицу, однако большая часть из них делает это по объективным причинам, такие как работа, покупка медикаментов и продуктов питания, другой же, не менее важной причиной (о чём сказало больше 30%) является невозможность находиться в закрытом помещении в течение длительного периода времени; почти половина опрошенных заявили, что надевают всё самое необходимое для безопасности, однако делают это в местах общего пользования, предпочитая идти по улице без профилактических средств.

У большей части опрошенных близкие также вынуждены регулярно выходить на улицу из-за объективных причин. Больше половины опрошенных отметили, что на данный момент поддерживают связь с лицами, находящимися в группе риска, исключительно через мобильные и другие устройства, в целом у 26,7% не получилось ограничить контакты по объективным причинам, и только лишь небольшой процент (2,6%) ответили, что никаких ограничений контактов не произошло, так как они не верят, что могут их заразить.

Больше половины опрошенных продолжают следить за новостями, связанные с Covid-19, однако делают это не так активно, как раньше, доминирующим же источником информации для молодёжи стали Интернет и социальные сети, телевидение находится лишь на 3 месте. Во многом это связано с тем, что молодёжь в целом больше доверяет «всемирной паутине», нежели новостным каналам, так как в Интернете у людей есть возможность высказываться. У современной молодёжи обнаружился интересный показатель критического мышления: лишь небольшой процент (7,4%) регулярно перепроверяют всю информацию, чуть меньше половины (48,3%) перепроверяют информацию только лишь тогда, когда она кажется им сомнительной.

Что касается эмоциональной составляющей, то большую часть опрошенных новости о Covid-19 не раздражает, они относятся к ней спокойно, однако в тоже время стали следить за данной информацией меньше, нежели раньше; недооценку информации в СМИ участники опроса поставили на 4 место как причину несоблюдения самоизоляции в стране. Интересными оказались результаты насчёт слов Президента страны, так как большая часть опрошенных заявила, что они не оказывают на них никакого влияния.

Таким образом, средства массовой информации практически никак не влияют на

поведение молодёжи в условиях распространения пандемии Covid-19.

Молодые люди осознают реальную угрозу распространения вируса: большая часть из них соблюдают меры предосторожности, стараются ограничить контакты с родственниками группы риска, а также живо интересуются информацией о Covid-19. Несоблюдение ими режима самоизоляции, как и их родственниками, объясняется объективными причинами, об этом можно судить не только исходя из ответов на вопросы, но и из списка рекомендационных мер, которые они предложили.

Молодёжь уверена, что без выхода на работу или же без регулярного самообслуживания себя и своих родных (покупка еды и т.д.) режим самоизоляции может стать для них катастрофическим. Данный аспект тесно переплетается с политической обстановкой в стране: несмотря на то, что власть, по мнению большинства, предоставляет информацию о вирусе, она практически не обеспечивает социально-экономическую устойчивость граждан. Рост политических движений среди молодёжи с каждым годом нарастает; максимализм, свойственный данному периоду, заставляет их искать правду, именно с этим может быть связано наивысшее доверие к сети Интернет нежели к телевидению, так как в социальных сетях люди имеют право высказывать любую точку зрения, к тому же слова Президента страны влияют на поведение наименьшей части опрошенных.

В целом, большая часть молодёжи всё же склонна критически воспринимать и перепроверять получаемую информацию, однако менее 10% перепроверяют её постоянно, это может свидетельствовать о снижении полного критического восприятия информации молодёжью, которая зачастую доверяет первоисточнику.

Список литературы:

1. Ботон де А. Новости. Инструкция для пользователя. М: Эксмо, 2016. 352 с.
2. Грановская Р.М. Элементы практической психологии. СПб: Речь, 2010. 656 с.
3. Крайг Г., Бокум Д. Психология развития. СПб: Питер, 2000. 992 с.
4. Брайант Дж., Томпсон С. Основы воздействия СМИ. М: Вильямс, 2004. 432 с.
5. Довнар Н.Н. Информационная безопасность в системе СМИ. Теоретико-правовой аспект. Минск: БГУ, 2013. 191 с.
6. Мертёхин А.А. Интернет-зависимое поведение и перегрузка информацией. Северо - Кавказский психологический вестник. 2012. №3. С. 24-26.
7. Пучков Д.Ю., Ильченко С.Е. Как нас обманывают СМИ. Манипуляция информацией.

СПб: Питер, 2019. 232 с.

8. Calvert G.A., Trufil G, Pathak A, et al. IMPULSE Moment-by-Moment Test: An Implicit Measure of Affective Responses to Audiovisual Televised or Digital Advertisements. Behav. Sci. 2020;10(4):73.<https://doi.org/10.3390/bs10040073>.

9. Дорохин В.Н. Роль СМИ в актуализации социальных проблем в общественном сознании. / В. Н. Дорохин. – [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.tsutmb.ru/nauka/internet-konferencii/2017/zhurnalists-v-sovr-media/2/dorohin.pdf>.

10. Индекс самоизоляции / Индекс самоизоляции Яндекс. URL: <https://yandex.ru/maps/covid19/isolation?ll=44.763861%2C38.236267&z=3>

11. Социально-психологическая сфера / Более 60% россиян смотрят телевизор почти каждый день, показал опрос. URL: <https://ria.ru/20180514/1520486867.html>

References:

1. Botton de A. News. User instruction. M: Eksmo, 2016. 352 p.
2. Granovskaya R. M. Elements of practical psychology. SPb: Rech, 2010. 656 p.
3. Kraig G., Bokum D. Developmental psychology. SPb: Piter, 2000. 992 p.
4. Bryant J., Thompson S. Fundamentals of media exposure. M: Williams, 2004. 432 p.
5. Dovnar N. N. Information security in the media system. Theoretical and legal aspect. Minsk: BSU, 2013. 191 p.
6. Mertekhin A. A. Internet-dependent behavior and information overload. North - Caucasian psychological Bulletin. 2012. №3. S. 24-26.
7. Puchkov D. Yu., Ilchenko S. E. How the media deceive US. The manipulation of information. Saint Petersburg: Piter, 2019. 232 p.
8. Calvert G.A., Trufil G, Pathak A, et al. IMPULSE Moment-by-Moment Test: An Implicit Measure of Affective Responses to Audiovisual Televised or Digital Advertisements. Behav. Sci. 2020;10(4):73.<https://doi.org/10.3390/bs10040073>.
9. Dorokhin V. N. The role of mass media in actualization of social problems in public consciousness. – [Electronic resource]. Access mode: <http://www.tsutmb.ru/nauka/internet-konferencii/2017/zhurnalists-v-sovr-media/2/dorohin.pdf>.
10. Index-isolation / Isolation Index of Yandex. URL: <https://yandex.ru/maps/covid19/isolation?ll=44.763861%2C38.236267&z=3>
11. Socio-psychological sphere / more than 60% of Russians watch TV almost every day, the survey showed. URL: <https://ria.ru/20180514/1520486867.html>

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

Kurylova Varvara

Teaching Assistant (Russian)

MA in World Languages, Literature, and Linguistics,

MA in Applied Linguistics

Middlebury College (USA)

SELF-REPORTED FREQUENCY OF SWEARING AMONG HETEROSEXUAL AND LESBIAN WOMEN IN RUSSIA. THE EFFECT OF SITUATIONAL VARIABLES ON LANGUAGE USERS.

Курылова Варвара Максимовна

Преподаватель-ассистент русского языка

магистр в области преподавания языков и культур,

магистр в области прикладной лингвистики

Миддлбери Колледж (США)

Код УДК: 81Лингвистика. Языкознание. Языки

ГРНТИ: 16 31 02 Общие проблемы прикладного языкознания

ЧАСТОТНОСТЬ УПОТРЕБЛЕНИЯ НЕЦЕНЗУРНОЙ ЛЕКСИКИ СРЕДИ ЖЕНЩИН В РОССИИ НА ПРИМЕРЕ РАССМОТРЕНИЯ СОЦИАЛЬНЫХ ГРУПП, РАЗЛИЧНЫХ ПО СЕКСУАЛЬНОЙ ОРИЕНТАЦИИ. ВЛИЯНИЕ СИТУАТИВНОГО ФАКТОРА НА РЕЧЕВОЕ ПОВЕДЕНИЕ РЕСПОНДЕНТОВ.

Summary. The current study is dedicated to the question of frequency of swearing by Russian female native speakers effected by the factor of sexual orientation. The research sets a goal to provide self-reported data on the degree of swearing to determine if the socio-linguistic factor of sexual orientation can cause dissimilarities in taboo language use in the analyzed communities of practice. The scope of the research also touches upon the question of influence of diverse situational variables on language behavior in terms of swearing. In the course of the study an anonymous questionnaire was employed as an instrument of data collection. The results show higher rates of swearing among lesbian women. The author proposes an explanation of the data received assuming that by swearing excessively lesbians in Russia try to distance themselves from heterosexual and vulnerable women whose language behavior is expected to be pure and feminine in Russian patriarchal society and governed by male-imposed rules.

Аннотация. В данном исследовании затрагивается тема использования нецензурной лексики в речи женщинами в России в зависимости от сексуальной ориентации. Целью исследования является получение данных об частотности употребления нецензурных выражений от респондентов. Полученная информация подвергается анализу с целью выяснения, влияет ли фактор различия в сексуальной ориентации на речевое поведение носителей языка. Также в исследовании затрагивается вопрос влияния ситуативного фактора на уровень использования непечатной лексики. Для сбора данных в исследовании был использован анонимный опрос. Результаты показывают менее частотное употребление анализируемой разновидности языка гетеросексуальными женщинами. Автор, интерпретируя полученные данные, делает предположение, что высокий уровень использования нецензурной лексики женщинами нетрадиционной ориентации может быть продиктовано их желанием дистанцироваться от женщин традиционной ориентации, речевое поведение которых регулируется культурными особенностями российского патриархального общества и в определенной степени заставляет их соблюдать требования по чистоте речи.

Key words: frequency of swearing, sociolinguistic factors, sexual orientation, situational variables, linguistic behavior, femininity, masculinity, cultural and linguistic stereotypes, swearing as a social construct, Russian "mat".

Ключевые слова: частотность употребления нецензурных выражений, социолингвистические факторы, сексуальная ориентация, ситуативный фактор, языковое поведение, женственность, мужественность, культурные и лингвистические стереотипы, нецензурная лексика как социальный конструкт, понятие "мат" в русском языке.

Introduction

The current research is focused on frequency of swearing among heterosexual and lesbian women in Russia. Subjects of the study represent two communities of practice which are similar regarding such factors as age, social class and the level of education but differ in their sexual orientation. The

question of frequency of swearing in the mentioned above communities of practice represent interest from a sociolinguistic perspective due to the fact that such a comparison has never been drawn previously. The author believes that the results of the study have a potential to contribute to the development of sociolinguistics in general and inspire further research

into the topic of influence of sexual orientation as a sociolinguistic factor on language use.

For this study the author has an intention to look deeper into the issue of swearing among the young generation of heterosexual and lesbian Russian women and provide evidence if, judging from the stereotypical characteristics of lesbian behavior, members of this community of practice will demonstrate a tendency to swear more frequently that could be caused by their desire to resort to their masculinity and deny a feminine side. To summarize, by conducting the present research the author sets a goal to find out who swears more, in what social contexts, and how the results could be explained. In order to enhance reliability and overall quality of the study the author decided to structure it as follows: before turning to the experimental part that is represented by an anonymous questionnaire with 20 participants as the subjects of the research, some theoretical issues significant for the question under discussion will be explored. They are namely: topicality of the issue under analysis, swearing as a sociolinguistic construct and its basic features, review of literature relevant to the topic analyzed, distinguishing features of swearing in the Russian language, and, finally, proposal of the hypothesis the author is going to prove or disprove by the results of the practical part of the study. The practical part includes the description of the methodology designed for the research (the instruments used and the subjects), followed by the results demonstration, and discussion. The concluding part will summarize the key points of the research and provide arguments for the correctness or incorrectness of the hypothesis proposed.

Topicality of the issue under analysis

As can be seen from current analysis of literature in the field, sociolinguistic research on gay and lesbian language has had almost no impact whatsoever on any branch of sociolinguistics —even if we look at those scholars dealing explicitly with language and gender [1]. We may inevitably wonder if this lack of impact is somehow related to structures of discrimination in academia that, until recently, actively discouraged any research on homosexuality that did not explicitly see it as deviance [2] [3]. Another problem related to research into language and sexual orientation is that works on gay and lesbian language have often appeared in obscure publications. The reason for that could be because works on this topic have no real “disciplinary home” (it happens often to the essays on the topic, which are pretty academic but belong nowhere). These ones are usually done by phoneticians, linguists, anthropologists, speech communication specialists, researchers in women’s studies, and others, many of whom seem to have little contact with the work published outside their own discipline. Another problem to be mentioned is that much of the research on gay and lesbian language consists just of lists of in-group terms, discussion of terms for “homosexual,” debates about the pros and cons of words like “gay” and “queer,” or possible etymologies of words like “dyke,” or “closet.” [4] [5]. Thus, taking into account the lack of contemporary, new and relevant research more

studies like the present one have to be conducted to fill this gap and provide reliable materials for further research in various fields of study like sociolinguistics, sociology, and women studies.

Swearing

Swearing as a linguistic and a social construct has a number of peculiar characteristics and features. First of all, it is ubiquitous and knows no age nor social boundaries [6]. In other words, everybody swears occasionally, and some do so more regularly. While swearing can lead to social disapproval, and is commonly linked to laziness, lack of education or self-control, it is in fact an integral part of human interactions [7]. As Jay [6] points out, we feel better after swearing: its cathartic effect frees us of angry emotions and limits instances of physical violence. Another interesting detail about swearing is that people who swear are not necessarily perceived negatively and frequent use of swearwords is not an indication of a limited vocabulary, it is even on the contrary [7]. According to these scholars, swearing “well” requires a strong sense of what is considered appropriate within a particular speech community. As, for instance, children start to swear, their elders may tell them off and they gradually build up “experience with a culture and its language conventions” [8, p. 267]. It means that children become aware that ‘some words are taboo or “bad” words and others are non-taboo, “good” or neutral words [9, p. 460]. The authors point out that when children enter school, they already possess the rudiments of adult swearing. Swearing can thus be described as a linguistic behavior that often triggers specific, explicit feedback, which is part of the socialization process. As for its functions, swearing is described as being able to promote group bonding and solidarity, inhibit aggression, elicit humor but it can also cause emotional pain to others [10]. According to this study, swearing allows not only the expression of emotion but also the construction and display of identity

Swearing in Russian

To begin with, Russian is known to have a highly special system of swearing, known as “mat”. As stated by Ljung [11] it’s not hard to get the impression that Russian swearing goes to lengths rarely found in the swearing of other languages. As for the attitude that native speakers of this language have towards swearing it’s claimed that they perceive it as a linguistic resource lacking in other languages and cultures and that they must be regarded as the most prominent swearers in the world. And a great number of scholars like Devkin [12], Drezin & Priestly [13], Von Timroth [14] agree with this viewpoint and are unanimous in their opinion that Russian not only possesses an unusually large supply of dirty words but has in addition an extremely creative set of rules permitting the creation of new swear words from old. According to Smith [15] and many others, there are purely linguistic reasons for the superiority and creativity of Russian swearing. As Smith has it: “Russian as a highly inflected language has a greater capacity than many other languages to generate obscenity, particularly through its highly complex

verbal system. This means that “mat” is not simply a collection of dirty words but a set of refined and complex linguistic structures which, to some extent, function as a shadow language of standard Russian.”

It is reckoned, for instance, that by using the two verb forms (imperfective and perfective) which exist in Russian, together with standard verbal prefixes and reflective forms of these verbs it is possible to make 1596 verbs from eight standard obscene roots. And, because many such words carry variable meanings according to the context, it’s claimed that the number of “mat” expressions is potentially limitless. More than that, any newly created dirty word (like a noun or a verb) may be used to replace basically any Russian noun or verb in the vocabulary. As we can see, Russian swearing system is really very impressive and, what is important to understand for us and that relates to this study, is that the choice of bad words in Russian is very rich and it is left to the speaker whether or not he/she will be tempted by a possibility of such a replacement.

Hypotheses

As has been mentioned before since it’s impossible to predict to what extent the gender based stereotype of swearing is relevant in Russia today, which is known for very conservative views on gender roles and for a powerful role of governmental propaganda of “traditional values” and the denial of the diversity concept and legacy of LGBTQ+ community and acceptance of its members as “normal” members of society, two hypotheses are proposed. The first one describes the pattern the author aspires for: if frequency of lesbians’ and straight women’s swearing is on the same scale it can be viewed as a result of gradual death of gender-based stereotypes and excessive swearing as a tool of rejection of hegemonic femininity, cultural and linguistic stereotypes. The second hypothesis could describe the results if almost no swearing is found in straight women’s language and the difference between them and lesbians is significant: if lesbians swear more frequently, and straight women very little, it possibly can be explained by the idea that lesbian women swear a lot but not because they mimic men’s language, but instead seem to be rejecting femininity and many of the cultural and linguistic stereotypes that accompany it (swearing in this way can be seen as a reaction to not willing to accept “be a lady” expectations, imposed by male-dominated world).

Methodology. Instruments.

Data for the practical part were collected with the help of an anonymous questionnaire that was emailed

to the subjects (10 lesbians and 10 straight girls correspondingly). The questionnaire consisted of a number of questions proposing social contexts in which swearing might appear. The responses provided made use of the scale, most commonly used for sociolinguistic research. A sample question can be put here: How often do you swear? When you are (1) with friends; (2) with family; (3) with colleagues and (4) with strangers. Possible answers would include: (1 = never, 2 = rarely, 3 = sometimes, 4 = frequently, and 5 = very frequently). The arguments in favor of the design include the following. First of all, the author assumes that people are sufficiently aware of the amount of swearing they use over a wide time-span in specific interactions and can readily comment on when prompted. Secondly, it’s believed that the reliability of the self-reported data is strengthened by anonymity of the participants. Indeed, subjects had no reason to lie about the frequency with which they swear as it would not benefit them in any way. Third, the reduced social desirability (the tendency of participants to answer questions in a manner that they imagine will be viewed favorably by the researcher) is another crucial advantage of anonymous questionnaires (in comparison to actual production data). So, it can be stated that the instrument created by the author suits perfectly for the aim of the study and contributes to its reliability.

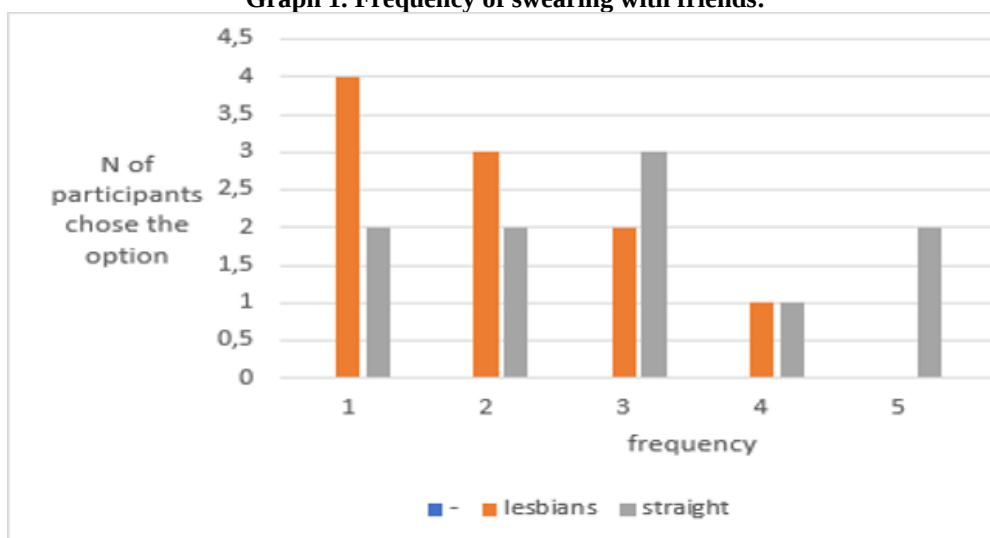
Participants

As has been mentioned earlier, the number of subjects for the research is 20:10 lesbian and 10 straight women (native speakers of Russian, monolingual) of the relatively same age, social status, and level of education. Since in the present study it was decided to focus on language usage differences brought by differences in sexual orientation of the participants, these three factors won’t be considered as potential reasons for language usage variation. Since the author knows the subjects in person it can be stated that such factors as differences in age, social status and education are insufficient to alter the results and thus may be not taken into consideration.

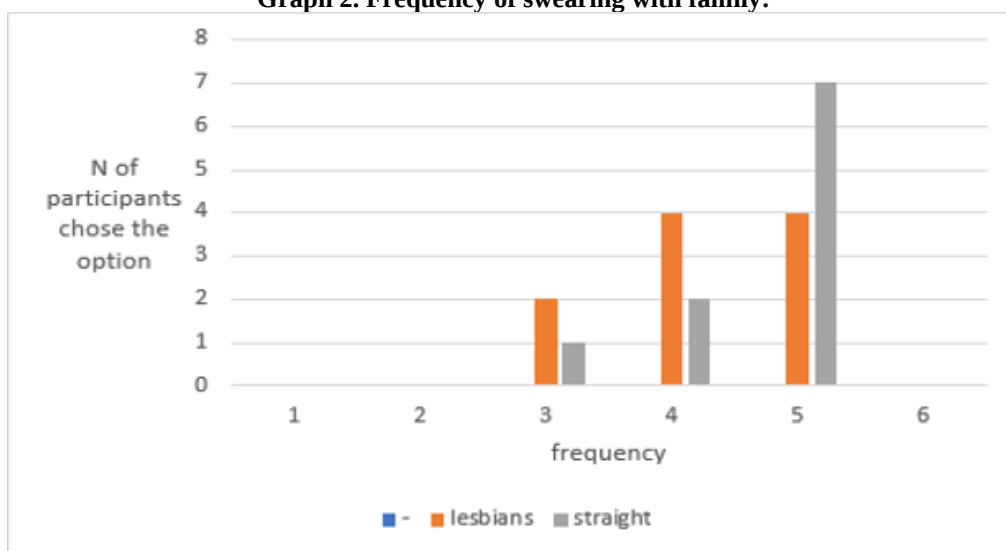
Results

The placed below graphs reflect the results received. Each of them shows the context and the type of interlocutor and frequency of swearing in two groups of the participants, and the numbers 1-5 show the degree of frequency of swearing (1-very frequently, 2-frequently, 3-sometimes, 4-rarely, 5-never)

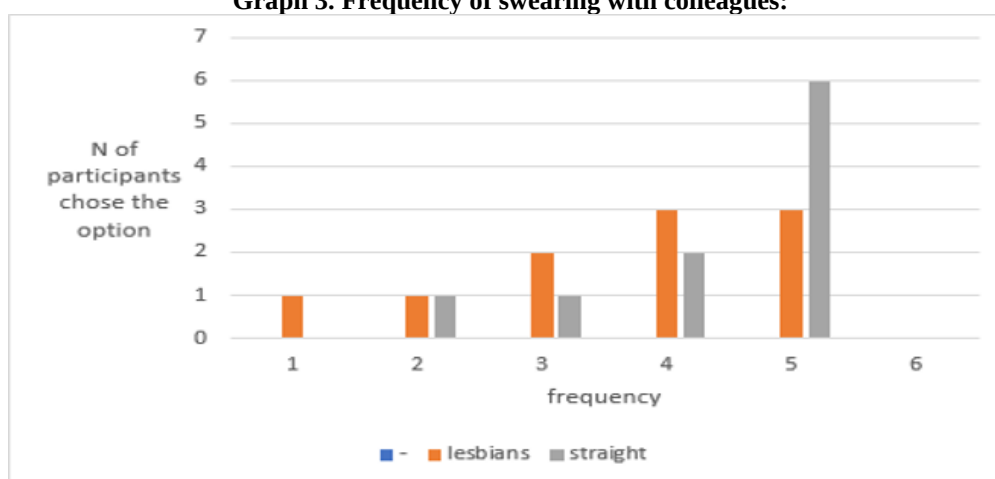
Graph 1. Frequency of swearing with friends:

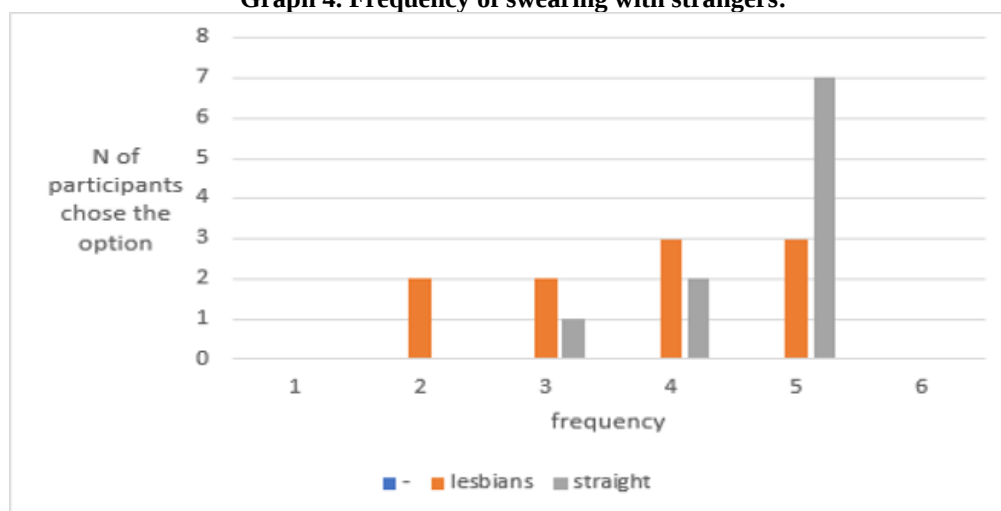

Graph 2. Frequency of swearing with family:

Graph 3. Frequency of swearing with colleagues:

Graph 4. Frequency of swearing with strangers:

Conclusions

As can be seen, the general tendency is that lesbians reported more swearing across interlocutors compared to straight girls: with any type of interlocutor lesbians demonstrated higher degree of swearing which was expected. But an interesting part of the results concerns the fact that straight girls in many situations accept and don't hide the fact of frequent use of dirty language (with friends, for example). Another point to make is that the results show that the effect of interlocutor on self-reported frequency of swearing isn't similar for lesbians and straight girls, and it is significantly weaker for the latter. It shows that both these groups adapt their swearing behavior to the type of interlocutor they are facing. Interactions with friends are most likely to elicit swearing. Swearing with colleagues, on the other hand, is less frequent (rare), while swearing with strangers and family members is very rare.

Discussion

The results clearly demonstrate that lesbians tend to swear more frequently. But the question about the trigger of this behavior remains open: is it caused by the desire to stress their masculine side or do they do it because they want to resemble men and that is the reason why they mimic their language? Though it can't be proved empirically, the author's idea of interpretation of this linguistic behavior is that lesbians swear more because they want to distance themselves from the world of heterosexual and vulnerable women who are expected to keep the identity of a lady and thus be under the influence of men-imposed rules of how a girl should and shouldn't behave. Since lesbians strive for independency and self-sufficiency they swear because this type of behavior represents the most straightforward way to demonstrate that a female speaker is not going to obey common rules and is not afraid of being judged or criticized by society. Another possible reason explaining a high rate of swearing may be caused by the unconscious feeling of a danger or a hostile attitude from other people (the situation with strangers (number 4) confirms that). It may be that lesbians bearing in mind that they stand out and represent a minority and thus may evoke criticism or

instances of intolerant behavior from people surrounding them use swearing as a defense tool and demonstration that they are ready to stand for themselves and are not afraid to demonstrate aggression. As for other characteristics of language usage by lesbians, they turned out to be not as categorical as straight women in the answers (rarely opted for "never" answer). Besides, it seems that they care less about (potential) judgement from others probably because are more self-confident and are used to opposing disapproval from the others. Turning to the characteristics of straight women the author assumes it may be concluded that they want to look a little bit better than they actually are (judging from their answers and constant preference for "rarely" and "never" options). But basically, straight women are doing well getting rid (gradually) of the gender-based stereotype that swearing is appropriate for men (as an indicator of masculinity). But still in a number of situations they seem to be influenced by "be a lady" men-imposed rules. Therefore, none of the proposed hypotheses is either fully proved or disproved.

Limitations

Since this research is new in its field, it's obvious that it's not perfect and can be improved in many ways. The first aspect to be discussed here is the problem of self-reported data. The point here is that self-reported behavior, in the author's opinion, may be not 100% correct and may include some margin of error linked to social bias. So, probably, this way of data collection may be combined with recordings, for instance, of actual language production and in this case data received will be more accurate. Another weakness of the study is insufficient diversity of the sample of age, education, and social class. It can't be claimed that data collected for this study is representative of the general population, with its high proportion of highly educated participants of (relatively) the same age. Doubtless, reliability of the research would be higher if the practical part included subjects from different backgrounds, of different age and level of education.

The methodology should also be reworked because the questions designed can be interpreted in several ways since such notions as family, strangers,

and etc are very broad and may be referred in the case of family, for instance, to parents, siblings, grandparents, children, distant relatives and many other members of the family. So, in order to contextualize the questions and avoid confusion with their interpretation it could be better to make up some scenarios that would describe a particular real-life situation. And the last nuance that could make the study broader is to put into focus not only lesbians and straight women, but gay and straight men as well. It would be interesting to see if the pattern between straight and gay man is the same or not and how we can account for the results.

All in all, the presented study can be viewed as is a good starting point for further research in the field and considerable contribution to study of lesbian language in Russia.

References:

1. Romaine S. Communicating gender. Mahwah, NJ: Erlbaum; 1999.
2. Bolton R. Tricks, friends and lovers: erotic encounters in the field. New York/London: Routledge; 1995.
3. Lewin E, Leap W. Out in the field. Reactions of lesbian and gay anthropologists. University of Illinois Press, Urbana and Chicago; 1996.
4. Grahn J. Another mother tongue: gay words, gay worlds. Boston: Beacon; 1984.
5. Johansson W. The etymology of the word "faggot." *Gay Books Bull.* 1981; (6): 39-56.
6. Jay T. The utility and ubiquity of taboo words. *Perspectives on Psychological Science.* 2009; (4): 46-72
7. Jay L, Jay T. Taboo word fluency and knowledge of slurs and general pejoratives: deconstructing the poverty-of-vocabulary myth. *Language Sciences.* 2015; (52): 12-32.
8. Jay T, Janschewitz B. The pragmatics of swearing. *Journal of Politeness Research.* 2008; (4): 37-51.
9. Jay K, Jay T. A child's garden of curses: a gender, historical, and age-related evaluation of the taboo lexicon. *The American Journal of Psychology.* 2013; (126): 69-87.
10. Stapleton K. Swearing. In *Interpersonal Pragmatics*, edited by Locher MA and Graham SL, 289–306. Berlin: Mouton; 2010.
11. Ljung M. Swearing: A cross-cultural linguistic study. Houndmills, Basingstoke: Palgrave MacMillan; 2011.
12. Devkin DV. *Der Russische Tabuwortschatz.* Leipzig: Langenscheidt; 1996.
13. Dreizin F., Priestly T. A systematic approach to Russian obscene language. *Russian Linguistics.* 1982; (2): 233–249.
14. von Timroth W. (1986). *Russian and Soviet sociolinguistics and taboo varieties of the Russian language.* Translated by Nortrud Gupta. Munich: Verlag Otto Sagner; 1986.
15. Smith SA. *The social meanings of swearing: Workers and bad language in late imperial and early Soviet Russia.* University of Chicago; 1998.

ФИЛОСОФСКИЕ НАУКИ

УДК: 141.3
ГРНТІ: 02.11.21

Vedmediev Mykhailo Mykhailovych
Doctor of Science in Philosophy,
Associate Professor Department of philosophy
and social sciences, Sumy State Pedagogical University
Sumy, Ukraine

CULTURALLY COGNITIVE NATURE OF HISTORICAL FINALISM

Ведмедєв Михайло Михайлович
доктор філософських наук, доцент
кафедри філософії та соціальних наук,
Сумський державний педагогічний університет
Суми, Україна

КУЛЬТУРНО-КОГНІТИВНА ПРИРОДА ІСТОРИЧНОГО ФІНАЛІЗМУ

Summary. The paper considers the so-called finalist concepts of the historical process. The author abstracts from ideological, axiological and worldview assessments of the meaning of such doctrines. Its purpose is to identify the cultural and cognitive basis of these theoretical systems. Cultural analysis and methods of metahistorical research are used. The key concept is "cultural resources" - mental elements (images, analogies, metaphors, schemes, etc.) that are used in the process of historical theorizing. The thesis is substantiated that the leading philatelic concepts are based on two metaphors - "history-way" and "history-drama". It is emphasized that, as a rule, painstaking and subtle analysis is required in order to reveal the intertwined cultural and cognitive forms in the final product of cognitive activity and to establish the source of their origin.

Анотація. В роботі розглядаються так звані фіналістські концепції історичного процесу. Автор абстрагується від ідеологічних, аксіологічних і світоглядних оцінок значення таких доктрин. Його метою є виявлення культурно-когнітивного підґрунтя згаданих теоретичних систем. Використовуються культурологічний аналіз і прийоми метаісторичного дослідження. Ключовим є поняття «культурні ресурси» – ментальні елементи (образи, аналогії, метафори, схеми тощо), які використовуються в процесі історичного теоретизування. Обґрунтовується теза, що в основі провідних фіналістських концепцій покладені дві метафори – «історія-шлях» і «історія-драма». Підкреслюється, що, як правило, потрібен копіткий і тонкий аналіз, щоб в кінцевому продукті пізнавальної діяльності розкрити вплетені в нього культурно-когнітивні форми і встановити джерело їх походження.

Key words: historical finalism, cultural resources, history-way, history-drama, plot, end of history, eschatology.

Ключові слова: історичний фіналізм, культурні ресурси, історія-шлях, історія-драма, сюжет, кінець історії, есхатологія.

Ідея історичного фіналізму, що зазвичай розуміється як сприйняття історичного процесу у формі руху від якогось початкового пункту в кінцевий, не є новою в річці соціально-філософської думки. М. Бердяєв, зокрема, пов'язує її походження з іудейсько-християнською есхатологією, яка передвіщає кінець світу і виконання божественного задуму про долі людства. Незважаючи на «поважний вік» згаданої ідеї, інтерес до неї не зникає і набуває особливого загострення в моменти фундаментальних зламів в процесі тривалої еволюції людства. Такі злами обумовлюються різними чинниками – появою нових релігійних течій, культурно-ідеологічними трансформаціями, вичерпаністю можливостей, які надаються використовуваними моделями соціального розвитку, технологічними переворотами тощо. Сьогодні планетарне

суспільство переживає один з таким епохальних моментів. Він пов'язаний з такими обставинами як глобалізація та її ідейними основами в вигляді ідеології неолібералізму, домінуванням в західній свідомості цінностей постмодерну, науково-технологічною революцією, що, з одного боку, відкриває можливості докорінної зміни біологічної природи людини (трансгуманізм), а, з іншого – окреслює вірогідну і загрозливу перспективу потрапляння в пастку технологічної сингулярності. Зазначені обставини надихаються палкі суспільні дискусії стосовно «кінця історії», «останньої людини», «кінця соціального», «постісторії» тощо.

Відчуття скінченності історичного процесу знаходить своє втілення у вигляді фіналістських релігійних і соціального-філософських доктрин. Найбільш відомим випадком цього останнім часом, беззаперечно, була теорія «кінця історії» Ф.

Фукуями [7], яка викликала палкі дискусії в академічному середовищі і в широких колах громадськості. Дослідники і критики ідей Ф. Фукуями намагалися, з одного боку, з'ясувати відповідність її положень соціально-політичним реаліям сучасного світу, а, з іншого – визначити теоретичний статус цієї доктрини. Для нас важливим є саме другий аспект.

Фахівцями в цьому аспекті доктрина кваліфікувалася як:

- своєрідний «маніфест» глобалізму і неолібералізму [6];
- секуляризований варіант іудейсько-християнської есхатології;
- різновид академічного кітчу (тривіалізація ідей спекулятивної філософії історії, зокрема, ідей Г.-В.-Ф. Гегеля і О. Кожева) [5];
- витвір телеологічного мислення [5].

Були й інші варіанти.

В даній роботі розглядається схожа проблематика. У той же час існують і відмінності. По-перше, теорія Ф. Фукуями не є предметом нашого спеціального дослідження, а фігурує лише як сучасний приклад фіналістської доктрини. По-друге, автор вбачає свою мету у тому, щоб з'ясувати глибинні культурно-когнітивні підвалини, які й обумовлюють появу фіналістських теорій історичного процесу.

Фіналістські концепції є різновидом учень в галузі філософії історії. Вони привернули до себе серйозну увагу фахівців. На Заході це було зумовлене працями Ф. Фукуями, а у нас – корінним переглядом марксистської концепції глобального історичного прогресу як орієнтованого на реалізацію великої мети – побудови комуністичного суспільства. У аксіологічному і світоглядному плані вони критикувалися як такі, що вбачають сенс і цінність історії не в ході самого історичного процесу, а в деякому кінцевому стані – результаті цього процесу (комунізм, «Царство Боже», самосвідомість абсолютної ідеї і т. д.).

Філософський аналіз дозволив розкрити абсолютно інший бік справи. Виявляється, що теза про фіналістський характер історичного процесу не є якимсь спостережуваним фактом. Не фігурує вона, строго кажучи, і як гіпотеза, що обґрунтовується або спростовується конкретно-історичними спостереженнями. Поняття фіналу є елементом деякої апріорної конструкції, яка накладається на сирий історичний матеріал. Чим є ця конструкція і яке її походження? Це є неочевидними і складними питаннями. Для їх з'ясування і знадобилися значні зусилля філософів, істориків, культурологів.

Набагато простішим є питання про те, навіщо знадобилася подібна конструкція. Очевидно, для того, щоб отримати деякий цілісний узагальнений образ глобального історичного процесу. Це дійсно нагальна пізнавальна потреба. Інакше історія як дисципліна не відбудеться і перетвориться на деяку подібність архіву, де постійно накопичуються досить строкаті і розрізнені дані.

Проте дослідницьку потребу-запит необхідно відрізнити від можливої і фактично даної відповіді. Для відповіді на запит (тобто для створення згаданого цілісного образу) можуть бути запропоновані різні конструкції. У процесі створення конструкції (що є предметом подальшого розгляду) були використані ресурси, запозичені з позаісторичної царини і привнесені в цю сферу.

Що ж власне являє собою саме фіналістська конструкція? За будь-якою концепцією філософії історії, наскільки б складною й деталізованою вона не була, ховається шар достатньо наочних метафор. У ній-то і криється інколи пояснення багатьох туманних моментів.

У основі доктрин фіналістів лежить метафора історії як шляху, тобто лінійного руху даного «тіла» («суспільства», «культури», «людства», «цивілізації») у певному, заданому напрямі. Немає при цьому значення, яким у ціннісному плані буде фінал: якщо кінець позитивний, то маємо справу з прогресистським ученням, а якщо негативний – регресистським.

Необхідним є й додатковий момент – визначення характеру початку. Ю.М. Лотман [3] досліджував питання про основні типи маркування категорій «початок» і «кінець» в історичних текстах. І від того, яким чином марковано ці два елементи, багато в чому залежить весь принцип пояснення історичного процесу. Маркірованість початку і кінця може бути слабкою і сильною, позитивною і негативною. Вона може бути також амбівалентною. Виходячи з ідей Ю.М. Лотмана і роблячи поправку на спрощувальний характер будь-якої схеми, О.М. Єременко пропонує класифікацію доктрин еволюції людства, що існували в галузі філософії історії [1]. Згідно з ученням Гесіода, історія має позитивно маркований початок і не має маркованого кінця. У теорії Ф. Фукуями і прихильників доктрини постіндустріального суспільства йдеться про позитивно маркований кінець історії і немаркований початок. У марксизмі маркованими є й початок, і кінець, відповідно негативно і позитивно. Християнство належить до розряду учень, де кінець і початок є маркованими. Проте щодо ціннісного значення маркування виникають певні утруднення. Як маркувати початок? Залежно від того, з якого моменту здійснювати відлік історії. Якщо з моменту створення світу, то – позитивно. Якщо з моменту гріхопадіння Адама і Єви, то – негативно.

Подібні питання цікаві для метаісторичного аналізу, але знаходяться дещо поза основною лінією наших міркувань. Слід зазначити, що подібний аналіз проливає світло на низку простих і наочних інтуїтивних образів, що ховаються за хитросплетіннями історико-філософських доктрин. Фіналістські, зокрема прогресистські, доктрини базуються на образі руху, що має структуру лінійного процесу, коли історія уподібнюється потоку незворотних подій. Суспільства, які таким

чином розуміють і так намагаються конструювати свою еволюцію, кваліфікуються як «історичні». Вони відрізняються від культур, що сприймають своє буття циклічно.

Але виявлення метафори шляху, принципу лінійності – це тільки половина аналітичної роботи. Розуміння глобальних трансформацій як переміщення по лінії-шляху лише частково і не цілком адекватно характеризує ту апіорну конструкцію, яка організовує сирий історичний матеріал.

За метафорою «історія-шлях» стоїть інша метафора – «історія-драма». Фактично конституювання лінійного розуміння історії було затвердженням її інтерпретації як *сюжету*. На сирий подієвий матеріал накладається матриця драматичного сюжету.

Це обставина і вказує на справжнє джерело інтелектуальних ресурсів історичного теоретизування, принаймні в згаданих його варіантах. Звідки була взята конструкція, про яку йшлося вище? Було б натяжкою вважати, що зі сфери геометричних візуальних форм (скажімо, пряма лінія) або зі сфери кінематичних уявлень фізики (траєкторія рухомого тіла). Навряд чи такі історико-філософські концепції, як марксизм і християнство, могли використовувати і схему життєвого циклу організму (народження – розквіт – умирання). Структури прямої лінії і траєкторії рухомого тіла є дуже схематичними, щоб надати досить багату на пояснювальні й реконструюючі можливості теоретичну конструкцію. Звернемо увагу на те, що, крім виділення маркірованих початку і кінця, у доктринах фіналістів історії фіксується ще один ключовий момент – кульмінація. Саме сюжет, що має потужні моделювальні можливості, дозволяє реконструювати дану обставину, не кажучи вже про те, що маркіровані початок і кінець мають явно сюжетну природу.

Кульмінація є найважливішою характеристикою сюжетного тексту, оскільки саме в цій точці вирішальним чином формується весь сюжет. Кульмінація значною мірою визначає структуру всього тексту, у ній він стягується як у фокусі. Кульмінація в історії – момент найбільшого загострення всіх її суперечностей, момент прориву в деяку нову якість, подія або серія подій найбільшої концентрації.

В тлумаченні Г.-В.-Ф. Гегеля і Р. Дж. Коллінгвуда, християнська історіософська традиція разом з початком і кінцем маркірує також кульмінацію історії – народження Христа. Це – центральна точка історії: попередні події для християн її готують, а подальші – розвивають наслідки [2, с. 50–51]. У марксизмі також є така точка – всесвітня революція. Вона чітко ділить всю історію на дві частини: століття пригноблення і несправедливості і царство свободи і розуму («передісторія людства» і його «справжня історія»).

Отже, спираючись на ці конкретніші збіги, можна говорити про джерело, з якого запозичена

апіорна конструкція, що моделює історичний рух. Це не сфера геометрії, кінематики або біології, а мистецтво. Потрібно зауважити, що формулювання, яке має місце у О.М. Єременка, «історія є художній твір» [1, с. 55] не зовсім точне, більш правильно – «історія є драма». Бо «початок», «зав'язка», «кульмінація», «кінець» – усе це структурні елементи саме драматичного твору. Принаймні, християнський і марксистський образи історії є єдиною дією. Додамо, що ці два образи в жодному разі не слід вважати штучними конструкціями. К. Манхейм довів фундаментальне значення для людства парадигмального досвіду, що має у своїй основі драматичну модель пояснення життя.

Аристотель, розмірковуючи про суть такої структури в поетичних творах, зазначає, що «оповіді... слід складати *драматичні* (підкреслено нами – М.В.) – навколо однієї дії, цілої і закінченої... що має початок, середину і кінець... подібно до єдиної і цілої живої істоти; і вони не повинні бути схожими на звичайні історії, у яких доводиться описувати не єдину дію, а єдиний час (підкреслено нами – М.В.) і все, що в ньому сталося з одним або з багатьма, хоч би між собою це було пов'язане лише випадково [Поетика, 1459 а 15–25]. Гомер, який дотримується цього принципу, – богоподібний. Епічні (не драматичні) поети складають твори про одного героя, про один час. Тому-то з їхніх творів можна зробити кілька трагедій, а з «Іліади» і «Одіссеї» – хіба що одну-дві.

Образ історії в згаданих концепціях – це, безперечно, образ однієї драматичної дії, а не хронологія, що наповнюється непов'язаними подіями. До речі, повертаючись до структури біологічних процесів під кутом зору їх придатності як метафори-моделі для філософії історії, зазначимо, що, скажімо, людське життя в цілому не являє собою, як правило, одну драму, а швидше – епопею, з якої «можна зробити декілька трагедій». Тому такі схеми є не цілком придатними.

Природно, що до моменту побудови згаданих концепцій філософії історії сюжетний принцип організації текстів вже має бути винайдений і набути розвинених форм. На цій обставині наголошував Ю.М. Лотман: «Сюжет є могутнім засобом осмислення життя. Тільки в результаті виникнення оповідних форм мистецтва людина навчилася розрізняти сюжетний аспект реальності, тобто розчленовувати недискретний потік подій на деякі дискретні одиниці, сполучати їх з якими-небудь значеннями... Створюючи сюжетні тексти, людина навчилася розрізняти сюжети в житті і, таким чином, тлумачити собі це життя» [4].

Висновки. У роботі була здійснена спроба виявити глибинні культурно-когнітивні підвалини, які обумовлюють появу фіналістських теорій історичного процесу. Проведений аналіз дозволив з'ясувати, що уявлення про скінченний характер історії не є якимсь спостережуваним фактом. Воно є елементом деякої апіорної конструкції, яка накладається на сирий історичний матеріал. У

процесі створення зазначеної конструкції були використані ресурси, запозичені з позаісторичної царини і привнесені в цю сферу. Зазначено, що в основі провідних філалістських концепцій покладені дві метафори – «історія-шлях» і «історія-драма». Крім цього довід дослідницької роботи свідчить, що, як правило, потрібен копіткий і тонкий аналіз, щоб в кінцевому продукті пізнавальної діяльності розкрити вплетені в нього культурно-когнітивні форми і встановити джерело їх походження.

Список літератури:

1. Єременко О.М. Багатовимірність історії // Філософська і соціологічна думка. 1991. №12. С. 42-60. [Yeremenko O.M. Bahatovymirnist' istoriyi // Filosofs'ka i sotsiolohichna dumka. 1991. №12. S. 42-60 (In Ukr)].
2. Коллингвуд Р. Дж. Идея истории. Автобиография. М.: Наука; 1980. [Collingwood R.G. The Idea of History. Moscow: Nauka; 1980. (In Russ).]

3. Лотман Ю. М. О моделирующем значении понятий «конца» и «начала» в художественных текстах [Lotman YU. M. O modeliruyushchem znachenii ponyatiy «kontsa» i «nachala» v khudozhestvennykh tekstakh (In Russ). URL <http://philologos.narod.ru/lotman/chan.htm>

4. Лотман Ю.М. Происхождение сюжета в типологическом освещении [Lotman YU.M. Proiskhozhdeniye syuzheta v tipologicheskom osveshchenii // Lotman YU.M. Stat'i po semiotike i tipologii kul'tury (In Russ).] URL: <http://www.yanko.lib.ru/books/cultur/lotman-selection.htm>

5. Малахов В.С. Еще раз о конце истории // Вопросы философии. 1994. № 7/8. С. 12-20. [Malakhov V.S. Yeshche raz o kontse istorii // Voprosy filosofii. 1994. № 7/8. S. 12-20 (In Russ).]

6. De Angelis M. The Beginning of History: Value Struggles and Global Capital. London: Pluto Press; 2007.

7. Fukuyama, Francis. The end of history and the last man. New York: Free Press; 1992.

#8(60), 2020 часть 1
Восточно Европейский научный журнал
(Москва, Россия)
Журнал зарегистрирован и издается в России
В журнале публикуются статьи по всем
научным направлениям.
Журнал издается на русском, английском,
польском и немецком языках.

Статьи принимаются до 30 числа каждого
месяца.
Периодичность: 12 номеров в год.
Формат - A4, цветная печать
Все статьи рецензируются
Каждый автор получает одну бесплатную
печатную копию журнала
Бесплатный доступ к электронной версии
журнала.

Редакционная коллегия

Redaktor naczelny - Adam Barczuk

Mikołaj Wiśniewski

Szymon Andrzejewski

Dominik Makowski

Paweł Lewandowski

Rada naukowa

Adam Nowicki (Uniwersytet Warszawski)

Michał Adamczyk (Instytut Stosunków
Międzynarodowych)

Peter Cohan (Princeton University)

Mateusz Jabłoński (Politechnika Krakowska
im. Tadeusza Kościuszki)

Piotr Michalak (Uniwersytet Warszawski)

Jerzy Czarnecki (Uniwersytet Jagielloński)

Kolub Frennen (University of Tübingen)

Bartosz Wysocki (Instytut Stosunków
Międzynarodowych)

Patrick O'Connell (Paris IV Sorbonne)

Maciej Kaczmarczyk (Uniwersytet
Warszawski)

#8(60), 2020 part 1
Eastern European Scientific Journal
(Moscow, Russia)
The journal is registered and published in Russia
The journal publishes articles on all scientific areas.
The journal is published in Russian, English,
Polish and German.

Articles are accepted till the 30th day of each
month.
Periodicity: 12 issues per year.
Format - A4, color printing
All articles are reviewed
Each author receives one free printed copy of the
journal
Free access to the electronic version of journal

Editorial

Editor in chief - Adam Barczuk

Mikołaj Wiśniewski

Szymon Andrzejewski

Dominik Makowski

Paweł Lewandowski

The scientific council

Adam Nowicki (Uniwersytet Warszawski)

Michał Adamczyk (Instytut Stosunków
Międzynarodowych)

Peter Cohan (Princeton University)

Mateusz Jabłoński (Politechnika Krakowska
im. Tadeusza Kościuszki)

Piotr Michalak (Uniwersytet Warszawski)

Jerzy Czarnecki (Uniwersytet Jagielloński)

Kolub Frennen (University of Tübingen)

Bartosz Wysocki (Instytut Stosunków
Międzynarodowych)

Patrick O'Connell (Paris IV Sorbonne)

Maciej Kaczmarczyk (Uniwersytet
Warszawski)

**Dawid Kowalik (Politechnika Krakowska
im. Tadeusza Kościuszki)**
Peter Clarkwood(University College London)
Igor Dziedzic (Polska Akademia Nauk)
Alexander Klimek (Polska Akademia Nauk)
**Alexander Rogowski (Uniwersytet
Jagielloński)**
Kehan Schreiner(Hebrew University)
**Bartosz Mazurkiewicz (Politechnika
Krakowska im. Tadeusza Kościuszki)**
Anthony Maverick(Bar-Ilan University)
Mikołaj Żukowski (Uniwersytet Warszawski)
Mateusz Marszałek (Uniwersytet Jagielloński)
Szymon Matysiak (Polska Akademia Nauk)
**Michał Niewiadomski (Instytut Stosunków
Międzynarodowych)**
Redaktor naczelny - Adam Barczuk

1000 экземпляров.
Отпечатано в ООО «Логика+»
125040, г. Москва, Россия
проспект Ленинградский, дом 1,
помещение 8Н, КОМ. 1
«Восточно Европейский Научный Журнал»
Электронная почта: info@eesa-journal.com,
<https://eesa-journal.com/>

**Dawid Kowalik (Politechnika Krakowska
im. Tadeusza Kościuszki)**
Peter Clarkwood(University College London)
Igor Dziedzic (Polska Akademia Nauk)
Alexander Klimek (Polska Akademia Nauk)
**Alexander Rogowski (Uniwersytet
Jagielloński)**
Kehan Schreiner(Hebrew University)
**Bartosz Mazurkiewicz (Politechnika
Krakowska im. Tadeusza Kościuszki)**
Anthony Maverick(Bar-Ilan University)
Mikołaj Żukowski (Uniwersytet Warszawski)
Mateusz Marszałek (Uniwersytet Jagielloński)
Szymon Matysiak (Polska Akademia Nauk)
**Michał Niewiadomski (Instytut Stosunków
Międzynarodowych)**
Editor in chief - Adam Barczuk

1000 copies.
Printed by Logika + LLC
125040, Moscow, Russia
Leningradsky prospect, building 1,
8N, flat. 1
"East European Scientific Journal"
Email: info@eesa-journal.com,
<https://eesa-journal.com/>